

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
UGDYMO SISTEMŲ KATEDRA

EVELINA ALIŠKEVIČIŪTĖ

BIOEDUKACIJA

**BIOEDUKACINIŲ PROGRAMŲ KOKYBĖS ĮGYVENDINIMO
TOBULINIMAS TIRIANT BESIMOKANČIŲJŲ (JAUNIMO)
POREIKĮ: RAMBYNO REGIONINIO PARKO ATVEJIS**

Magistro darbas

Darbo vadovė:
doc. dr. R. Gaučaitė

Originalus autorinis darbas

Šiauliai, 2015

SANTRAUKA

Parko paslaugų vertintojai yra besimokantieji, todėl vadovaujantis švietimo kokybės dėsningumais galima teigti, kad abipusiai aktualizuojantis naudingo ir sėkmingo bioeducacinių programų parkuose realizavimo vienas svarbiausių kokybės veiksnių – besimokančiųjų poreikių išsiaiškinimas. Besimokantieji (jaunimas) yra labai skirtingi, todėl tikėtina, kad ir poreikiai bioeducacinėms programoms (turiniui, veiklų įvairovei, metodams, būdams ir t.t.) yra skirtingi. Todėl, besimokančiųjų (jaunimo), kaip bioeducacinių programų dalyvių pažinimas bei jų poreikių parko bioeducacinėms programoms analizė tampa reikšmingu veiksmu siekiant parko ir bioeducacinių programų įgyvendinimo kokybės, jų būtina paisyti kuriant ir įgyvendinant, ir tobulinant bioeducacines programas. Kokybės samprata yra daugiau sutartinis dalykas, todėl tai didele dalimi priklauso nuo procese dalyvaujančių abiejų pusių (parko ir besimokančiųjų (jaunimo)) bendros bioeducacinių programų kokybės supratimo, kurį taip pat aktualu išsiaiškinti ir dėl apibrėžties susitarti. Šiame magistro darbe keliamą mokslinę problemą - kol kas trūksta besimokančiųjų poreikio tyrimų detalios pagrindžiančių Lietuvos regioninių parkų bioeducacinių programų kokybę, tam, kad būtų galima teikti adekvačias rekomendacijas šių programų kūrimui ir įgyvendinimo tobulinimui. Tyrimo objektas - bioeducacinių programų tobulinimas. Tyrimo uždaviniai: mokslinės literatūros (edukologinės, vadybinės, psichologinės ir kt.) pagrindu pagrįsti besimokančiųjų (jaunimo) poreikių analizę kaip bioeducacinių programų tobulinimo veiksnių; sudaryti bioeducacinių programų tobulinimo tiriant besimokančiųjų poreikius teorinį modelį; remiantis sukurtu teoriniu modeliu empiriškai išsiaiškinti besimokančiųjų poreikius ir numatyti Rambyno parko bioeducacinių programų kokybės tobulinimo rekomendacijas.

Išbandant mokslinės literatūros ir užsienio bioeducacinių programų analizės pagrindu magistro darbo autorės sukurtą „bioeducacinės gėlės“ (žr. 43 psl.) modelį paaiškėjo, kad programos kokybės įgyvendinimo tobulinimas yra gana sudėtingas ir laiko, žmogiškųjų bei materialųjų išteklių reikalaujantis procesas. Tačiau šis modelis yra puikus atspirties taškas parkams, kurie šiuo metu kuria, įgyvendina ar tobulina bioeducacines programas.

Teorinės mokslinės literatūros analizė ir empirinis tyrimas patvirtino hipotezę, kad bioeducacinių programų tobulinimo parke kokybę galima tobulinti išsiaiškinant besimokančiųjų poreikius.

SUMMARY

The park's service evaluators are learners, and in accordance with the quality of education regularities can be said that actualises mutually beneficial and successful parks programs outlet one of the most important quality factors, indicators or variables - learner needs clarification. Learners are very different according social status, age, culture, etc., It is likely that demand environmental education programs (content, a variety of activities, techniques, methods, etc.) are different. Therefore, students (in particular - young people) as environmental education programs participants and their knowledge of the needs of the park environmental education analysis programs becomes a relevant factor for the park and environmental education quality programs, they need to pay heed to the development and implementation of programs of environmental education. The concept of quality over conventional thing, so it largely depends on the process involved on both sides (of the park and students (youth)) common understanding of the quality programs, which are also important to identify and agree on a definition. This master's thesis research problem - can manage quality of programs exploring learners (youth) needs and how it could be done? The object of research – environmental education programs improvement. Objectives of the study: literature (educational, managerial, psychological, etc.) Are based on the students (youth) needs analysis as improvement factor; create programs to improve students' needs investigating theoretical model; based on a theoretical model developed empirically to find out students' needs and provide Rambynas Park guidelines for improving the quality of programs.

The scientific literature and foreign parks environmental programs analyzes created by the author of masters work "environmental flower" (see. p. 43), the model showed that environmental implementing quality improvement program is complex and need more time, human and material resources-consuming process.

The study confirmed the hypothesis that the theoretical analysis of scientific literature and empirical study confirmed the hypothesis that environmental programs can improve the quality of the park learners needs clarification.

TURINYS

SANTRAUKA	2
SUMMARY	3
ĮVADAS	5
Pagrindinės sąvokos.....	10
I. TEORINĖS PRIELAIDOS SĄLYGOJANČIOS BIOEDUKACINIŲ PROGRAMŲ KOKYBĘ	
1.1. Bioedukacinių programų kokybės samprata, požymiai ir jų raiška.....	12
1.2. Užsienio ir Lietuvos parkų bioedukacinių programų įgyvendinimo patirties analizė	17
1.3. Bioedukacinių programų funkcionavimo prielaidos.....	22
1.4. Bioedukacinių programų įgyvendinimo veiksniai kaip kokybės prielaida.....	27
1.5. Besimokančiųjų (jaunimo) poreikis kaip programos kokybės veiksnys.....	32
1.6. Bioedukacinių programų kokybės tobulinimo galimybės	38
II. BIOEDUKACINIŲ PROGRAMŲ IR JŲ ĮGYVENDINIMO KOKYBĖS TOBULINIMO EMPIRINIS TYRIMAS: RAMBYNO REGIONINIO PARKO ATVEJIS	
2.1. Empirinio tyrimo metodologija ir metodika	44
2.2. Tyrimo organizavimas	46
2.3. Tyrimo imties charakteristika	47
DISKUSIJA	71
IŠVADOS	73
REKOMENDACIJOS	76
NAUDOTA LITERATŪRA IR INTERNETIKA	78
PRIEDAI.....	87

IVADAS

Temos aktualumas ir iširtumas. Edukologinio turizmo panaudojimo galimybės gamtamoksliniame ugdyme 2011 metais tyrimas atskleidė, jog iš Lietuvoje esančių regioninių parkų bioedukacija išsiskyrė tik Kurtuvėnų regioninis parkas (Prakapienė, 2011). Šiuo metu Lietuvoje Žagarės regioninis parkas vykdo lankytojų poreikių tyrimą (Žagarės regioninio parko direkcija, 2015). Profesorės V. Targamazdės teigimu būtina susitelkti ties besimokančiųjų poreikiais (Garškaitė, 2015). Todėl turime ieškoti būdų, kaip perprasti naujosios jaunimo besimokančiųjų kartos tapatybės suvokimą, ugdymo(si) versmę ir jo dėsningumus (Važgėlaitė, 2014; Garškaitė, 2015).

Edukologė A. Landsbergienė teigia, kad Švedijos nacionalinė savarankiškumą (pasak lietuvių edukologo L. Jovaišos (2011) savarankiškumas – didžiausio asmenybės aktyvumo ir brandos sąlyga) skatinanti programa yra viena geriausių XXI amžiuje. Tačiau Lietuvos Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų plane 2014 - 2016 m., nurodoma, kad mažai galimybių vaikams užsiimti bioedukacinės krypties veikla (nors Tbilisio Deklaracijoje senai minimas vienas iš bioedukacijos uždavinių – visuomenės dalyvavimas gamtosaugos ir bioedukacinėse programose atsižvelgiant ne tik į visuomenės, bet ir į besimokančiųjų poreikius (Athamn, Monroe, 2015; Pettersson, 2014; Gugevičiūtė, 2013).

Autorės, nagrinėjusios ugdymo(si) programų kokybę kaip sociokultūrinį reiškinį, S. Gečėnienės (2004) teigimu, užuot reikalavus „kuo daugiau, tuo geriau“, autorė siūlo pagrįsti kiekvienos programos kokybę. O anot mokslininko A. Valantino (2009) dažnai problema yra ne gamtamokslinio ugdymo(si) trūkumas, bet per didelis vienu metu įgyvendinamų ir prastai koordinuojamų programų skaičius. Todėl autoriai S. Gečėnienė ir A. Valantinas (2009) sutinka, kad naujos programos sukūrimas ir kokybiškas jos realizavimas, atsižvelgiant į jaunimo besimokančiųjų amžiaus grupės poreikius, tai kruopštaus darbo tikrinant, nustatant programos kokybę pradžia.

Atsižvelgiant į regioninę perspektyvą bei poreikius Danijos regioninis **Valby parkas**, Švedijos regioninis **Fredriskdal parkas** sėkmingai realizuoja bioedukacines programas, kadangi visuomenėje yra susiformavusi gerojo ugdymo samprata (Fredriksdal, 2014; Pålsson, 2008). **Velamsund parkas** Švedijoje padeda įgyvendinti Darnios Gerovės Mokyklos idėją, o **Skånes regioninis** parkas įtraukiantis vaikus su specialiais poreikiais bioedukaciją realizuoja per meninių idėjų integralumą, perkeliamumą, nepaliamą bioedukacinių veiklų

perkonceptualizavimą. Todėl bendražmogiškosios vertybės, požiūriai ir poreikiai, į nagrinėjamos realybės objektus parke, sėkmingai ir lengviau implikuojami į bioedukacijos procesą. Ko, anot profesorės V. Targamzdės trūksta nacionaliniu lygmeniu Lietuvoje, t.y. aiškios vertybių sistemos (Garkšaitė, 2015). Danijos ir Švedijos parkuose bioedukacinė programa laikoma visaverte neformalaus švietimo integralia mokymo(si) gyvenimui koncepcijos dėmeniu sudarančiu sąlygas aktualizuoti (prabusti) besimokančiojo jausmams, emocijoms (Garbauskaitė - Jakimovska, 2014; Wånas konst, 2014; Velamsund park, 2014). Valby regioninis parkas bioedukacinę programą realizuoja visuomenės sveikatos gerinimo aspektu, kadangi parkas „pajuto“ tam besimokančiųjų poreikį (Pålsson, 2008), o Alnaspark parkas, atsižvelgdamas į naujausius nacionalinius besimokančiųjų neurologinius tyrimus, nuolatos kuria ir atnaujina bioedukacinę aplinką (Skärbäck, 2012).

Užsienio regioniniuose parkuose kaip: **Kings Park** (Australija), **Valby ir Saxo parkai** (Danija), **Ocean Park Academy** (Hong Kong), **Didžiojo Kanjono parkas, Discovery Park, Magnuson, Aldo Leopold Centro, Chimney Rock, Carkeek Park, Everglades, Glacier (JAV), Dairy Farm** (Singapūras), **Fredriksdal, Skåne ir Velamsund** (Švedija) bioedukacinės programos tobulinimas atsižvelgiant į jaunimo poreikius suvokiamas kaip permanentinio (nenutrūkstamo) progreso tikslas ir sparčiai besivystančios visuomenės kokybinis poreikis. Australijos regione įsikūręs **Bold park** (liet., Drąsus parkas) skatina bioedukaciją, kadangi šis mokslas padeda efektyviau įgyvendinti mokslinius tyrimus (Magnuson Nature Programs, 2014; Velamsund park, 2014; Earth Day 2015 at Chimney Rock, 2014; Grand Canyon National park, 2014; Aldo Leopold Nature Centre, 2013; Petersson, 2014; Pålsson, 2008; Student's programmes, 2014; Explore More Nature With Seattle Parks and Recreation, 2015; Ranger Led - Programs, 2014; Kings Park, 2015; Bold Park, 2015).

Šiandieniniame postmoderniame pasaulyje kokybiškas bioedukacinės programos realizavimas priklauso nuo aibės veiksnių. Todėl parkui, įgyvendinančiam bioedukacines programas, turi rūpėti, ar pakankamai kokybiškai realizuojamos programos ir kokie galimi programos tobulinimo būdai. Todėl norint sukurti ar tobulinti bioedukacinių programų įgyvendinimą Rambyno regioniniame parke būtina išsiaiškinti esminį kokybės veiksnių – jaunimo (14 – 29 metų amžiaus) poreikius.

Problemos aktualumas. Ugdymo(si) programų ir kitų (pasirenkamojo) ugdymo programų kokybę nagrinėję Lietuvos mokslininkai (Gečėnienė, 2004; Justickis, Gečėnienė,

Čepas, 2005; Paliukėnienė, 2004) teigia, kad programų kokybės tobulinimas vis dar lieka problematiškas (Čepukienė, Pakrošnis, 2011; Paliukėnienė, 2004; Gečėnienė, 2004), nes kol kas dar trūksta besimokančiųjų poreikių tyrimų, detalai pagrindžiančių Lietuvos regioninių parkų bioedukacinių programų kokybę, kad būtų galima pateikti adekvačias, bioedukacinių programų tobulinimui skirtas rekomendacijas.

Bioedukaciją ir jos reikšmę besimokančiojo poreikiams bei programų įgyvendinimą ir tobulinimą (miestų, regionų) parkuose analizuoja ir tyrinėja šie užsienio mokslininkai ir bendraautorai kaip E. Skärbäck, (2012), C. Eriksson, (2010), S. G. Furmark (2014), L. Pettersson (2014), A. Gustavsson, P. Palm (2014), E. Pålsson (2010), J. A. Athamn ir M. C. Monroe (2015), B. Sætermo, (2013), N. Dannet, C. Swanwick, H. Woolley (2002) ir kt.

Tyrimo probleminis klausimas. Kokie besimokančiųjų (jaunimo) poreikiai sąlygoja bioedukacinių programų parke tobulinimą?

Tyrimo objektas. Bioedukacinių programų tobulinimas.

Tyrimo hipotezė. Bioedukacinių programų kokybę galima tobulinti išsiaiškinant besimokančiųjų (jaunimo) poreikius.

Tyrimo tikslas. Atskleisti besimokančiųjų (jaunimo) poreikius, sąlygojančius bioedukacinių programų tobulinimo galimybes.

Tyrimo uždaviniai:

1. Mokslinės literatūros (edukologinės, vadybinės, psichologinės ir kt.) pagrindu pagrįsti besimokančiųjų (jaunimo) poreikių analizę kaip bioedukacinių programų tobulinimo veiksnį.
2. Sudaryti bioedukacinių programų kokybės tobulinimo tiriant besimokančiųjų (jaunimo) poreikius teorinį modelį.
3. Pagal sukurtą teorinį „bioedukacinės gėlės“ modelį empiriškai atskleisti Rambynų parko besimokančiųjų (jaunimo) poreikius ir pateikti galimas bioedukacinių programų tobulinimo rekomendacijas.

Tyrimo metodai

Pasirinkta empirinio tyrimo rūšis – vieno atvejo tyrimas, atveju imant ir pateikiant Rambynų regioninio parko bioedukacinių programų tobulinimui skirtas išvadas, rekomendacijas. Pasak edukologo B. Bitino (2006, 91 p.) institucinio lygmens atvejo tyrimuose kokybiniai tyrimo

metodai yra derinami su kiekybiniais. Todėl išsikeltiems tyrimo uždaviniams atlikti taikyti šie metodai:

1. Kokybiniai metodai: mokslinės – teorinės literatūros analizė, turinio (content) analizė.
2. Kiekybiniai metodai: anketinė apklausa (raštu) (su atvirais ir uždariais klausimais), statistinis duomenų apdorojimas su *Microsoft Office Excel* programa.

Tyrimo metodologija remiasi šiomis esminėmis teorijomis, požiūriais ir koncepcijomis:

Susipažinimui su filosofinėmis idėjomis naudotasi filosofijos įvadu – E. Nekrašo „Filosofijos įvadas“, B. Bitino „Ugdymo filosofija“. Mąstytojų pagrindinės filosofinės idėjos apie žmogaus egzistenciją apžvelgtos B. Bitino, R. Dapkaus, L. Šulcienės, I. Jakušovaitės, Ž. Luneckaitės, E. Peičiaus, G. Urbono knygose. Labiausiai egzistencializmo filosofiją atskleidė A. Šliogerio „Žmogaus pasaulis ir egzistencinis mąstymas“ ir „Egzistencijos filosofija: istorija ir dabartis“ knygos.

Studijuojant literatūrą, atliekant empirinį tyrimą bei interpretuojant duomenis remtasi egzistencializmo (asmenybės dvasios saviorganizaciją ir būties koncepcija (ontologija), kurią nagrinėjo filosofai (S. Kierkegoras, Ž. S. Sartras, K. Jaspersas, A. Kamiu, M. Heidegeris). Įgyvendinant bioedukacines programas besimokantiems sudaromos sąlygos atsiskleisti besimokančiojo būties egzistencijai. Todėl dalyvimas bioedukacinėje programoje reiškia besimokančiojo saviraišką. Saviraiškos egzistencija, jos suvokimas, pakeičia žmogų ir įprasmina jo paties gyvenimą (Biržys, Jasmontas, Kačerauskas, Kunčinas, 2007). Bioedukacinės programos sudaro sąlygas būti, suvokti, mąstyti, mokytis „čia ir dabar“. Besimokančiųjų saviraiška turėtų būti kiekvieno bioedukatoriaus siekis (Mikėnaitė, 2015; Pettersson, 2014). Todėl remiantis egzistencializmo nuostata išeitis viena – bioedukacinę programą suvokti kaip besimokančiojo egzistencijos poreikio raišką. Besimokantysis turi atrasti savo asmeninį tikslą ir gyvenimo prasmę, nes gyvenimas – tai savęs kūrimas (Šatkauskaitė, 2013; Ūsaitė, 2013; Mikėnaitė, 2015).

Pastebėta, kad daugelis užsienio parkų bioedukacinės programos aiškiai išryškina, jog geresnių mokymosi rezultatų bioedukacinėje veikloje pasiekama veikiant konstruktyviai (konstruktyvistai: J. Piage, M. N. Barnett, M. Finnemore, T. Hopf), kai besimokantysis turi didelį norą ir gebėjimą mokytis, plėtojasi individualiomis žmogaus pozicijomis į polinkį spręsti įvairias gyvenimiškas problemas (Ūsaitė, 2013; Nezvalova, Lamanauskas, 2009; Neifachas, 2007, Bitinas, 2000). Todėl bioedukacinių programų koncepciniu požiūriu, būtina tobulinti programas remiantis aiškiais programose pasirenkamomis filosofinėmis nuostatomis, kadangi tokiu būdu

atsiskleidžia programos, tarsi „gyvo organizmo“ gyvenimo filosofija, prasmė ir vertė, išskirtinumas, reikšmės ir metakonteksto konstravimo procesas. Bioedukacinė programa - konstruktyvistinis „molis“, o molis yra tai, iš ko galima kažką išlipdyti, tačiau, kas sustingsta, tas pasiruošęs sudužti...

Tyrimo imtis: Tyrimas vyko 2015 metais gegužės mėn. Tyrime dalyvavo parko besimokantieji - jaunimas. Iš viso tyrime dalyvavo 109 respondentų.

Tyrimo organizavimo etapai. Tyrimas buvo organizuotas dviem etapais:

Pirmajame etape buvo analizuojama mokslinė literatūra, interneto duomenų bazės, užsienio parkų bioedukacinės programos. Tai labai padėjo aiškiau suvokti ir sukongretinti darbo temą, tyrimo tikslą bei uždavinius.

Antrajame tyrimo etape atlikta tyrimo duomenų kiekybinė ir turinio (content) analizė. Besimokančiųjų profiliui (poreikių tyrimui) buvo reikalinga dviejų tipų informacija – „kieta“ ir „minkšta“. „Kieta“ informacija susideda iš garantuotų, patikimų duomenų apie jauną besimokantįjį, o „minkšta“ informacija buvo subjektyvesnė, ją sudarė besimokančiųjų nuomonių ir poreikių įvairovė (Leliūgienė, 2012).

Remiantis gautais rezultatais tikrinta tyrimo mokslinė prielaida (hipotezė), suformuluotos rekomendacijos ir darbo išvados.

Magistro darbo teorinis - praktinis reikšmingumas:

1. Teoriškai pagrįsta bioedukacinių programų kokybės samprata, jos požymiai ir raiška.
2. Parengtas bioedukacinių programų kokybės tobulinimo teorinis „bioedukacinės gėlės“ modelis.
3. Empiriškai pagrįstomis tyrimo išvadomis bei rekomendacijomis turės galimybę remtis Lietuvos nacionalinių ir regioninių parkų vadovai bei bioedukatoriai planuodami bei tobulindami bioedukacinių programų turinį.

Darbo aprobacija. Šis magistro darbas pristatytas 2015 m. gegužės 14 dieną kasmetinėje Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto studentų mokslinių darbų konferencijoje.

Darbo struktūra. Darbo struktūrą sudaro: santrauka lietuvių kalba, santrauka anglų kalba, įvadas, pagrindinės sąvokos, 2 skyriai, diskusija, išvados, rekomendacijos, naudotos literatūros ir interneto duomenų bazių sąrašas (110 šaltiniai), 2 priedai. Darbe pateikiama 8 lentelės ir 15 paveikslų. Darbo apimtis - 87 puslapiai.

Pagrindinės sąvokos

1. **Besimokantysis** - amžiaus tarpsnių (14 – 16 m., 17 – 21 m., 22 – 29 m.) jauni besimokantys asmenys ar socialinės padėties žmonės (paauglys, jaunuolis, pirmosios brandos suaugusysis) (edukologo L. Jovaišos (2011), V. Černiaus (2006) samprata).
2. **Bioedukacinė aplinka** – natūrali gamtinė biologinė parko (ar kitos žalios erdvės) aplinka, kurioje sinergiškai sąveikauja edukaciniai subjektai bei lokalaus pobūdžio procesai.
3. **Bioedukacija** – tai pedagogikos metodas skirtas tradicinio ir patyriminio ugdymo(si) skirtingose gamtinėse aplinkose sąveikai (pagal E. Skärbäck, 2012; L. Pettersson, 2014; A. Palm, 2014 ir kt.)
4. **Bioedukacinė programa** – iš anksto apibrėžtos formaliojo arba neformaliojo bioedukacijos (arba ugdymo(si) gamtoje) veiklos realizavimo (įgyvendinimo) planas, struktūruotas aprašymas, kurio paskirtis laiduoti bioedukacijos realioje aplinkoje dermę, tęstinumą, kokybę siekiant išbaigto rezultato visose šalies gamtos mokyklose, parkuose ir kt. (L. Pettersson, 2014; J. A. Athamn ir M. C. Monroe, 2015; B. Sætermo, 2013; Bitinas, 2011 ir kt.)
5. **Bioedukatorius** – 1. Bioedukacinės programos kūrėjas, įgyvendintojas. 2. Asmuo, gamtinėje realioje aplinkoje ugdantis pagal formaliojo arba neformaliojo švietimo programas. 3. Bioedukacijos proceso dalyvis, vadovaujantis bioedukacinės programos turiniui įsisavinti skirtai besimokančiųjų veiklai.
6. **Definicija** – 1. Tikslus, loginis apibrėžimas. 2. Turinio nusakymas arba apibrėžtis (apibrėžimas).
7. **Neformalusis švietimas** – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, išskyrus formaliojo švietimo programas (LRŠĮ).
8. **Poreikis** – 1. Tai ko reikia, ko nors reikmė (LKŽ) 2. Tai ko nors reikiamybė, būtinumas. 3. Tai, ko žmogui reikia.
9. **Parkas** – įstaiga, kurio pagrindinė veikla - neformalusis švietimas. Tai prižiūrimas, natūralus arba ugdomas želdynas poilsiui, pramogai ar gamtos apsaugai.

10. **Ugdymo kokybė** - 1. Tai vartotojų poreikius tenkinantis rezultatas, atitinkantis švietimo paslaugų modelį. 2. Tai atitikimas fiksuotiems reikalavimams. 3. Visuomenės aprobuotų ugdymo tikslų pasiekimo laipsnis (Bitinas, 2011).
11. **Jaunimas** – jaunimu (jaunais žmonėmis) vadinami asmenys nuo 14 iki 29 metų (Lietuvos Respublikos Jaunimo politikos pagrindų įstatymas, 2003, 2 str.)
12. **Metodas** (gr. methodos – pažinimo kelias, tyrimo būdas) – tam tikro tikslo pasiekimo būdas, praktinio arba teorinio tikrovės įvaldymo būdų ir operacijų visuma. Moksle metodas yra pažinimo kelias, kurį tyrėjas nutiesia į savo nagrinėjamą dalyką, vadovaudamasis savo hipoteze.
13. **Interesas** - 1. Svarbus, dominantis dalykas 2. Domėjimasis kuo nors.
14. **Požymis** – Žymė, savybė pagal kurią galima atskirti.
15. **Raiška** – 1. Reiškimas 2. Išraiška.
16. **Saviraiška** – 1. Aukščiausias žmogaus poreikis. 2. Tai savęs reiškimas, savo potencialių galimybių atskleidimas, savo talento ugdymas. 3. Asmeninės prigimties ir patirties realizavimas veikloje ir elgesyje. 4. (angl. (self- expresion) – asmens raiška, įtvirtinimas veikloje).

I. TEORINĖS PRIELAIDOS SĄLYGOJANČIOS BIOEDUKACINIŲ PROGRAMŲ KOKYBĖ

1.1. Bioeducacinių programų kokybės samprata, požymiai ir jų raiška

Šiame poskyriuje pateikiama bioeducacinės programos kokybės samprata, įvairūs jos traktavimo aspektai, įvairių užsienio šalių autorių, mokslininkų įžvalgos, todėl šio skyriaus tikslas – atskleisti bioeducacinės programos sampratą akcentuojant programos požymius ir jos raišką.

Tiek Lietuvoje, tiek pasaulio edukacijoje vyksta gilūs pokyčiai, o neformalaus švietimo sistemos varomoji jėga tampa besimokančiųjų poreikiai, kurie mokymą traktuoja kaip poreikių patenkinimą bei galimybių sudarymą (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001; Lamanauskas, 1997). Europos ir Lietuvos švietimo politikos kokybės tikslas – ugdyti asmenybę, sugebančią prisitaikyti prie supančios socialinės aplinkos, perimti vertybes, elgesio normas ir kartu sugebančią aktyviai ją keisti pagal savo poreikius. Programa, užtikrinanti pusiausvyrą tarp visuomenės ir asmenybės bioeducacinių poreikių gali būti laikoma kokybiška. Tad kyla klausimas, kaip bioeducacinė programa gali pagerinti ir atitikti besimokančiojo poreikius? (Neifachas, 2007; Pålsson, 2014; Petterson, 2014).

Įprasta, kad ugdant besimokančiojo ekologinį sąmoningumą kaip normatyvinę žmogaus sąmonės logiką taikomos įvairios ugdymo(si) programos, kurios kelia skirtingus ugdymo tikslus, daugeliu atveju priklausančius nuo bendrų švietimo tikslų ir prioritetų (Lietuvos Respublikos sprendimų projektų poveikio vertinimo metodika, 2003; Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2012; Strazdienė, 2014; Puškorius, 2002). Todėl siekiant nustatyti programos kokybę pirmiausia būtina apsibrėžti bioeducacinės programos kokybės sampratą, jos kokybės požymius bei šių požymių raišką (Strazdienė, 2014; Pålsson, 2014; Petterson, 2014).

Visuotinės vadybos kontekste „kokybės“ sąvoka suprantama kaip esminė žmogaus būties charakteristika. Kadangi kokybė yra daugialypė sąvoka, todėl yra klasifikuojama pagal požiūrius: transcendentinis (peržengiantis) požiūris; produkto (programos) kokybė, kokybė vartotojui ir vertės požiūris į kokybę. Tokiu atveju bioeducacinės programos kokybė gali būti suvokiama kaip programos tam tikrų savybių ir požymių kiekis, o kokybė besimokančiajam – tai besimokančiojo poreikių programai atitikimo lygis. Tačiau pastaruoju aspektu programos kokybė

sunkiai nustatoma dėl skirtingo besimokančiųjų skonio ir jų poreikių (Vanagas, 2004; Pålsson, 2014; Pettersson, 2014).

L. Pettersson (2014), A. Ståhle, (2014) nagrinėdami bioedukacinės programos kokybės sampratą, išskyrė tris pagrindines supratimo tendencijas: pirmąją – kaip besimokančiųjų poreikių tenkinimo priemonė, antrąją – visuomenės integracijos metodą, trečiąją - protingojo regiono (angl., *smart region*) aukščiausių socialinės interakcijos faktorių. Svarbu, kad parkas adekvačiai įvertintų esamą situaciją bei žinotų kokiomis sąnaudomis disponuoja, kad galėtų juos racionaliai paskirstyti siekiant patenkinti jaunimo poreikius. Todėl būtina nustatyti ar parko vykdomos veiklos atitinka besimokančiųjų poreikius, o nustačius - programą būtina tobulinti (Pettersson, 2014; Neifachas, 2007). Mokslininkai J. A. Athman ir M. C. Monreo (2015) taip pat pritaria, kad parkui siekiant pagrindinio gamtosauginio tikslo - programos privalo atitikti kokybę. Autoriai teigia, kad tokios programos reikšmingos parko misijai ir bioedukacijos uždaviniams. Programos kokybė – mokymosi „garsas“ pasitelkiant „geriausias ugdymo (si) praktikas“ ir prasmingų ugdymo(si) tikslų pasiekimas per besimokančiojo poreikių patenkinimą ir realizavimą (Athman, Monreo, 2015; Verslo edukacijos portalas, 2011; Strazdienė, 2014). Juolab, kad šiuo metu neformalaus ugdymo(si) programos atsidūrė švietimo veiklos centre: tampa priemone, siekiant kokybiškai atliepti besimokančiųjų poreikius ir reikmes didinant visuomenės gerovę.

Programų kokybė gali būti apibrėžiama remiantis esmine ugdymo kokybės nuostata - kaip besimokančiojo poreikių tenkinimą ar netgi viršijimą (Želvys, 2001; Vanagas, 2004). Tačiau užsienio aplinkosaugos srities bioedukatoriai ir kraštovaizdžio architektai - mokslininkai P. Hallberg (2014), L. Pettersson (2014), A. Wohlin, (2014a), (2014b) bioedukacinės programos kokybės sampratą suvokia ir traktuoja įvairiai.

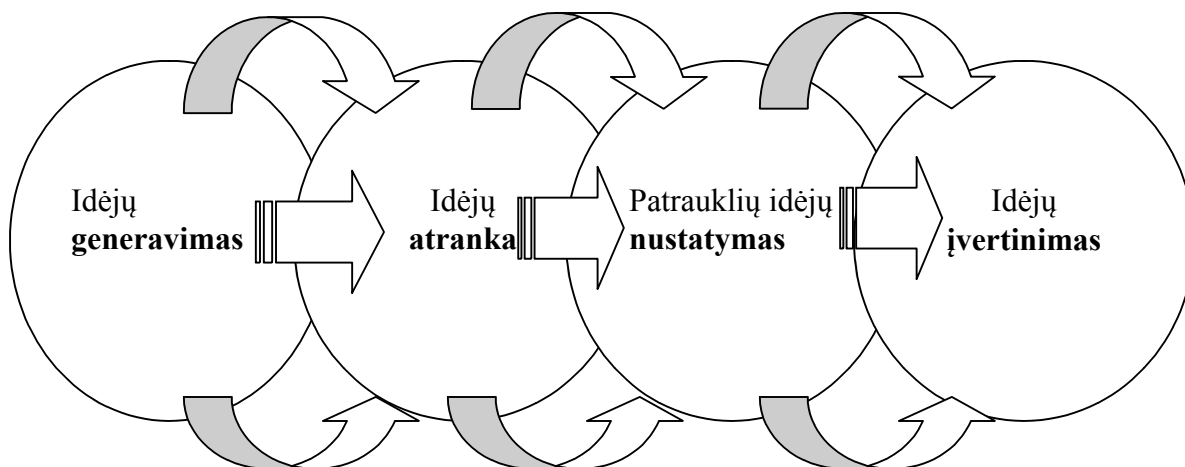
1 lentelė. **Bioedukacinių programų sampratos įvairovė akcentuojanti besimokančiųjų poreikius, kaip vieną iš kokybiškos programos veiksmų** (sudaryta magistro darbo autorės)

Definicija	Autoriai
Vertingiausių ugdymo(si) metodų įvairovė skatinanti besimokančiųjų savarankiškumą, pažinimo veiklą, įvairių problemų sprendimą, besimokančiųjų kūrybinio potencialo plėtrą (bioedukaciniai projektai, diskusijos, grupiniai aptarimai, darbas mažomis besimokančiųjų grupėmis, žaidimai ir kt.).	A. Gustavsson ir P. Palm, (2014) L. Petersson, (2014)
Bioedukacinė programa – glaudžiai susijusi su sociokultūrinės	P. Hallberg, (2014)

asmens saviraiškos kontekstu realizuojant švietimo sistemos kontekstualumo principą.	
Svarbi socialinė funkcija – paauglių ir jaunų žmonių mokymosi poreikių ir patirties apjungimas.	L. Pettersson, (2014)
Efektyviausia priemonė ugdanti besimokančiojo ekologinį sąmoningumą. Tai ekologiškoji perspektyva, koncentruojantis į pilnavertę besimokančiojo poreikius , egzistenciją, indėlių sveikatai, mokymąsi, rekreaciją bei žaidimus.	A. Wohlin, (2014a), (2014b)
Bioedukacinė programa ir žaliosios mokymosi aplinkos suteikia neišpasakytą reikšmę besimokančiųjų saviraiškai kasdienybėje ir pasaulyje.	A.Gustavsson ir P. Palm (2014)
Bioedukacija – mokymasis iš patirties ir besimokančiojo aktyvus dalyvavimas.	L. Pettersson, (2014), A.Gustavsson ir P. Palm (2014)
Ypatinga socialinės svarbos prielaida.	L. Pettersson, (2014)
Istorinė kategorija, nes kintant visuomenei, kinta ir gerai išugdyto besimokančiojo vaizdinys. Tai ypač galioja šiuolaikinėje visuomenėje, nes besimokančiųjų poreikių dinamiškumas yra itin išaugęs.	Pettersson, (2014) A. Gustavsson ir P.Palm, (2014)

Kaip parodyta 1 lentelėje apie bioedukacinės programos sampratų įvairovę galima daryti prielaidą, kad kaip ir bet kuri kita neformalaus ugdymo(si) programa nebus kokybiška jeigu neatlieps besimokančiojo patirties atnaujinimo ir saviraiškos interesų. Besimokančiojo aukštesnio lygmens saviraiškos (savirealizacijos) poreikio patenkinimas padidina bioedukacinės programos pridamosios vertės svarbą ir populiarumą. Todėl tobulinant bioedukacines programas būtina atsižvelgti į šiuolaikinį besimokančiojo saviraiškos potencialo realizavimo galimybių įvairovę.

Kitas bioedukacinės programos kokybės požymis – programos populiarumas (patrauklumas), todėl autoriai L. Lilja ir M. Wiklund (2007) pateikia modelį (žr. 1 paveikslą) kaip galima sukurti išskirtinę programą, kuri patenkintų besimokančiųjų poreikius. Pagal N. Kano (2001) (angl. *Life cycle and creation of attractive quality*) sėkmingos programos kokybės kūrimas yra apibūdinamas taip: sukurti parkui naują bioedukacinę programą, tokios kokybės, kuri ne tik galėtų būti išskirta iš esamų programų savybių, bet taip pat būtų patraukli besimokantiejiems. Pirmieji programos vystymo proceso žingsniai dažnai apima idėjų generavimo etapą. Idėjų generavimas susideda iš keturių pagrindinių veiklų (1 pav.).

1 pav. Išskirtinės kokybės bioedukacinės programos kūrimo procesas besimokančiųjų poreikių išsiaiškinimo kontekste (darbo autorės sukurta remiantis N. Kano (2001); L. Witell, M. Lögfren, A. Gustavsson, 2011; L. Lilja ir M. Wiklund, 2007)

Kaip matyti iš šio paveikslo pirma veikla yra idėjų generavimas (besimokančiųjų poreikių tyrimas siekiant sužinoti jų novatoriškas idėjas). Antra veikla - idėjų atranka (bioedukatoriai ir parko specialistai atlieka preliminarią atranką, siekdami nustatyti idėjas, turinčias didžiausią kūrybinį potencialą). Po to seka patrauklių idėjų nustatymas (parko specialistų atrinktos idėjos dar kartą gali būti įvertinamos besimokančiųjų). Paskutinė veikla yra idėjų įvertinimas. Bioedukacinės programos kūrėjai atlieka tyrimus, ir kartu įvertindami finansinius parko apribojimus, priima sprendimą, kokios bioedukacinės programos idėjos yra vystomos ir tobulinamos (Witell, Lögfren, Gustavsson, 2011). Besimokantysis, apibūdindamas programos kokybę, gali remtis savais intuityviais apibūdinimais ir programą vertina pasitelkęs įvairius kriterijus. Todėl autorė J. Akelaitytė (2011) atlikusi paslaugos vertinimo kokybės mokslinį tyrimą, išskyrė dažniausius programos kokybės vertinimo (tobulinimo) kriterijus, kuriuos būtų galima versti į bioedukacinės programos kokybės kriterijus.

2 lentelė. **Parko, kaip visos organizacijos ir besimokančiųjų bendrai suvoktos kokybės kriterijų požymiai ir jų raiška** (adaptuota magistro darbo autorės pagal J. Akelaitytę, 2014)

Kriterijai (klasteriai)	Definicija
Fizinė aplinka	Besimokančiųjų pasitenkinimui poveikį turi bioedukacinės aplinkos veiksniai (gamtos vieta, saugumas, komfortas, jautumas, patrauklumas ir kt.)
Socialiniai veiksniai	Besimokantieji atsižvelgia į bioedukatoriaus suinteresuotumą, dėmesį, mandagumą, pagarbą, turi reikšmės ir išvaizda, kalba, nuolatinių besimokančiųjų pažinimas.
Komunikacijos priemonės	Bioedukacinės programos reklama įvairiose žiniasklaidos priemonėse, kitų besimokančiųjų rekomendacijos.
Kaina	Besimokantiesiems labai svarbu parko pasirengimas realizuoti kokybišką bioedukacinę programą už kurią būtų verta sumokėti.
Veiklų įvairovė	Platus veiklų pasirinkimas.
Parko vieta	Besimokantysis vertina parko darbo laiką, patogumą, patogią parko vietą geografiniu požiūriu.

Kaip matyti, kad kiekvienas besimokantysis (parko lankytojas) turi savus kokybės vertinimo kriterijus, kuriems suteikia individualų turinį ir svarbą. Šiais kriterijais šiame magistro darbe remtasi sudarant besimokančiųjų poreikių išsiaiškinimo klausimyną.

Taigi reziumuojant autorių J. A. Athman ir M. C. Monreo, (2015), G. Strazdienės, (2014), R. Želvio, (1999) mintis galima daryti išvadą, kad bioedukacinių programų kokybė gali būti suvokiama kaip ir bet kurio kito sociokultūrinio reiškinio kokybė. Bioedukacinės programos kokybė ir kokybės rezultatas – visų besimokančiųjų holistinis gyvenimo sričių tobulinimas, o tuo pačiu ir parko programos kokybės gerinimas. Šiuo požiūriu kokybiška bioedukacinė programa turi „įgimtą pranašumą“ prieš kitas neformalaus ugdymo(si) programas.

1.2. Užsienio ir Lietuvos parkų bioedukacinių programų įgyvendinimo patirties analizė

Užsienio (Australijos, Danijos, Švedijos, Prancūzijos ir kt.) regioniniai parkai siūlo veiklų įvairovę (Ekblad, 2014; Zaleskienė, Džiovėnienė, 2007; Gugevičiūtė, 2013; Važgėlaitė, 2014, Petersson, 2014; Fredriksdal, 2014), o Lietuvos (Aukštadvario, Asvejos, Biržų, Dubysos, Gražutės, Kauno marių, Krekenavos, Kurtuvėnų Labanoro, Metelių, Nemuno deltos, Nemuno Kilpų, Neries, Pagramančio, Pajūrio, Panemunių, Rambyno, Salantų, Sartų, Sirvėtos, Tytuvėnų, Varnių, Veisiejų, Ventos, Vištyčio, Žagarės, Dieviniškių istorinio) regioninio parkų viena iš paskirčių - vykdyti edukacinę ir kultūrinę veiklą (Dėl regioninių parkų nuostatų patvirtinimo, 2011).

Kai kuriuose regioniniuose parkuose organizuojamos bioedukacinės programos, dažniausiai yra vienos dienos užsiėmimai. Kurtuvėnų regioniniame parke vaikai mokosi pažinti bundančių paukščių balsus, laukinius pievų augalus, eina į naktigonę, mokosi joti žirgais, turi galimybę sužinoti apie piemenėlių gyvenimą (Skominienė, 2013). Šiame parke realizuojamos edukacinės programos gamtoje: „Natūralių pievų augalai“, mokiniams: „Laimės pasaga“, „Naktigonė“. O Varnių regioninis parkas šiuo metu kuria edukacinę programą gamtoje bei ketina įgyvendinti Gamtos mokyklos idėją (Varnių regioninio parko direkcija, 2015). Asvejos regioninis parkas taip pat mokiniams siūlo edukacinę programą gamtoje „Ilgiausio Lietuvos ežero slėpiniai ir archeologinis paveldas“. Šios programos išskirtinumas – edukaciniai žaidimai gamtoje (Edukacijos „Ilgiausio Lietuvos ežero slėpiniai ir archeologinis paveldas“ programa, 2015). Lietuvos Nemuno deltos regioninis parkas realizuoja edukacinį kelią po Rusnės salą „Potvynio apsupty“ plus edukacinę programą (Nemuno deltos regioninis parkas, 2015).

Užsienio parkuose, realizuojamos bioedukacinės programos sprendžia visuomenei aktualias problemas. Vyrauja suvokimas, kad besimokantieji geresnių mokymosi rezultatų pasiekia vykstant interakcijai tarp besimokančiųjų ir bioedukacinės aplinkos. Bioedukatorius - svarbus programos kokybės veiksnys, kuris savo paties elgesiu, sukuria ir palaiko palankią bioedukacinę aplinką, besimokančiųjų patyrimus, emocinius išgyvenimus, patirtis (Furmark, 2014; Naturskoleförening, 2013; Naturvårdsverket, 2008; Larsdotter, Lindbland, 2014; Wamala, Eriksson, 2012; Ekman, 2005; Skolverket, 2011; Cruse, Sundbaum, 2014).

JAV Sietle esančio Magnuson parko programų *tikslas* - skatinti vaiko smalsumą ir supratimą apie gamtos pasaulį. Parke dirbantys bioedukatoriai aktyviai naudojami parko ištekliams. Programos trukmė – viena savaitė, kurios metu su vaikais dirba du bioedukatoriai. Organizuojamos vasaros stovyklos skirtingo amžiaus grupės vaikams nuo ketverių iki dešimties metų. Pavyzdžiui, bioedukacinė programa „Gamtos klubas – ketverių – penkerių metų vaikams“. Tačiau pastebėta, jog pirmokams bioedukacinių veiklų yra daugiau („Gamtos tyrinėtojai“). Šios bioedukacinės programos aluoja nuotykiams ir pagrindinis jų moto: „Kiekvieną dieną – naujas nuotykis“. 2014 metų „Gamtos tyrinėtojų“ bioedukacinėje programoje buvo įgyvendintos įvairios bioedukacinės veiklos: „Dirvožemio detektyvų stovykla“. Magnuson vaikų parko sodas - bioedukacinės veiklos šerdis, kurioje galima likusių pietų likučiais ar nukritusiais lapais pamaitinti lervas (Magnuson Nature programs, 2014). Aldo Leopold Centro regioninis parkas - pelno nesiekianti organizacija, kurios misija teikti savarankiškas bioedukacines programas. Programų tikslas - užtikrinti bet kokio amžiaus lankytojams galimybę sąveikauti su gamta siūlydami teigiamą ir konstruktyvų mokymosi galimybes, pažinti save, įtraukti savo pojūčius ir vertinti visų gyvų organizmų tarpusavio sąsajas (Aldo Leopold Nature Centre, 2013). Sietle įsikūręs gamtosaugos mokymų centras planuoja ir siūlo įvairias programas Discovery ir Carkeek parkams. Šios programos akcentuoja patyriminius žaidimus, siekiant pagerinti išgyvenimui reikalingą mokymąsi. Bioedukacinės programos yra įgyvendinamos taip, kad besimokantieji būtų suteikiamos teigiamos patirtys gamtoje, ryšium su jausmais ir sąryšį su žaliosiomis lauko erdvėmis. Svarbiausias programos principas - visuomenės poreikių atliepimas. Discovery parko programos realizuojamos ne tik parke, bet ir viešose žaliosiose mokymosi erdvėse su įrengimais, kurie tinka besimokančiųjų grupės lauko tyrinėjimams (Explore More Nature With Seattle Parks and Recreation, 2015). Everglades parke (JAV, Florida) įgyvendinamas bioedukacines programas lankytojai labiausiai pamėgo todėl, kad šias programas įgyvendina parko reindžeris (angl., Park Ranger). Pastebėta, kad dėl šios priežasties padidėjo parko lankytojų skaičius. Šiuo metu parkas realizuoja keturias bioedukacines programas – ketvirtos ir šeštos klasės mokiniams. Parko bioedukacinėje programoje „Mosquito Swat“ aiškiai nurodomas tikslas, uždaviniai, tikslinė amžiaus grupė, priemonės, metodai, tarpdalykinė integracija, vieta, dermė su kitomis konkrečiomis šio parko programomis. Šios programos turinyje veiklos apraše pagindinę dalį užima bioedukacinis žaidimas apie uodus. Autorė S. Pålsson (2008; 2014) pritaria, kad tinkamo žaidimo programoje metodo panaudojimas suteikia efektyvumo. Programos pabaigoje pateikiami

diskusiniai klausimai (K-3 activities guide, Everglades park, 2014; Pålsson, 2008; 2014). Regioninis Didžiojo Kanjono parkas įgyvendina bioedukacinę programą apie parką ir nacionalinių parkų sistemą, suteikia pagrindines žinias apie Didįjį Kanjoną. Ši programa yra įgyvendinama lanksčiai, t.y. klasėje arba atvykus į parką (Grand Canyon activities, 2014). Šiaurės Karolinos ir Pietų Karolinos (JAV) valstijose esantis Chimney Rock parkas 2015 metams Žemės dienos proga siūlo programą, kuri praėjusiais metais buvo labai populiari. Tokią tendenciją pastebėję bioedukatoriai tobulino programos kokybę. Todėl šis parkas įgyvendina įvairaus tipo programas, skirtas tikslinių amžiaus grupių interesams. Jie demonstruoja pateiktųjų pristatymus, inicijuoja diskusijas apie gamtą, disponuoja informacija apie botaniką, ekologiją, laukinę gamtą bei parko istoriją. Šios bioedukacinės programos paskirtis ir misija – atliepti JAV Šiaurės Karolinos ir Pietų Karolinos švietimo ugdymo standartus suteikiant įkvėpimo kitoms šalies mokykloms, parkams ir kt. (Earth Day 2015 at Chimney Rock, 2014).

Ocean Park Academy Hong Kong („OPAHK“) labiausiai dėmesį sutelkia į eksperimentinio pobūdžio bioedukacines programas, kurios įgyvendinamos anglų kalba (Student's programmes, 2014). Tuo tarpu Danijos Saxo parke ir Prancūzijos Nantes miesto parke, siekiant tam tikras socialines politines grupes integruoti į sociumą ir išmokti šalies kalbą, bioedukacinė programa pasitelkiama kaip visuomenės narių integracijos modelis (Pettersson, 2014; Pålsson, 2008).

Singapūro Dairy Farm regioniniame parke esantis dviejų kilometrų gamtos takas sudarytas iš devynių bioedukacinių „stotelių“ siūlo informalias bioedukacines veiklas. Programos tikslas – atrasti Singapūro gamtos paveldus per patyriminį – praktinį mokymąsi pasitelkiant gamtinius tyrinėjimus (A guide To Wallace Trail At Dairy Farm Nature Park, 2014).

Švedijoje įsikūręs Fredriksdal parkas esantis Helsinborgo miesto regione, bioedukacines programas įgyvendina aiškiai orientuodamasis į tikslines amžiaus grupes, sistemingai aprašantis bioedukacinę veiklą, numatomas konkretus programos tikslas, programos trukmė, metų laikas, kontaktinis asmuo. Parkas itin didelį dėmesį skiria ikimokyklinio amžiaus vaikams, tačiau vyresniems mokiniams siūlo puikią bioedukacinę veiklą – „vabzdžių detektyvai“. Šio parko bioedukacinės programos rengėjai kiekvienoje veikloje akcentuoja veiklos besimokančiajam reikšmingumą ir prasmingumą. Parko bioedukacinės programos padeda orientotis į tikslą, aktualizuoja būtinus gebėjimus, įgūdžius, žinias bei sąlygoja mokymosi kokybę ir rezultatus. Iš to daryčiau išvadą, kad kiekvienoje bioedukacinėje veikloje aiškiai nurodoma, kokių motyvų

vedamas asmuo gali pasirinkti parko siūlomą veiklą. Kiekviena bioedukacine veikla siekiama papildyti ankstesnes besimokančiojo įgytas žinias, gebėjimus, vertybines nuostatas, kai žinios tikrinamos ir konstruojamos per paties asmens patirtį.

2014 metais Fredriksdal parko bioedukacinės mokinių ir pedagogų programos metinė tema buvo „Gamtos spalvos ir tekstilės amatai“. Šioje programoje buvo realizuojamos dvidešimt aštuonios bioedukacinės veiklos, kurios sudarytos remiantis kiekvienos tikslinės amžiaus mokymosi ypatumais. Parko interneto tinklalapyje galima rasti bioedukacinę metodinių medžiagų - „idėjų bankas“. Parke vaikai mokosi biologijos, chemijos, fizikos, geografijos, visuomenės, sveikatos mokslų. Ši siūlyta metinė programa įvardinta kaip puikus papildinys sąsajoje su mokyklose realizuojančiais ugdymo(si) planais. Mano komentaras būtų, kad parkas palaiko glaudžius ryšius su mokyklomis, o parke realizuojamos programos yra kaip nuolatinė alternatyva formaliajam ugdymui (Fredriksdal, 2014). Taigi galima padaryti išvadą, kad regioninio parko bioedukacinės programos – patirtinis, savaiminis mokymasis, kaip informalaus, neformalaus ir formalaus ugdymo papildinys, kuriuo siekiama prisidėti įgyvendinant švietimo tikslus, tampant aiškia alternatyva formaliajam ugdymui(si).

Skånes parkas bioedukacinę programą realizuoja remiantis jaunosios kartos meniniu ugdymu(si). Vaikai mokosi emocijomis ir pojūčiais paremta koncepcija. Sudalyvavus šioje programoje pasigirsta teigiami dalyvių vertinimai. Pavyzdžiui, viena specialiųjų poreikių programos dalyvė pasakė: „Aš maniau, kad paveikslai silpnaregiams - negerai, tačiau parkas buvo kažkas neįtikėtino“ (Wånas konst, 2014, p. 1), o septynmetė Amanda savo nuostabą išreiškė taip: „Aš išmokau, kad galima pabūti pasakoje“ (p. 1). Parko bioedukatorius teigia, kad mokiniai pradėjo aiškiau suvokti gamtosaugą integruojant meną. Iš to galima daryti išvadą, kad labai svarbi koncepcija, kuria parkas remiasi realizuodamas bioedukacinį procesą.

Skandinavijos šalių parkuose ugdymo(si) programose (Skolverket, 2011; Förordning om läroplan för grundskolan, 2010) aiškiai akcentuojama, jog gamtinė aplinka ir patyriminis mokymasis stiprina žmogaus dvasinį pamatą, o suteikiant tikrų patirčių padeda įveikti įvairius gyvenimo sunkumus. Bioedukacinės veiklos plėtojamos ir pritaikomos nuo sveikatos reikšmingumo akcentavimo, gimtosios ar užsienio kalbos mokymo(si), matematikos (pavyzdžiui, lauko matematika išpopuliarėjo visoje šalyje (Ekman, 2005); maisto ruošimo lauko aplinkoje iki fizinio aktyvumo). Danijoje Saxo parke paprasčiausio maisto gaminimas kaip blynų, popkornų ir duonos kepimas yra labiausiai vaikų mėgiama veikla. Ten dirbantys bioedukatoriai teigia, kad

maisto gaminimas yra vienas iš metodų, įrodantis vaikams, kad gamta yra mūsų kasdieninio gyvenimo dalis (Nature education, 2014; Wamala, Eriksson, 2012). Parkai, bene geriausia mokymo(si) terpė, realizuojant bioedukacines programas. Anot Lietuvos Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos (VSST) direktorės Rūtos Baškytės, regioniniai parkai pažintiniam mokymui(si) puikiausiai tinka, kadangi yra netoli gamtos (Skominienė, 2013).

Švedijos Velamsund parko bioedukacinių veiklų išskirtinumas yra tas, kad savo internetinėje svetainėje veiktas populiarina vaizdinės medžiagos pagalba. Programos idėja – kviesti visuomenę mokytis pačioje geriausioje klasėje – gamtoje, taip kuriant ir plėtojant Gerovės mokyklose idėją. Šis parkas yra tapęs visų Švedijos gamtos mokyklų bioedukaciniu centru, kuris įgyvendina savistimuliuojančias bioedukacines programas. Parko bioedukatoriai numatydami konkrečius programos tikslus, susieja juos su bioedukacine parko aplinka, stengiasi sukurti ne tik kūrybišką, bet ir pasitikėjimo, saugumo atmosferą (Velamsund park, 2014). Panašaus pobūdžio bioedukacinė veikla įgyvendinama Lietuvos Kauno marių regioniniame parke, kada organizuojamos stilizuotos pamokos, kuriose apie didžiąją miegapelę pasakoja šiuo gyvūnu persirengęs personažas. Vaikams leidžiantis į pažintinę ekskursiją po šį parką jie aprūpinami mikroskopais, didinamaisiais stiklais, žiūronais (Skominienė, 2013).

Reziumuojant mintis galima daryti išvadas, kad parkai planuodami bioedukacinių programų turinį ir nustatydami turinio planavimo principus bei laikotarpius numato, kad bioedukacinis procesas turėtų būti planuojamas lanksčiai, kad prireikus, bioedukacines veiklas būtų galima nesunkiai tobulinti ir pritaikyti, atsižvelgiant į naujas galimybes ar iškilusius sunkumus. Bioedukatoriai (reindžeriai arba gidai) tarpusavyje bendradarbiauja dėl bioedukacinio turinio pritaikymo besimokančiųjų poreikiams, integracijai ir kt. Programos tobulinamos atsižvelgiant į besimokančiųjų mokymosi tempą, metodus, motyvaciją, parko galimybes. Bioedukacinės programos suteikia galimybes kitokiam mokymuisi, kai besimokantieji realioje bioedukacinėje aplinkoje tyrinėja, kuria, tikrina, komunikuoja, veikia, pažadinti asmeninę vaizduotę, diskutuoja, kvestionuoja, mokosi mokytis. Palankios bioedukacinės sąlygos besimokančiųjų turimai patirčiai padeda tapti vertinga socialiniu, kultūriniu požiūriu, o žinios bioedukacinėje veikloje „konstruojasi“ autentišku patyrimu. Asmeninė patirtis parkuose – ypač svarbi sąlyga mokymuisi visą gyvenimą koncepcijai. Užsienio parkuose bioedukacinės veiklos mokymosi procesą padaro įdomesnį ir prasmingesnį.

Atlikus Lietuvos ir užsienio parkų literatūrinę analizę pastebėta, kad realizuojant programas taikoma viena esminė didaktinė nuostata: holistinis požiūris į besimokantįjį, nusiteikimas sudaryti visas bioedukacines sąlygas visuminiam asmenybės ugdymui(si), specialiai žadinant interesų kūrybiškumą ir mokant įsisąmoninti procesą ir asmeninius atradimus, kurie pateikiami 1 priede.

Taigi, remiantis užsienio parkų bioedukacinių programų įgyvendinimo analize, matyti ryškus bioedukacinės programos, kaip prasmingo postmodernaus egzistencijos koncentro ir konstrukto įprasminimas atsižvelgiant į įvairaus amžiaus besimokančiųjų gebėjimų realizavimo galimybes ir poreikius. Todėl tam, kad kokybiškai bioedukacinės programos funkcionuotų, būtina atsižvelgti į šiuos labai svarbius kriterijus: programos tipą, tikslus ir uždavinius, paskirtį, programos koncepciją ir koncepcijos planavimą, bioedukacinės veiklos atitiktį besimokančiųjų amžiaus grupei, pagrindinę didaktinę nuostatą arba požiūrį į ugdymą(si), besimokančiojo saviraiškos ir harmonijos sąlygų sudarymą, besimokančiojo vertybinio „stuburo“ puoselėjimą, besimokančiojo gyvenimo įprasminimą, į įveiklinančias užduotis, šviečiamąjį pobūdį, mokymosi metodus, mokymosi prasmės priėmimą (polinkis spręsti įvairias problemas), besimokančiojo ir bioedukacinės aplinkos interakciją, nuotykių pedagogikos įtraukimo į bioedukacinį procesą esmingumą, į bioedukatoriaus, kaip fasilitatoriaus, kurstytojo, mokymo vadovo, vertintojo vaidmenį asmens saviraiškos atžvilgiu, mokymosi teorijų dermę (bioedukacijos „platformą“), išteklių panaudojimo tikslingumą, išskirtinumą, bioedukacinių programų misiją, veiklų tipą bei siūlomų veiklų įvairovę (1 priedas).

1.3. Bioedukacinių programų funkcionavimo prielaidos

Egzistenciniu požiūriu, bioedukacinė programa suteikia galimybę žmogui sugrįžti į save, nugalėti vienišumo, nežinomybės baimę. Įprasminimas bioedukacinių programų įgyvendinimas gali efektyviai prisidėti prie darnios visuomenės kūrimo ir formavimo (Pettersson, 2014; Neifachas, 2007; Šliogeris, 1981, Bitinas, 2000). Todėl gamtos parkams tenka atskleisti radikaliai naujas bioedukacijos vizijas, išliekant patraukliais ir svarbiais naujosios kartoms (Pettersson, 2014; Kano, 2001).

Kaip žinia, kad bioedukacinė programa motyvuoja ir padeda žmogui lengviau suvokti sudėtingus socialinius įvykius ir juose dalyvauti save realizuojant kaip unikalią asmenybę (Herlemann, 2013).

Tačiau besimokančiajam šalia poreikių iškyla ir nuolatinės patirties atnaujinimo būtinybė, naujų žinių, veiklos būdų, priemonių pažinimo poreikis. Todėl programos kūrėjai turi gauti informacijos apie programos poreikį, o programos pirmame pusmetyje būtina patikslinti žinias apie besimokančiųjų poreikius. Šių tyrimų rezultatais gali būti tobulinamas bioedukacinės programos (Želvys, 1999).

Bioedukacinės programos kokybės valdymas - procesas, trunkantis visą programos egzistavimo laikotarpį. Programoje kokybė nusako tokius požymius: programos eigos kaip proceso kokybė ir programos vertingumas. Funkcinis kontekstas, programos paskirtis ir jos įgyvendinimo rezultato atitikimas besimokančiojo poreikiams, nusako programos kokybę (Pettersson, 2014; Želvys, 1999). Taigi bioedukacinių programų kokybė egzistenciniu požiūriu gali būti kaip atsvara žmogaus asmenybę slopinantiems ir niveliuojantiems procesams, žadinantis asmens tikėjimą savo jėgomis ir galimybėmis, aktyvinant bendravimą, savęs pažinimą ir savęs pripažinimą, nustatanti „žmogiškų santykių „naują stilių“, išryškinant įvairiapusę patirties kūrybinę veiklą (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001). „Gamtiškos“ programos leidžia pagerinti žmogaus egzistenciją, nes aplinka iš prigimties yra reikalaujanti, aktyvi ir reakcinga (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001; Šliogeris, 1981).

Gairėse, užtikrinančiose programos kokybę (2012) (*angl., Early Childhood Environmental Education Programs: Guidelines for Excellence, (2012)*) pateikiami svarbiausi kokybiškos bioedukacinės programos charakteristikos požymiai:

1. Programos filosofija, tikslas ir plėtra (dėmesys gamtai ir aplinkai, jaunimo ugdymas(is), kultūrinį mentalitetą atitinkantys tikslai ir uždaviniai bei praktikos, ekologinis raštingumas, sveikata ir saugumas, vertinimas ir įvertinimas, bendradarbiavimas, tarpasmeniniai kartų socialiniai ryšiai).
2. Atitinkamos bioedukacinės praktikos (tyrinėjimai ir teorijos, autentiškos besimokančiojo patirtys, modelis „jaunimas – nukreiptas, tyrimas – pagrįstas“).
3. Žaidimas ir eksperimentavimas (realus pasaulis ir realios gamtinės medžiagos, žaidimas ir suaugusiojo vaidmuo).
4. Mokymo sistema (socialinis ir emocinis ugdymas(is), smalsumas ir klausimų kėlimas, aplinkos suvokimas, įgūdžiai, atsakomybė ir rūpestingumas, fizinis aktyvumas).

5. Vietos ir erdvės (vietos ir erdvės ugdymui (si), gamtiniai komponentai, patogumas ir jaunimui ir suaugusiesiems, priežiūra ir praktiškumas, sveikata, saugumo ir pamatuotos rizikos pusiausvyra, ekologinis darnumas).
6. Bioedukatoriaus kompetencija (jaunimo (besimokančiųjų) ypatumų išmanymas, profesinės bioedukatoriaus atsakomybės, gamtamokslinė kompetencija, bioedukacinių programų planavimas ir įgyvendinimas, skatinantis mokymas(is), vertinimas ir įvertinimas).

W. Isaacson (2012) išskiria sėkmingos programos sėkmės kriterijus, kurie galėtų būti pritaikomi kaip kokybiškos bioedukacinės programos požymiai:

1. Programos etoso (esminių vertybių) apibrėžimas.
2. Programos paprastumas, o ne sudėtingumas.
3. Aktyvus bendradarbiavimas tarp skirtingų įstaigų leidžia kurti naujoves.
4. Programos tobulybės siekimas (gebėti sąžiningai pripažinti, kad klystame ir turime drąsos keistis).
5. Sugebėjimas integruoti dalykus bei turinį į vieną sistemą, kuri leistų skleisti paprastumą. Autorius pabrėžia, kad integravimas – programos pranašumas ir išskirtinumas.
6. Programos kūrėjų kūrybiškumas. Kūrybiški žmonės mėgsta rizikuoti, nepaisyti nesėkmių, įprastus veiksmus atlikti neįprastai.
7. Didžiausia programos rengėjo stiprybė – žinojimas, į ką reikia kreipti dėmesį. „Nuspręsti, ko nedaryti, yra taip pat svarbu, kaip ir nuspręsti, ką daryti, - sakė S. Jobs. Tai galioja ir organizacijoms, ir jų programoms (Isaacson, 2012 p. 351). Programos kūrėjo kūrybiškumas pasireiškia gebėjimais atrasti visiškai naujų raiškos arba problemos sprendimo būdų (Karkockienė, 2003; Isaacson, 2012).
8. Išsprendžiant problemą – būtina įsitraukti į procesą.
9. Programos esmė. Programos sukūrimas nėra viskas. Programa – esminė žmogaus sukurto kūrinio siela.

Taigi galima daryti išvadą, jog šiuos autoriaus pateiktus programos sėkmės principus galima taikyti ir versti kaip bioedukacinės programos sėkmės kriterijais.

Jungtinių Amerikos Valstijų autoriai J. A. Athman ir M. C. Monreo (2015) pateikia kokybiškos bioedukacinės programos elementus:

1. Reikšmingumas organizacijos misijai, edukaciniams uždaviniams, kasdieniniam besimokančiojo gyvenimui.
2. Suinteresuotų šalių (besimokančiųjų, mokyklų, nevyriausybinių organizacijų (NVO), užsienio partneriai ir pan.) įtraukimas nuo programos pradžios iki pabaigos.
3. Besimokančiųjų gebėjimų, sprendžiant gamtosaugos problemas, asmens egzistencijos, pilietiškumo jausmo stiprinimas.
4. Tikslingų, subalansuotų perspektyvų bei tarpdisciplininių aspektų inkorporavimas (įjungimas).
5. Tinkamų programos priemonių vertinimas.

Planuojant ir įgyvendinant bioedukacines programas parkuose yra svarbu tai, kad:

1. **Bioedukacija** akcentuoja aplinkosaugos problemas. Todėl bioedukacijos turinys turi atskleisti aiškias sąsajas tarp aplinkos ir aplinkosaugos ryšių.
2. **Bioedukacija** - tarpdisciplininė sritis, „piešianti” mokymosi ir mokslo sritį (turinys turėtų pabrėžti integruotą tematiką arba tarpdiscipliniškumą, idėjų ir temų suvienijimą).
3. **Bioedukacinė** programa atitinkanti poreikius, interesus ir besimokančiųjų motyvacias. Bioedukacijos turinys mokymasi susieja su realiu pasauliu. Tai turėtų būti asmeniškai reikšminga besimokantiesiems ir visuomenei.
4. **Bioedukacija** – mokymosi visą gyvenimą procesas. Bioedukacijos turinys turi „aprūpinti“ besimokančiuosius reikalingais gebėjimais, kurie bus reikšmingi visą gyvenimą.
5. **Bioedukacija** grindžiama tikslinga ir faktine informacija. Bioedukacijos turinys turėtų būti pagrįstas tikslinga ir patikima informacija.
6. **Bioedukacija** prezentuoja susistemintą informaciją. Bioedukacijos **turinys** turėtų būti subalansuotas ir apsvarstantis įvairias vertybes ir požiūrius.
7. **Bioedukacija** pasitelkia gamtą kaip žaliąją mokymosi aplinką. Bioedukacinės programos turinys turėtų pabrėžti žinias ir emocinį jautrumą gamtos pasauliui (A strategic plan for environmental education in Ohio, 2000).

Autorė G. Strazdienė (2014) išskiria keturis ugdymo(si) programos kokybės požymius: mokymosi proceso įvairovė, aplinkos suvokimas, patirties įgijimas ir komandinis darbas, pagal kuriuos daromos išvados, kad bioedukacinis ugdymas(is) vyksta įvairinant mokymosi procesą, kuris pasižymi realizmu, teorinių žinių pritaikymu praktikoje, mokymasis bendradarbiaujant, dalijamasis įgyta patirtimi su kitais ir daugiau pasitikima savo jėgomis, įgyjant patirties, kuri

padės susirasti tinkamą darbą, susitvarkyti su iškylančiais sunkumais ir geriau suvokiant realią sociokultūrinę aplinką.

Remiantis užsienio parkų programų įgyvendinimo ir funkcionavimo patirties mokslinė – teorine analize, būtų galima išskirti ryškiausias bioeducacinių programų bendrinius aspektus: kokybiškas besimokančiųjų poreikių atliepimas, švietimo sistemos prioritetų atliepimas ir modulių suderinimas, mokslinių tyrimų šalyje įgyvendinimo efektyvinimas, regiono visuomenės gerovės (remiantis L. Pettersson (2014) požiūriu, kuri išskiria tris esminius gerovės aspektus: depresijos ir baimės stabdymas, socialinio gyvenimo aktyvinimas bei vienatvės jausmo atitolinimas) siekiamybė, kokybiško mokymosi galimybių įvairovės besimokančiajam suteikimas, motyvacijos mokymuisi visą gyvenimą aktyvinimas, darnios visuomenės vystymuisi (tuo metu arba *čia ir dabar*) reikalingos aktualios problemos išsprendimas, nuolatinis veiksmingų ugdymo(si) būdų ieškojimas, globalus *kontekstualizavimas (principas, kada besimokantiejiems dalykai yra pateikiami suprantamame kontekste (Ugdymo plėtotės centras, 2012), mokymosi parkuose privalumų išryškkinimas (įvairių mokymosi parke modelių kūrimas), visuomenės integracijos priemonė bei nuolatinis programų kokybės ir rizikos analizės tobulinimas (pavyzdžiui, Fredriksdal parko bioeducacinė programa „Gamtos spalvos ir tekstilės amatai“ (šved., *Naturfärgning och Textila Hantverk*). Minėtoje bioeducacinėje programoje realizuojamos dvidešimt aštuonios bioeducacinės veiklos jaunimui, o devynios veiklos skirtos bioeducatorių kvalifikacijos tobulinimui (Fredriksdal muziejai ir parkai. Mokinių programos 2014 (Fredriksdal, 2014)). Taip pat jaučiamas programos poveikio akivaizdumas (pozityvūs besimokančiojo elgesio pokyčiai, atsiliepimai apie pačią programą), kūrybiškumo ir idėjų generavimo metodika (jei besimokantysis gebės pasinaudoti programoje esančiomis pasirinkimo galimybėmis, rezultatai bus geriausi) siūlymais, bioeducaciniai tikslai - atitinkantys socialinius lūkesčius (Bold park, 2015; Petterson, 2014; Cruse, Sundbaum, 2014; Fredriksdal, 2014; Sætermo, 2013; Pålsson, 2008; Valantinas, 2009; Student’s programmes, 2014).*

Galima daryti prielaidą, jog bioeducacinės programos „gyvavimą“ labiausiai nulemia programos tikslų atitikimas besimokančiųjų saviraiškos poreikių realizavimui. Tuo remiantis, tik į saviraišką orientuotas ugdymas(is) įgauna vertę kaip motyvuotas, laisvas, neprievartinis patirties, sociokultūriškai svarbios gyvenimui reikalingos informacijos kaupimo būdas, suteikiantis nemažą pasirinkimo įvairovę, teisę, laisvę bei galimybių aktyviai ir motyvuotai veikti.

1.4. Bioedukacinių programų įgyvendinimo veiksniai kaip kokybės prielaida

Nuo daugybės tiek vidinių (subjektyvių), tiek išorinės (objektyvių) socialinių aplinkos veiksnių, darančių poveikį ugdymo(si) procesui parke, priklauso parke dirbančių bioedukatorių gerovė, našumo lygis, kaita ir lojalumas, taip pat motyvacija siekiant besimokančiųjų poreikių patenkinimo ir prisidedant prie bioedukacinės programos tikslų įgyvendinimo (Žiogelytė, 2011). Juolab, kad vienas iš bioedukacinės programos tikslų šaltinių – besimokančiojo poreikis (Pålsson, 2008; Wohlin, 2014; Cruise Sundbaum, 2014; Pettersson, 2014; Žiogelytė, 2011).

E. Pålsson (2008) teigia, kad bioedukacinės programos įgyvendinimo pasisėkimą galima pasiekti tik tuomet, jeigu parkas ir jo resursai kokybiškai panaudojami ugdymo(si) procese. Tai reiškia, kad parkas - „padidinta žalioji klasė“, kurioje metodai akcentuoja realią situaciją, o ypač didina supratimą integruojant ugdymo(si) dalykus. Autorė pažymi, kad bioedukacinės aplinkos aspektu parkas – vieta, kuriame vyksta įsijautimas, atradimai, gamtos kontaktas ir dialogas, komunikacija, kūrybiškumas, gebėjimų aktualizavimas. Išskiriami du ugdomieji parko tipai - „ugdomas parkas“ ir „sveikatą gerinantis – emocinę gerovę suteikiantis parkas“. Todėl Danijoje Kopenhagos regione esantis Valby parkas ypatingą dėmesį skiria žmogaus emocinės gerovės, emocinio intelekto stiprinimui ir palaikymui. Taigi atsižvelgiant į autorės mintis parkas turi galimybes įdomiai realizuoti programos tikslus ir siekti validžių rezultatų (Wohlin, 2014; Pålsson, 2008).

Vertinant programos įgyvendinimo sąlygojančius veiksnius kaip kokybės prielaidas, gali būti analizuojami tokie edukaciniai veiksniai: bioedukatoriaus kompetencija, pasiruošimas ir dėstymas, turinys, programos sudėtingumo laipsnis ir bioedukatoriaus susidomėjimas įgyvendinama programa (Strazdienė, 2014; Pålsson, 2008). Autorius L. Jovaiša (2011) sėkmingą besimokančiojo ugdymą(si) lemiančius veiksnius skirsto į keturias veiksnių grupes: psichologines (nusiteikimas mokytis, stropumas, charakteris, dėmesys, pažinimo procesų aktyvumas (suvokimo, atminties, mąstymo ir vaizduotės aktyvinimas), aktyvus mąstymas (suvokimo ir atminties tobulinimas), savarankiškumas, įgimti gabumai), fiziologinius (ligos, bioritmas, darbingumas, galvos skausmai), socialinius (šeima, mokymosi sąlygos), pedagoginius. Suponuojant autoriaus mintį, mokymosi veiksniai efektyvūs tada, kai jų dėmė daro įtaką besimokančiojo gyvenimui. Tik tokiu atveju bioedukatoriaus ugdymo(si) metodai įgauna jėgą, reikalingą besimokančiojo saviraiškos poreikiams patenkinti.

Esminiu ir būtinu bioedukacinės programos įgyvendinimo veiksmu laikomas nuolatinis nuoseklus vadovavimas. Pasak A. Valantino (2009) bemaž visuose programų įgyvendinimo tyrimuose minimos ir šios keturios sąlygos (reikalavimai): nuoseklumas, aktyvumas, kryptingumas, įsigilinimas. Be jų, nurodoma ir daugelis kitų.

3 lentelė. **Bioedukacinių programų įgyvendinimo sąlygos kaip kokybės veiksnys** (magistro darbo autorės sudaryta pagal A. Valantiną, 2009; E. Pålsson, 2008; E. G. Cruise ir Ch. Sundbaum, 2014; L. Pettersson, 2014; N. Leonavičiūtę, 2009)

Sąlygos	Definicija
1. Nuoseklumas	<ul style="list-style-type: none"> Programa įgyvendinama nuosekliai, siekiant ugdyti gebėjimus „žingsnis po žingsnio“.
2. Aktyvumas	<ul style="list-style-type: none"> Taikomos aktyvios permanentinio (nenutrūkstamo) ugdymo(si) formos.
3. Kryptingumas	<ul style="list-style-type: none"> Skiriama pakankamai laiko bioedukaciniams gebėjimams lavinti.
4. Įsigilinimas	<ul style="list-style-type: none"> Lavinami specifiniai (bendrieji) bioedukaciniai gebėjimai.
5. Parko personalo įsitraukimas	<ul style="list-style-type: none"> Pagrindiniai programos įgyvendintojai - parko bioedukatoriai, o ne išoriniai instruktoriai. Bioedukacinės programos įgyvendinimas turi būti pagrindinė regioninio parko gyvenimo dalis. Į programos įgyvendinimą turi įsitraukti visi bioedukatoriai, o ne tik dalis jų.
6. Programos trukmė ir tęstinumas	<ul style="list-style-type: none"> Kokybiškos yra intensyvios ir ilgos trukmės programos. Bioedukacinis ugdymas turėtų prasidėti ikimokykliniame amžiuje ir tęstis visą gyvenimą.
7. Programos ir įgyvendinimo apimtis	<ul style="list-style-type: none"> Kokybiškos yra intensyvios ir ilgos trukmės programos. Bioedukacinis ugdymas turėtų prasidėti ikimokykliniame amžiuje ir tęstis visą gyvenimą.
8. Programos tvarumas	<ul style="list-style-type: none"> Programos rezultatų ilgalaikiškumas ir tęstinumas.

Programos kokybė mažėja, jei parko personalui nesiseka tinkamai įgyvendinti atskirų programos dalių; parko personalas nėra tinkamai parengtas įgyvendinti programą; neskiriama pakankamai laiko ir išteklių programai įgyvendinti (Valantinas, 2009).

Autoriai V. Čepukienienė ir R. Pakrošnis (2011), G. Strazdienė, S. Burvytė, (2014), L. Koncevičienė, R. Koncevičius, (2013), A. Šimuniienė (2014), R. Želvys (1999), S. Pålsson,

(2014), W. Isaacson (2012) išskiria šiuos programos kintamuosius siekiant objektyviai ir kokybiškai įvertinti programą t.y. įvertinti galimus vidinius ir išorinius programos veiksnus, o prireikus juos tobulinti:

1. Asmeninės besimokančiojo savybės (kantrybė, noras pažinti, motyvacija mokytis, gebėjimas susieti informaciją, pasitikėjimas savimi, gebėjimas sutelkti dėmesį, gebėjimas keistis bei pritaikyti turimas žinias, dėmesio intensyvumas, motyvacija ir kitos savybės).

2. Bioedukatoriaus kompetencija ir emocinis intelektas.

3. Sukaupta besimokančiojo patirtis.

4. Motyvuojančio veiksnio suradimas (paskatinimas, apdovanojimas, numatyto aukšto rezultato asmeninė reikšmė), tai skatina tobulėti, motyvuoja intensyviai veiklai.

5. Mokymosi tikslų lygmenys pagal B. Bloomo mokymosi tikslų taksonomiją: žinios, supratimas, taikymas, analizė, sintezė, įvertinimas.

6. Vidiniai (besimokančiojo pastangos, sugebėjimai) ir išoriniai (užduoties sudėtingumas, pagalba besimokančiajam) veiksniai.

7. Materialūs (animacija, nuotraukos, filmuota medžiaga) ir apčiuopiami arba ne materialūs (idėjos, nauji metodai, pakitęs santykis, pakitusios žinios ir įgūdžiai) rezultatai.

8. Bioedukatoriaus santykiai su besimokančiais.

9. Tikslingas ugdymo(si) priemonių, metodų taikymas, kuris programą paverčia sėkminga.

10. Tikslingas bioedukacinės aplinkos panaudojimas padedantis veiksmingai įgyvendinti programos tikslus.

11. Integralumas (kaip teigiama atnaujintose Bendrosiose programose (Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2008), „sudaro daugiau galimybių priartinti mokymąsi prie gyvenimo, plėtoti bendrąsias mokinių kompetencijas, pritaikyti užduotis pagal mokinių poreikius, polinkius ir galias, išvengti kartojimosi ir didelių mokymosi krūvių“. Tai programą padaro įdomesnę ir sėkmingesnę.

12. Programos valorizacija (įvertinant valorizaciją jau nuo pat programos pradžios, prasiplečia programos vykdymo galimybių spektras, akcentuojantis rezultatų panaudos užtikrinimą).

13. Nuolatinis bioedukacinės programos kokybės siekis (Garbauskaitė – Jaksimovka, 2014).

Pasak S. Neifacho (2007) lemiamas veiksnys, padedantis garantuoti ugdymo kokybę, yra investavimas į jaunimą ir žinias. Anot autorių E. Schiefelbeino, F. Noelio, F. McGinno (2011)

ugdymo(si) programos kokybė yra svarbus mokymo(si) spartos skirtumus lemiantis veiksnys. Pirma, sėkmingiausi bioedukatoriai, įgyvendindami bioedukacinę programą, taiko įvairiausius edukacinius metodus, nes jų įvairovė svarbi dviem aspektais: padeda išlaikyti besimokančiojo dėmesį; padidina įvairių ryšių, susietų su kiekviena informacijos dalele; kai konceptualaus pobūdžio teorija susiejama su praktika - padidėja mokymo(si) sparta. Antra, geresnių rezultatų pasiekiantys bioedukatoriai medžiagą pateikia labai nuosekliai ir prasmingai panaudodami laiką. Tokie bioedukatoriai moko veiksmingiau, todėl jie gali aprėpti daugiau bioedukacinės medžiagos. Bioedukatoriai suteikia besimokantiems didesnę galimybę išmokti. Trečia, motyvaciją ir norą didina besimokančiųjų pasitikėjimas bioedukatoriumi. Pasitikėti svarbu tam, kad besimokantysis gebėtų mąstyti savarankiškai. Galiausiai veiksmingiau dirbantys bioedukatoriai naudojami kuo įvairesne gamtine medžiaga ir resursais (Schiefelbeinas, Noelis, McGinnas, 2011; Wohlin, 2014; Pålsson, 2008).

Pasak lietuvių mokslininko – tyrėjo S. Neifacho (2008) ugdymo(si) kokybę labiausiai lemia programos, realizuojamos pasirinktu metodologiniu principu. Tačiau mokslininkas akcentuoja, jog labiausiai ugdymo programos kokybė priklauso nuo šių edukacinių veiksnių: bioedukatoriaus bendrųjų gebėjimų bei darbo metodikos, ugdymo proceso organizavimo ir realizavimo, bioedukacinės aplinkos sukūrimo, ugdymo proceso dalyvių (įstaigos administracija, edukatorius, vaikas, šeima, senjoras) komunikacijos, jų autoriteto, asmeninių savybių. Mokslinio straipsnio dėl pedagogų nuomonės apie kokybišką vaikų ugdymą sąlygojančius edukacinius veiksnius bendraautorės R. Pranaitytė ir D. Malinauskienė (2011) atliko kokybinį tyrimą ir paaiškėjo svarbiausi ugdymo kokybę lemiantys edukaciniai veiksniai: psichologiškai ir fiziškai saugi ugdomoji aplinka, organizacijos klimatas, besimokančiųjų amžiaus tarpsnių pažinimas, individualus darbas su programos dalyviais, suteikiant saviraiškos galimybių, tikslingas ir veiksmingas ugdymo(si) proceso organizavimas, bioedukatoriaus kompetencija (ypač dalykinė kompetencija) ir svarbiausia - nuolatinis bioedukatorių tobulėjimas. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo modelyje (2012) pažymima, kad profesinis tobulėjimas, tai „<...> nepaliaujamas veiklos apmąstymas ir perkonceptualizavimas“. Iš to galima daryti išvadą, kad bioedukatorius turi gebėti savo patirtį panaudoti bioedukacinės programos kokybės tobulinimui.

Realizuojant programą yra svarbu atsižvelgti į bioedukacinės aplinkos, bioedukatoriaus kompetenciją ir besimokančiojo saviraiškos galimybių sudarymą, todėl autorė J. Bieliūnienė (2008) siūlo: skatinti besimokančiųjų, ypač jaunimo, norą mokytis, pagerinti gamtamokslinius

įgūdžius; sudaryti tinkamas sąlygas kūrybiniam ir kritiniam besimokančiųjų mąstymui ugdyti; suteikti įvairių socialinių sluoksnių grupių ir tautybių atstovams vienodas sąlygas tobulinti kalbą, skaitymo įgūdžius ir palengvins jų integracijos į visuomenę procesus; sudaryti sąlygas įvairaus amžiaus ir įvairių socialinių sluoksnių, grupių ir tautybių atstovams mokytis visą gyvenimą; kurti valstybės ir savivaldos institucijų, įstaigų, nevyriausybinių organizacijų, dirbančių kultūros, švietimo, darbo ir socialinės apsaugos bei kitose srityse, ir privataus sektoriaus glaudesnio bendradarbiavimo tradicijas įgyvendinant bendrus projektus, programas; formuoti teigiamą Lietuvos visuomenės požiūrį į bioedukaciją ir jos socialinę svarbą.

Tęsiant autorės J. Bieliūnienės (2008) išsakytą mintį apie saviraišką lietuvių autorius L. Jovaiša (2011) teigia, kad bioedukatorius yra besimokančiojo vertybinės saviraiškos talkininkas (fasilitatorius, padėjėjas, mentorius ir pan.) ir nurodo tokias jo funkcijas:

1. Tirti saviraiškos turinį, aktyvumą bei galimybes.
2. Padėti įveikti saviraiškos (besimokant, bendraujant ir kt.) sunkumus.
3. Pamokyti, parodyti ir sutelkti.
4. Tikrinti besimokančiųjų veiklos ir elgesio vyksmą ir jo rezultatus, vertinti saviraiškos kokybę.
5. Padėti suvokti re produktyvios (atsikuriančios, atsinaujančios) ir produktyvios saviraiškos klaidas, rasti optimalius sprendimus klaidoms taisyti ir jų išvengti.
6. Prognozuoti tolesnę besimokančiojo tobulėjimą, numatyti jos programą, stiprinti nusiteikimą naujai vertybinei saviraiškai.

Suponuojant mintis, teigtina, kad įgyvendinant ir užtikrinant bioedukacinės programos kokybės kriterijų požymius būtina taip pat atsižvelgti į šiuos pagrindinius ir svarbiausius vidinius ir išorinius veiksnius, kaip bendrai suvoktos kokybės (šios kokybės teorijos ir modelio pagrindėjas Ch. Grönroos) veiksniai (rinkodara (komunikacijos priemonės), žodinis bendravimas (bioedukatorių ir besimokančiųjų tiesioginis kontaktas), programos išankstinis įvaizdis, problemų išsprendimas (besimokančiojo atžvilgiu), programos įgyvendinimo sąlygos (nuoseklumas, aktyvumas, kryptingumas, įsigilinimas, parko personalo įsitraukimas, programos trukmė ir tęstinumas, programos ir įgyvendinimo apimtis, programos tvarumas) kaip tam tikrus programos kokybės veiksnius bei besimokančiojo poreikių patenkinimą (individualių problemų išsprendimas, saviraiškos realizavimas ir kt.).

1.5. Besimokančiųjų (jaunimo) poreikis kaip programos kokybės veiksnys

Veiklos profilio (poreikių tyrimo) tikslas - rinkti informaciją apie besimokančiųjų poreikius, antra, suteikti pagrindą parko bioedukacinių programų tobulinimo krypties analizei (Leliūgienė, 2012; Jovaiša, 2011). Kokybė priklauso tik nuo žmonių ir apibrėžia kaip nuoseklią atitiktį besimokančiųjų poreikiams, tačiau poreikiai labai skirtinguose kontekstuose gali pasireikšti įvairiais būdais (Vanagas, 2004; Verslo edukacija, 2011).

Visuotinės vadybos kontekste poreikis apibrėžiamas kaip esminė kliento reikmė, būtinybė ir galimybė jį patenkinti (Vanagas, 2007). Psichologijoje poreikiai yra susiję su žmogaus gyvenimo ciklu taip: suaugusiam žmogui aktualiausi pagarbos poreikiai ir tik vėlesniaisiais gyvenimo metais žmonės ima rūpintis saviraiška (savirealizacija), o jaunimui ypatingai svarbūs socialiniai poreikiai. Taigi poreikis – vidinio psichologinio ar socialinio trūkumo pojūtis, kuris ieško būdų patenkinti atsiradusį poreikį (A. Maslow poreikių hierarchija ir vadybos metodai, 2012).

Pasak J. Dewey (2013) valdydama jaunųjų narių veiklą, visuomenė kuria ateitį. Laikui bėgant visuomenę nulems auganti jaunoji karta, tad Lietuvos ateitis priklausys nuo to, kokias vertybes įdiegsime jaunimui. Šis kumuliatyvus veiksmas, nukreiptas į tolimą ateitį ir būsimą rezultatą, ir turima omenyje, kai kalbama apie poreikį. Pirminė poreikio sąlyga – galimybė augti. Galimybė – tai tikimybė įvykdyti tai, ko šiuo metu nėra padaryta. Sąvokai „galimybė“ suteikiame ir gebėjimų bei galios. Kitaip tariant, poreikio patenkinimą suvokdami kaip augimo galimybę, kalbame apie konkrečią jėgą – jaunimo gebėjimą augti. Pavyzdžiui, jei tik žmogus pajunta, kad jo tobulėjimo galimybės apribotos, jis nuoširdžiai išgyvena dėl netekties ir nemano esąs galutinai subrendęs (Dewey, 2013). Gebėjimas augti priklauso nuo lankstumo ir poreikio bendrauti su kitais. Šios sąlygos – būdingiausios jaunystei. Lankstumas (gebėjimas mokytis iš patirties) sudaro sąlygas formuoti besimokančiojo įpročius. Įpročiai leidžia veikti aplinką ir naudotis ja savo tikslams pasiekti. Įgūdžiai suteikia galimybę aktyviai tikslinti veiklą, kad būtų sukuriamos naujos sąlygos. Aktyvūs besimokančiojo įgūdžiai apima sąmoningumą, išradingumą, iniciatyvumą pritaikant gebėjimus naujiems tikslams siekti. Aktyvūs įgūdžiai tarsi priešingybė rutinai, perspėjančiai, kad augimas sustojo. Jei galimybė augti yra gyvenimo savybė, tai ugdytas(is) yra beveik tas pats, tik jis neturi išorinio tikslo. Bioedukacinės programos vertę sudaro tai, kaip ji išugdo nuolatinio augimo poreikį, kuris išlieka visą gyvenimą.

Kita poreikio patenkinimo sąlyga - veiklos prasmė. Veiklos prasmingumas – be galo svarbus. Reikšmė, kurią gali įgyti besimokančiojo veiksmas - beribė. Ši reikšmė gali būti apibūdinama sąsajomis su bioedukacine aplinka, kurioje vyksta ugdymo(si) veiksmas, o vaizduotės galimybės suvokti tas sąsajas yra begalinės. Todėl pranašumas, kurį jaunas besimokantysis įgyja, atskleidžiamas naujas savo veiklos reikšmes, jo ugdymui suteikia naują kokybę. Todėl svarbiausias bioedukacinės programos užduotis – skatinti kuo plačiau suvokti savo veiklos prasmę. Kai sudaromos tinkamos bioedukacinei programai realizuoti sąlygos, žaidimas (užsiėmimas) plečia protinės veiklos galimybes kaupti ir apdoroti informaciją. Informacija yra svarbi tik tada, kada jai suteikiama galimybė pritaikyti. Tokiomis sąlygomis besimokantysis geriau suvokia savo patirtį nepaisant nevykusių bandymų. Taigi taip organizuojant veiklą, jaunimo smalsumas atskleidžia vis naujas suvokimo galimybes, o naujos žinios dar labiau žadina smalsumą (Dewey, 2013).

Nauja prasmė, kurią įgyja veiksmas – susijusi su besimokančiuoju ir gamta. Tai padeda išvelgti naujas ugdymo(si) galimybes. Veikla, kuria nuoširdžiai domėtusi besimokantysis tarsi veržiasi už savo ribų. Bioedukatoriaus užduotis – pateikti jaunimui žinias, kad natūralus noras plėsti patirtį pasireiškia kuo veiksmingiau ir laiku bėgant neprarastų savo aktyvumo.

Pilnutinę besimokančiojo egzistenciją lemia subjektybūs (vidiniai) veiksniai, kurie pasireiškia pagrįstomis pažiūromis į poreikius ir jų realizavimą (Jovaiša, 2012). 2012 metais Lund parke atliktas suaugusiųjų besimokančiųjų atminties mokslinis eksperimentas atskleidė parko, kaip ateities *žinių aplinkos* svarbą holistiniai asmens egzistencijai (Skärbäck, 2012).

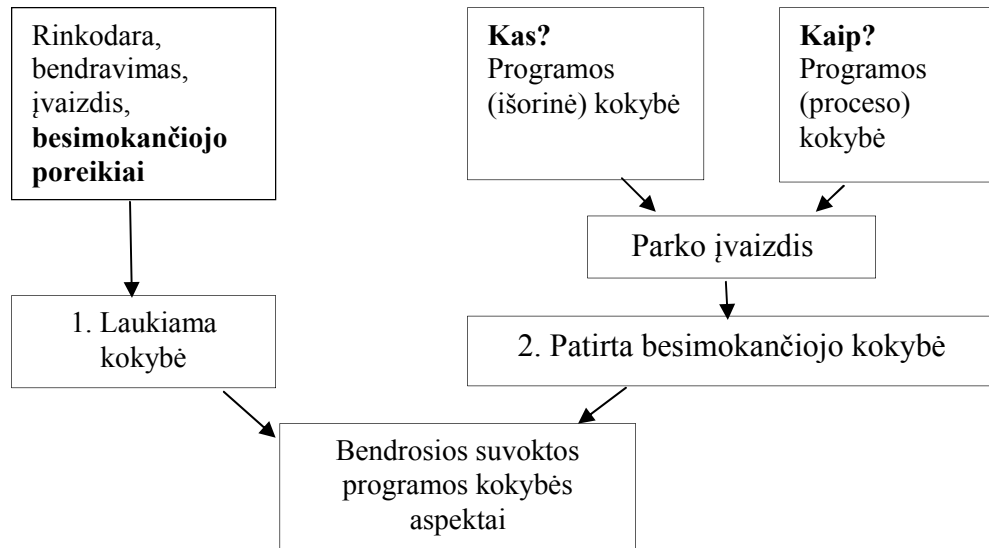
Tam, kad patenkinti jaunų asmenų poreikius, reikia atsižvelgti į tai, kad gamtinis parkas turi didžiulę socialinę edukacinę vertę, įgalinančią besimokančiojo tobulėjimą per mokymo(si) pastangas bei suteikia galimybę susitikti visiems besimokantiejiems (Dannet, Swanwick, Woolley, 2002; Furmark, 2014; Pettersson, 2014; Gustavsson, Palm, 2014; Pålsson, 2010; Athamn ir Monroe, 2015) ir kt. Todėl kiekvieno parko tikslas - tenkinti besimokančiųjų poreikius, nes nuo to priklauso organizacijos egzistencija ir sėkmingas jos vystymasis (Vanagas, 2004; Dannet, Swanwick, Woolley, 2002; Furmark, 2014; Pettersson, 2014; Gustavsson, Palm, 2014; Pålsson, 2010; Athamn ir Monroe, 2015).

Didžiosios Britanijos autoriai N. Dannet, C. Swanwick ir H. Woolley (2002) atlikę mokslinį tyrimą ir tyrinėję besimokančiųjų poreikius atskleidė, kad paprastai besimokantieji

ieško skirtingų savybių ir charakteristikų mokymui(si) parke. Todėl autoriai pateikia bendras parko charakteristikas:

1. **Biologinė įvairovė ir turtingumas** (biologiškai turtingas parkas skirtingais augalais ir organizmais besimokantiesiems suteikia turiningus patyrimus).
2. **Dekoratyvinė vertė, kaip išorinis parko įvaizdis** (parkas atliepia kultūrinio simbolio vertę. Parke gali būti tokie akcentai, kaip statulos, fontanai ir pan.,).
3. **Laukinė gamta** (parkas besimokantiesiems turėtų suteikti kuo daugiau laukinės gamtos patyrimų).
4. **Ramybė** (parko užduotis – būti besimokančiųjų (jaunimo) poreikių pasitenkinimo sodu, idealus paveikslas, kuris padidina ramybės ir akimirkos kontempliaciją).
5. **Miško pajauta** (miškas suteikia įvairias besimokančiųjų patirtis gamtoje).
6. **Renginių/švenčių parkas** (parkas, kaip susitikimų vieta, kurioje galima sutikti draugus arba pažįstamuosius) (Dannet, Swanwick, Woolley, 2002).

Remiantis šiomis išvardintomis parko charakteristikomis, Švedijoje, 2002 metais atliktas tyrimas atskleidė, kad Lund miesto parkas buvo pats lankomiausias, kadangi parkas atitiko skirtingus kokybės požymius ir charakteristikas, kurios realizavimo besimokančiųjų/lankytojų poreikius. Taip pat tyrimas atskleidė, kad daugelis vaikų parke nori matyti saugių ir pavojingų žaidimų vietų „mišini“. Paauglių poreikis – parko susitikimų vietos bei aktyvios veiklos. Suaugusiesiems parkas reikalingas kaip aplinka, kurioje galima pailsėti, nusiraminti, sumažinti stresą. Tuo tarpu senjorai pirmenybę teikia pasyvioms veikloms (Dannet, Swanwick, Woolley, 2002). Todėl Lietuvos parkams norint išsiaiškinti besimokančiųjų poreikį būtų galima remtis besimokančiojo *laukiamos kokybės aspektu*, kurio esminis veiksnys – besimokančiojo poreikis (pagal Ch. Grönroos). Laukiama kokybė – svarbus bendrai suvokiamos kokybės aspektas, turintis didžiulę reikšmę parko bioedukacinių programų realizavimo sėkmei. Neretai, bet kuriai organizacijai įdiegus kokybės programas, padidinančias funkcinę (arba programos proceso) kokybę, *bendroji suvokiama kokybė* lieka žema, nes pavyzdžiui, organizacija reklaminėje kampanijoje žada per daug, arba reklama yra neadekvati kitais atžvilgiais. Todėl kiekviena kokybiška bioedukacinė programa turi apimti ne tik jas realizuojančius asmenis, bet ir darbuotojus, atsakingus už rinkodarą. *Bendroji suvokta kokybė* susiformuoja kaip besimokančiojo patirtos ir laukiamos programos kokybės santykis: suvokta kokybė = patirta /laukiama bioedukacinės programos kokybė (Langvinienė, Vengrienė, 2005):

2 pav. Bendros suvoktos parko ir besimokančiojo kokybės sąveikos modelis (darbo autorės adaptuotas pagal Ch. Grönroos)

Remiantis šiuo modeliu galima teigti, kad klaidinga manyti, kad parkas turi vadovautis tik savo kokybės apibrėžimais, t.y. kaip parkas suvokia besimokančiųjų norus ar poreikius. Bioeducacinės programos kokybė negali būti atskiriama nuo besimokančiojo kaip vartotojo suvokimo. Būtent besimokantysis yra pagrindinis bioeducacinės programos kokybės arbitras. Suvokdamas kokybę, besimokantysis gali ją vertinti kaip integruotą sąvoką, atsižvelgdamas ne vien tik į išorinius programos kokybės aspektus (veiksnius). Šis vertinimas yra grindžiamas išorinių (objektyvių) faktų ir vidinių (subjektyvių) įspūdžių bei sprendimų sinteze. Vadinasi, konceptualus raktas suvokti programos kokybei yra parko suvokiamos kokybės ir besimokančiojo kokybės sąveika. Bioeducacinės programos kokybę integruoja programos koncepcijos kūrimo ir rinkodaros aspektus, filosofiją ir besimokančiųjų poreikių patenkinimą (Gustavsson, Palm, 2014; Witell, Lögfren, 2007; Langvinienė, Vengrienė, 2005).

Besimokantysis programos kokybę vertina kitais būdais nei programos įgyvendintojas (parkas). Kaip autorės N. Langvinienė ir B. Vengrienė, (2005) teigia, kad paprastai besimokantysis apibūdindamas kokybę išreiškia tam tikromis savybėmis, kurios, jo požiūriu, atrodo svarbios. Šios savybės paprastai integruoja techninę (išorinę) ir funkcinę (proceso) kokybę. Autorius Ch. Grönroos pateikia šias pagrindines vartotojo vertinamas programos savybes (Langvinienė, Vengrienė, 2005):

Programos teikėjo veiklos pagrindinės *charakteristikos*:

1. **Profesionalumas ir įgūdžiai** (besimokantieji vertina parko darbuotojų kvalifikaciją, organizacines sistemas, fizinius išteklius. Jie turėtų būti pakankami besimokančiojo problemai išspręsti. Tai gali būti bioedukacinė aplinka, įranga, bioedukatoriai ir kt.).
2. **Požiūris ir elgsena** (vertindami programos kokybę besimokantieji atsižvelgia į kontaktuojančio bioedukatoriaus profesionalumą, suinteresuotumą, dėmesį, mandagumą, pagarbą. Vertinant kokybę besimokantysis dar atsižvelgia ir į tai, kaip išaiškinama ir pateikiama pati programa (tai funkcinės kokybės elementas).
3. **Prieinamumas ir lankstumas** (neilgas laukimo laikas, patogi žaliaji mokymo (si) aplinka (funkcinės kokybės elementas).
4. **Patikimumas** (besimokančiajam yra svarbus pasitikėjimas programos realizuotoju: parko reputacija, fizinis saugumas (funkcinės kokybės elementas).
5. **Reputacija ir kreditabilumas** (besimokančiajam didelę reikšmę teikia parko pasirengimas teikti programą, kuri atitiktų adekvačią vertę) (Langvinienė, Vengrienė, 2005).

Taigi besimokantysis daugiausia dėmesio teikia funkicinei (procesu) programos kokybei. Todėl parko veikloje funkcinės (procesu) programos kokybės elementai neturėtų būti antraeiliai, juos būtina derinti su techninės (išorinės) kokybės elementais. Vadinasi, bendrai suvoktos kokybės turinys atsiskleidžia programos kokybės požymiais arba dimensijomis (3 paveikslas, „bioedukacinės gėlės“ modelio „žiedlapiai“). Parko veikloje šie požymiai tampa orientyrais sudarant kokybiškas programas, subalansuojant jų techninę ir funkcinę kokybes. Taigi siekdamas panaudoti kokybę kaip programos populiarumo priemonę, parkas privalo pažinti savo besimokančiuosius ir jų požiūrį į bioedukacinės programos įgyvendinimą (Langvinienė, Vengrienė, 2005).

Pasak P. Vanago (2004) besimokančiojo poreikių patenkinimas yra svarbiausia visuotinės kokybės vadybos sudedamoji dalis. Todėl parkas, kaip švietėjiška institucija siekianti vystyti į besimokančią organizaciją turi nuolat tirti ir domėtis savo besimokančiųjų poreikiais, t.y. patenkinti esamus ir numatomus besimokančiųjų poreikius bei žinoti kas yra jų besimokantieji (Jucevičienė, 2007; Vanagas, 2004). O dar geriau jų poreikius pranokti, suteikti besimokančiajam tokią gerą bioedukacinę programą ar kitokį produktą, kokio jis net nesitikėjo (Vanagas, 2004). Parkui būtina nuolat domėtis, ar besimokantieji, jų pačių nuomone, sėkmingai

veikia įvairiose gyvenimo srityse (gyvenimo darnos aspektas), kokiose srityse ir kaip jie norėtų tobulėti. Juolab, kad bendrasis ugdymo kokybės tikslas – besimokančiojo pilnutinio gyvenimo kūryba jo paties jėgomis, aprūpinant jį saviraiškos priemonėmis (Jovaiša, 2011). Edukologas L. Jovaiša (2011) saviraiškos priemones apibūdina, kaip besimokančiajam reikalingas priemones jo gyvenimo tikslams pasiekti. Saviraiškos priemones autorius skirsto į: vidines (kalba, vaizdiniai, sąvokos, sprendimai, protavimas, emocijos, motyvai ir valia), išorines (mokslo žinios, idėjos, įgūdžiai ir kt.).

Mokymo(si) paradigma ir konstruktyvistinis požiūris į besimokančiojo mokymąsi ir poreikius išryškina aplinką. Bioedukacinė aplinka – natūrali gamtinė biologinė parko aplinka, kurioje sinergiškai sąveikauja edukaciniai subjektai bei lokalaus pobūdžio procesai. Todėl būtina išsiaiškinti besimokančiųjų poreikius bioedukacinės aplinkos aspektu kuri yra edukacinės sistemos realizavimo konkrečiu laiko momentu dimensija ir jungia dar kitus, ne vien edukacinės sistemos veiksnius (pvz., papildomi veikėjai, materialūs daiktai ir kt.). Pasak P. Jucevičienės (2007) paprastai edukacinę sistemą sudaro šie pagrindiniai tarpusavyje sąveikaujantys veiksniai (elementai): bioedukatorius, besimokantysis, bioedukacinės programos tikslas, turinys, ugdymo formos, metodai, priemonės. Todėl bioedukacinės parko aplinkos veiksniai gali sąveikauti savitais ryšiais, šitai sukurdami bioedukacinės aplinkos kokybę. Tad besimokančiojo poreikio aspektu: kokybė – tai, kas padeda suprasti besimokančiųjų poreikius ir padeda daryti viską, kad jie būtų įgyvendinti. Tam yra svarbu suprasti besimokantįjį ir esamą situaciją. Jeigu to nedaroma, gera kokybė nėra pasiekama. Esminė kokybės išraiška - išsiaiškinti kokias problemas besimokantysis tikisi išspręsti, kreipdamasis dėl bioedukacinės programos (Lengvinienė, Vengrienė, 2005). Todėl kokybė tampa kaip conceptualus (suvoktas) raktas programos kokybės suvokimui - parko suvokiamos kokybės ir besimokančiojo kokybės sąveika (Gustavsson, Palm, 2014; Pettersson, 2014; Lengvinienė, Vengrienė, 2005). Tai reiškia, kad kokybė integruoja programos kūrimą, planavimą ir rinkodaros aspektus, technologiją ir besimokančiųjų poreikių patenkinimą (Vanagas, 2004; Lengvinienė, Vengrienė, 2005).

Apibendrintai galima teigti, kad esminės parko bioedukacinės programos kokybės ir sėkmės prielaidos pradiniame programos intervencijos kūrimo etape besąlygiškai siejasi su besimokančiųjų poreikių išsiaiškinimu arba nustatymu, t.y. sužinojimu kokios laukiamos programos kokybės besimokantieji iš tikrųjų nori ir tikisi.

1.6. Bioedukacinių programų kokybės tobulinimo galimybės

Lietuvoje ir pasaulyje vykstant ugdymo kaitai vienas iš pagrindinių ugdymo proceso kokybės gerinimo uždavinių – ugdymo (si) programos tobulinimas (Želvys, 1999, Neifachas, 2007). Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) teigiama, kad programos ugdymo turinys turi būti nuolat tobulinamas atsižvelgiant į vietos ir regiono bendruomenės reikmes, besimokančiųjų turimą patirtį, ugdymosi poreikius ir interesus. Lietuvos valstybinėje švietimo 2013 - 2022 metų strategijoje nurodoma, kad būtina siekti nuolatinio tobulinimo ir aukštos kokybės. Pasak S. Neifacho (2007) programos kokybę gali padidinti tik keletas priemonių, kurios pritaikytos kartu, duoda geresnį bendrą programos rezultatą. Kuo visapusiškiau ir nuodugniau bus ištirti besimokančiųjų poreikiai, edukaciniai veiksniai ir parinkti programos kokybę nustatantys metodai, tuo platesnis tobulinimo priemonių ratas gali būti panaudotas programos kokybės užtikrinimui ir palaikymui. Kita vertus, sukurta programos kokybės vertinimo metodika padėtų aiškiau ir tiksliau programos rengėjams suvokti, kokių priemonių jie gali imtis siekdami geriau užtikrinti jų realizuojamų programų kokybę – teikti įrodymus dėl geresnių programos rezultatų. O Europos jaunimo forumo pateiktoje pozicijoje teigiama, kad neformalaus švietimo programa, pasiektų geresnių rezultatų, būtina nusibrėžti schemą, kaip ketinama užtikrinti programos kokybę (European Youth Forum input to the consultation on the promotion and validation of non - formal and informal learning 2011). Pasak J. Garbauskaitės – Jakimovskos (2014) programos kokybės užtikrinimas ir tobulinimas atliepia besimokančiojo teisę gauti kokybišką ugdymą. Todėl mokslininkai G. Thomson J. Hoffman, (2015) pateikia bioedukacinės programos vertinimo planą:

1. Žinoti ko tikimasi iš programos veiklų.
2. Identifikuoti kokią naudą turės besimokantysis iš numatytų programos rezultatų.
3. Informacijos rinkimas apie tai, ar programa įgyvendina tai, ką organizacija yra numačiusi pasiekti.
4. Žinoti kaip pagerinti programos veiklas (grindžiant gauta informacija) įveikiant neigiamus veiksnius (programos ribotumus).
5. Komunikacijos planų ir pasiekimų aiškinimas žmonėms ir kitoms organizacijoms.
6. Žinių, patirties ir idėjų iš besimokančiųjų gavimas.

Programos vertinimas (kaip vienas iš veiklos tobulinimo įrankių) – tikslingos informacijos rinkimas, siekiant priimti adekvačius sprendimus bioedukacinės programos tobulinimui (Thomson, Hoffman, 2015). Pasak šių autorių G. Thomson J. Hoffman, (2015) bioedukacinės programos tobulinimo modelį sudaro poreikių vertinimas, kaštų/sąnaudų analizė, programos veiksmingumas, tikslo ir proceso pagrindimas ir kt., Taip pat autoriai G. Thomson J. Hoffman, (2015) pateikia bendrus žingsnius siekiant užbaigti programos tobulinimą, todėl siūlo tokias, bioedukacinės programos, kaip sistemos, tobulinimo galimybes (pagal poreikį sistema gali būti papildoma):

1. Nuspręskite, ką norite tobulinti.
2. Pasirinkite tobulinimo būdą atitinkantį programą.
3. Apibrėžkite, kada norėsite atlikti tobulinimą.
4. Surinkite, išanalizuokite, interpretuokite duomenis.
5. Pasirinkite matavimo metodus.

Autorius S. Neifachas (2007) gerinant ugdymo programas siūlo atkreipti dėmesį į filosofiją, viziją, misiją, situacijos analizę, strateginių (tolimųjų), taktinių (tarpinių) ir operatyviųjų (artimųjų) tikslų atitikimus, sąsajas su postmoderniomis realijomis. Norint efektyvinti ugdymo tobulinimą, pirmoje vietoje yra strateginė kryptis - programos turinys. Esminį programos tobulinimo galimybės pavyzdį pateikia Islandijos parko lauko mokslo erdvės, kurios bioedukacinės programos turinį visada aptaria su vaikais, o po to tobulina (Lauko mokslo erdvės pristatymas Gufunesbaere, 2014). Šis Islandijos pavyzdys parodo, kad paprasčiausias aptarimas suteikia labai gerų atspirties taškų kaip tobulinti bioedukacinę programą.

Bioedukacinių programų kokybę būtina gerinti atsižvelgiant ir į visuminius programos kriterijus: lankomumą, besimokančiųjų pasitenkinimą, programų reputaciją ir atsiliepimus, subjektyvų bendrą bioedukacinės programos įvertinimą, matomą ypatingą programos naudą (reikšmingumą), atitinkamus dalyvių veiksmus po programos, tokius kaip organizacijos ar įmonės įkūrimas, išsilaikymas, augimas ir pelningumas. Todėl detalizuojant programas, svarbu ne tik sukurti tokią ugdymo (si) aplinką, kurioje dalyviai galėtų pritaikyti savo kūrybiškumo idėjas, bet analizuoti bioedukacinės programos galimybių perspektyvas ir priimti sprendimus nebijant suklysti (Strazdienė, 2014; Pettersson, 2014). Rezultatyvus programos tikslas suteikia galimybę įsivertinti ir tobulinti taikomų ugdymo (si) strategijų programoje kokybę. Tokiu būdu programos įgyvendinimą galima padaryti prieinamesnį ir ekonomiškai kokybiškesnį. Todėl

tobulinimas ir programos kokybė labai priklauso nuo bioedukatoriaus kompetencijos **vertės** (Šimunienė, 2014; Čepukienienė, Pakrošnis, 2011; Strazdienė, 2014). Su šiuo teiginiu sutinka mokslininkė - tyrėja J. Garbauskaitės – Jakimovskos (2014), kuri teigia, kad bioedukatoriaus kompetencijų tobulinimas turėtų būti vertinamas teigiamai dėl to, kad pagrindinė atsakomybė už bioedukacinės programos kokybę tenka jos teikėjui - parkui. Norint tobulinti bioedukacinės programos kokybę rezultatyvumo ir darnumo kriterijų aspektu, kurios tikslas – pateikti visuomenei, suinteresuotoms šalims apie realizuojamos bioedukacinės programos įgyvendinimo pasiekimus ir koreguoti programą, strategiškai atsižvelgiant į kylančius besimokančiųjų poreikius. Ši sistema programoje gali būti traktuojama kaip dalyvaujamas visų besimokančiųjų organizacijų procesas, kuriame mokosi ir bendradarbiauja kiti (nacionaliniai, regioniniai) parkai, nevyriausybinės organizacijos (NVO). Toks dalyvavimas sustiprina bendruomenes, prisideda prie programos kokybės ir tvarumo tobulinimo (Pasaulio aplinkos fondo galutinė analitinė apžvalga, 2009).

Pasak šių L. Pettersson, (2014), A. Valantino, (2009), N. Leonavičiūtės, (2009), R. Želvio, (1999) užsienio ir lietuvių mokslininkų ir užsienio parkų bioedukatorių (Velamsund, 2014; Valby, 2014; Saxo, 2014; Fredriksdal, 2014; Skåne, 2014) būtų galima pateikti bioedukacinės programos įgyvendinimo kokybę lemiančios sąlygos pabrėžiant šių veiksmų vidinio ir išorinio konteksto svarbą bei tobulinimo galimybes:

1. Bioedukacijos tęstinumas ir profesionalumas. Parko vadovas rūpinasi nuolatiniu bioedukatorių profesiniu tobulėjimu ir sudaro galimybes iš bioedukatorių gauti grįžtamąją informaciją apie programos sėkmę ir nesėkmes.

2. Įvertinimas. Programos realizuotojai, įskaitant parko vadovą, stebi programos įgyvendinimą. Reguliarūs besimokančiųjų poreikio tyrimai ir rezultatų vertinimai padeda ne tik siekti užsibrėžtų tikslų bet ir nustatyti tolimesnius.

3. Bioedukaciniai programai įgyvendinti reikalingos infrastruktūros sukūrimas. Parko vadovas sukuria programai įgyvendinti infrastruktūrą (strategija, rėmėjai, laikas, personalas). Tai užtikrina aiškius prioritetus parko gyvenime.

4. Integralumas parko gyvenimo aspektuose. Bioedukatoriai ir vadovas, bendradarbiaudami su parku, peržvelgia visas parko veiklas (pagrindines programas, papildomas programas) siekdami kuo labiau integruoti bioedukaciją į visą parko gyvenimą. Tokia aspektų integracija ir

mokomųjų dalykų integralumas suteikia daugiau saviraiškos galimybių besimokantiejiems padidinti kūrybinį potencialą.

5. Šeimos ir bendruomenės socialinė interakcija. Parko vadovas ir bioedukatoriai siekdami užtikrinti programos populiarumo kaip vieną iš programos kokybės kriterijų, sukuria ir stengiasi palaikyti šeimos, mokyklos ir bendruomenės socialinius tinklus, kurie yra labai svarbūs patirties apsikėitimui ir nuolatiniam tobulėjimui. Šeima ir bendruomenė gali padėti parkui kaupti papildomas lėšas programai įgyvendinti ar teikti kitokią pagalbą.

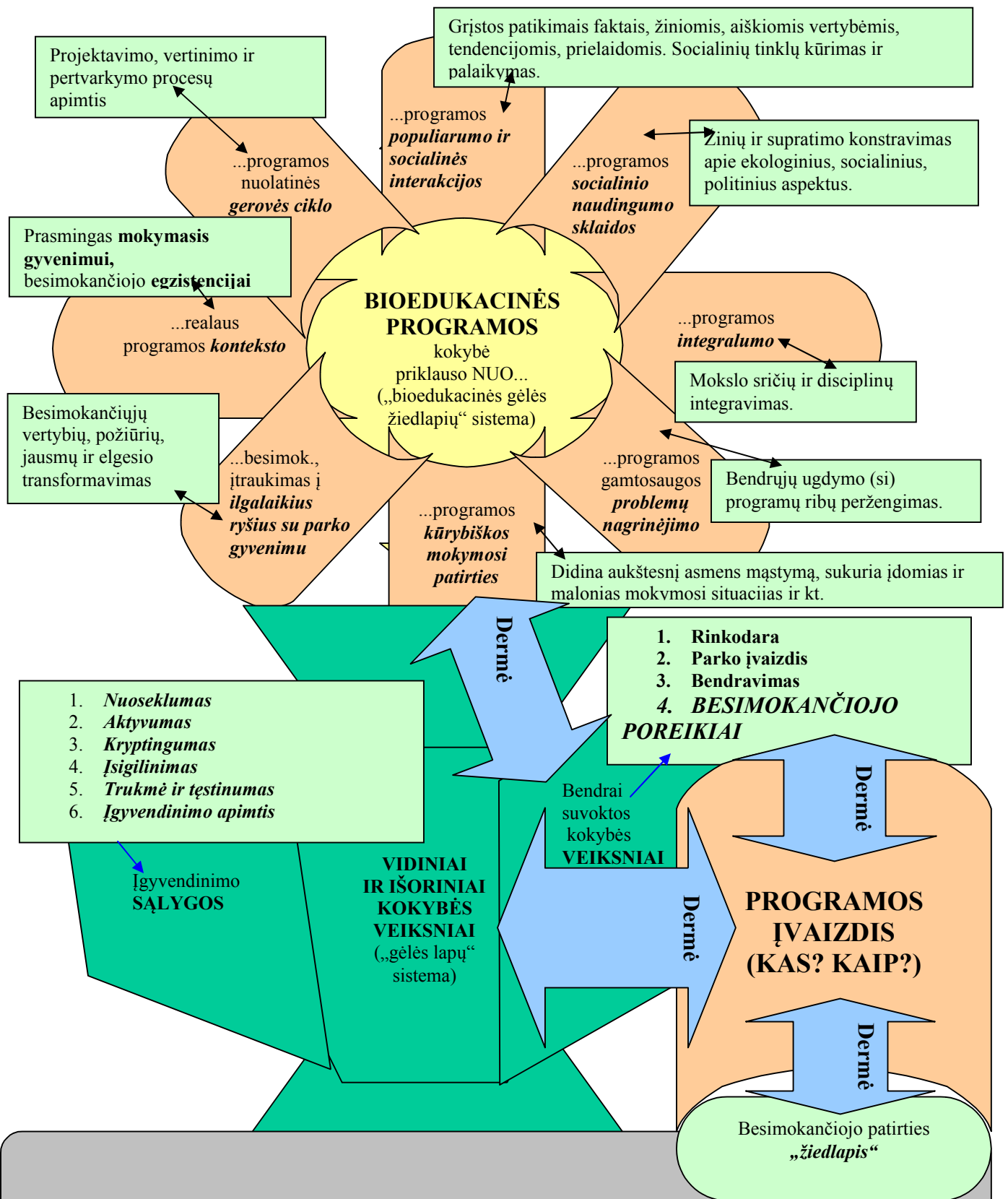
6. Sklaida su visais suinteresuotaisiais asmenimis, kaip išorinis kokybės veiksnys. Bioedukatoriai nuolat dalijasi informacija apie bioedukacinės programos įgyvendinimą. Nuolatinis visuomenės informavimas padeda išlaikyti bioedukacinės programos tęstinumą, galbūt rasti programos rėmėjų. Kokybiško sklaidos ir eksploatacijos plano parengimas – bioedukacinės programos socialinio naudingumo sklaidos sėkmės laidas.

Taigi kokie programos kokybės raiškos požymiai įrodo, kokia yra gera ir kokybiška bioedukacinė programa? Anot autorių G. Thomson, J. Hoffman (2015) tyrinėjusių bioedukacinių programų kokybę, pateikia sėkmingų bioedukacinių programų požymius. Atsižvelgiant į bioedukacinės programos kokybės požymius sėkmingos bioedukacinės programos yra, kurios:

1. Populiarios, grįstos patikimais faktais, tradicinėmis žiniomis, aiškiais vertybėmis, tendencijomis, prielaidomis.
2. Siekiant užtikrinti programos socialinį naudingumą būtina formuoti žinias ir supratimą apie ekologinius, socialinius, ekonominius, politinius aspektus; atskleidžiančios ryšį tarp sveikos aplinkos ir žmonių gerovės.
3. Įtraukiančios į nuolatinį gerovės ciklą, kuris apima projektavimo, vertinimo ir pertvarkymo procesus.
4. Pagrindžiančios realaus pasaulio kontekstą, kuris suteikia prasmingą mokymąsi gyvenimui.
5. Peržiangiančios bendrųjų mokymosi programų ribas, integruojant tradicines dalykines sritis ir disciplinas.
6. Suteikiančios kūrybiško mokymosi patirtis, didinančios aukštesnio mąstymo. Sukuriantios įdomias ir malonias mokymosi situacijas, moko pagal visus mokymosi stilius, skatina mokymąsi visą gyvenimą, „švenčia“ gamtos grožį.

7. Nagrinėjančios gamtosaugos problemas, apimančias socialines, moralines, etines dimensijas, vertės paaiškinimus, gerbiančias vertybių įvairovę pasaulyje.
8. Įtraukiančios besimokantįjį į ilgalaikius mentorystės ryšius, transformuojančios asmenines vertybes, požiūrius, jausmus ir elgesį.
9. Didinančios praeities suvokimą, dabarties jausmą ir teigiamą ateities viziją, besimokančiuose vystyti pareigos jausmą, kuriant sveikesnę aplinką, darnius namus, bendruomenės, planetą (G. Thomson, J. Hoffman, 2015).

Apibendrintai teigtina, kad išorinius (objektyvius) ir vidinius (subjektyvius) veiksnius turinčių poveikį programos tikslų pasiekimui besimokančiojo poreikio atžvilgiu bei programos kokybės užtikrinimui ir palaikymui, reikėtų vertinti kaip nuolat tobulintiną kompleksinę visumą. Remiantis tyrimais ir mokslininkų mintimis bioedukacinės kokybės požymiai kaip prielaidos programos tobulinimui: *nuolatinis gerovės (visos visuomenės ir besimokančiojo) ciklo palaikymas, programos populiarumas ir socialinė interakcija, socialinis reikšmingumas, realus programos kontekstas, integralumas, besimokančiųjų įtraukimas į parko gyvenimą, programos kūrybiškumas, problemų įveikiamumas*. Todėl šiuo tyrimu siekiama suformuoti tokią (3 paveikslas sukurtas darbo autorės) bioedukacinių programų kokybės tobulinimo teorinį modelį, kuris įgalintų organiškai sujungti į vientisą sistemą veiksnų poveikio valdymą taip, kad deramai užtikrintų programos kokybę.

Besimokančiųjų (jaunimo) poreikiai ir poreikio tyrimai (teorinio modelio „šaknys“)
3 pav. Bioedukacinių programų įgyvendinimo kokybės tobulinimo teorinis „Bioedukacinės gėlės“ modelis

II. BIOEDUKACINIŲ PROGRAMŲ IR JŲ ĮGYVENDINIMO KOKYBĖS TOBULINIMO EMPIRINIS TYRIMAS: RAMBYNO REGIONINIO PARKO ATVEJIS

2.1. Empirinio tyrimo metodologija ir metodika

Empiriniais tyrimais susidomėta jau labai senai. Dar senovės graikai (640 - 550 pr. Kr.) taikė metodus, kuriuos vėliau pasiūlė vadinti „empiriniu – moksliniu“ požiūriu į pasaulį. Šiame magistro darbe pasirinkta empirinių tyrimų rūšis – atvejo tyrimas (kuris remiasi atskirų atvejų studijomis). Remiantis lietuvių edukologu B. Bitinu (2006, p. 90), tokių tyrimų „objektui atstovauja keli (ar net vienas) tipiški individualūs objektai. Jie sudaro įvairiais būdais parenkamą tipinių atvejų imtį. Kai tyrimas skirtas konkrečioms edukacinėms idėjoms atskleisti, imtį sudaro objektai (besimokantieji, ugdymo institucijos - parkas ir kt.), kurie sėkmingiausiai gali ir realizuoja tokias idėjas“.

Atvejo tyrimui pasirinkti Tauragės apskrityje esančio Rambyno regioninio parko lankytojai – jauni (14 - 29 metų amžiaus) besimokantieji.

Kiekybinis tyrimas – orientuotas į reiškinio išorinius požymius, kurie gali būti *išmatuoti ir išreikšti skaičiais*. Todėl mokslinės literatūros ir empirinio tyrimo pagrindu buvo sudaryta duomenų rinkimo forma – anketinė apklausa (raštu). Pradžioje buvo nustatytas klausimų turinys, tikėtini atsakymų variantai, klausimų eiliškumas bei galiausiai sudarytos anketos. Anketos įvadinėje dalyje nurodyta tyrimo paskirtis ir užtikrinamas anonimiškumas.

Klausimyną sudaro šios pagrindinės klausimų *grupės*:

1. Pirmąją klausimų grupę sudaro socialinių – sociodemografinių duomenų klausimai (1 – 2 - 3 anketos klausimai).
2. Antrąją klausimų grupę sudaro klausimai atskleidžiantys bioedukacinių programų kokybės tobulinimo požymius bei vidinius ir išorinius veiksnius (remiantis magistro darbo autorės sukurtuoju teoriniu „bioedukacinės gėlės“ modeliu, 3 pav.). Likusieji anketos klausimai išskaidyti į detalesnius klausimų blokus (5 lentelė).

4 lentelė. Anketos klausimų blokai (sukurta magistro darbo autorės)

Nr.	Klausimų blokas	Klausimų blokų detalizavimas (tikslas ir apibūdinimas)
I.	Socio - demografinis blokas	<p>Detalizavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Metai • Lytis • Gyvenamoji vieta <p>Tikslas ir apibūdinimas: Siekiami surinkti demografinius duomenis apie tiriamuosius, kurie svarbūs išryškinant skirtingų amžiaus grupių tiriamųjų poreikius, išryškinti sąsajas su užimtumo pobūdžiu. Tai klausimai, kuriais siekiama išsiaiškinti besimokančiųjų turinčių bendrų interesų ir priklausančių tai pačiai geografiniai vietai (1 – 2 – 3 anketos klausimai).</p>
II.	Bioedukacinių programų reikšmingumo ir besimokančiojo egzistencinės būklės sąveikos klausimas	<p>Detalizavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kultūrinės ir asmeninės besimokančiųjų išankstinės nuostatos (pojūčiai, išgyvenimai ir kt.) • Egzistencinė (emocinė, psichologinė) būseną • Dorovinių (sąžiningumo, pareigingumo, kūrybingumo, atsakomybės, ištvermingumo ir kt.) • Besimokančiojo vertybių ugdymas (is). <p>Tikslas ir apibūdinimas: Šio klausimo tikslas išsiaiškinti besimokančiųjų suvokimą, požiūrį į ugdymą(si) realioje gamtinėje parko aplinkoje bei paties parko reikšmingumą jų gyvenime. Taip pat šiuo klausimu siekiama išsiaiškinti besimokančiojo egzistencinę būseną ugdymo(si) gamtinėje parko aplinkoje. Tai klausimai didinantys besimokančiųjų laimės jausmą (emocinio intelekto ugdymas(is), dėl kurį išsiaiškinus galima žymiai tobulinti parko bioedukacines programas. Tik bendrieji (ne vien asmeniniai) besimokančiųjų tikslai gali vesti parko edukacinę veiklą į priekį (4 anketos klausimas).</p>
III.	Bendrai suvokta bioedukacinių programų kokybė (pagal bendrai Ch. Grönroos suvoktos kokybės teoriją)	<p>Detalizavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ankstesnė besimokančiojo <i>patirta</i> mokymosi parkuose <i>kokybė</i> • Besimokančiojo <i>laukiama</i> mokymosi patirtis parke • Parko suvokiamos kokybės ir besimokančiojo kokybės sąveika <p>Tikslas ir apibūdinimas: Šiais klausimais siekiama išsiaiškinti besimokančiųjų patirtį bei ateities norus, lūkesčius. (4 – 5 – 6 – 7 - 10 – 11 – 12 – 13 - 14 – 15 – 16 anketos klausimai).</p>
IV.	Bioedukacinio	Detalizavimas:

	<p><i>proceso galimybių parke tobulinimo blokas</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tobulinimas (vertinimas) ir tobulinimo galimybės <p>Tikslas ir apibūdinimas: Klausimai padės išsiaiškinti besimokančiųjų poreikius, kaip parko ir regiono bendruomenės galimybes identifikuojant mokymosi parke naudą bei bioedukacinių programų populiarumą jaunimo tarpe (8 – 9 – 16 anketos klausimai).</p>
--	---	---

2.2. Tyrimo organizavimas

Mokslinės - teorinės literatūros analizės pagrindu buvo sudarytas klausimynas jauniems besimokantiejiems nuo 14 iki 29 metų amžiaus (jaunimas - jauni asmenys nuo 14 iki 29 metų amžiaus (Lietuvos Respublikos Jaunimo politikos pagrindų įstatymas, 2003, 3 str.)). Šiame konkrečiame tyrime buvo panaudotas anketavimo metodas. Tai yra respondentų apklausa raštu, jiems pateikiant nustatytos struktūros klausimų bloką (Kardelis, 2005). Tiriamieji raštu atsako į anketos klausimus, pareikšdami savo nuomonę, poreikius ar žinias ir grąžina anketas tyrėjui. Tokius struktūruotus empirinio tyrimo instrumentus (anketas) sudaro tam tikras sąrašas klausimų bei į kiekvieną jų pateikiami alternatyvūs ataskymai. Atitinkamai tiriamųjų imčiai tyrėjas privalo pateikti identiškus klausimynus.

Remiantis prielaida, kad bioedukacinės programos kokybės įgyvendinimo ypatumus geriausiai žino parke besilankantys jauni asmenys, buvo pasirinkta tikslinė neatsitiktinė tiriamųjų atranka, kai tyrėjas iš anksto žino kokiomis savybėmis turi pasižymėti tiriamieji ir kur juos rasti. Dalyvauti tyrime buvo pakviestas Pagėgių savivaldybėje gyvenantis jaunimas (14 – 29 metų amžiaus), kuris dėl tam tikrų poreikių apsilanko Rambyno regioniniame parke.

Rengiant anketas, naudotasi mokslinės literatūros analize bei metodologine socialinių tyrimų literatūra. Konstruojant klausimus, dėmesys buvo kreipiamas į šiandieninius respondentų - jaunimo poreikius dėl bioedukacijos parko gamtinėje aplinkoje.

Anketose panaudoti atviro ir uždaro tipo klausimai: likerto, uždari dichotominiai ir uždari multichotominiai klausimai, rangavimo ir nominaliniai (pavadinimų arba nuostatų) klausimai. Trys klausimai anketoje buvo skirti nustatyti respondentų sociodemografiniai charakteristikai, likusieji – selektyvinės priklausomybės, t.y. skirti tyrimo objekto ir tikslo išaiškinimui.

Vykdamas jaunimo apklausą, tyrėja asmeniškai su jais susitiko. Tyrime dalyviams buvo paaiškinamas tyrimo tikslas ir paprašoma dalyvauti tyrime. Sutikusiems buvo išdalintos anketos,

ir paaiškinus jos pildymo procedūrą, palaukiama, kol bus užpildyta. Visiems tyrimo dalyviams buvo paaiškinta apie tyrimo anonimiškumą. Kiekybinio tyrimo duomenys analizuojami taikant matematinės – statistinės procedūras.

Planuojant magistro darbo tyrimą (problemos ir hipotezės formulavimą, tyrimo procedūrų parinkimą), empirinio tyrimo etapą, statistinį ir teorinį gautosios medžiagos apdorojimą ir rezultatų pritaikymą remtasi šiais tyrimo proceso analizės principais: etiniais, teisiniais (tiriamųjų sauga ir tyrimo duomenų konfidencialumas), filosofiniais (tyrimo pasiteisinimo (naujų mokslo žinių suteikimas) siekiamybė, laikytasi sąžiningumo principo (duomenys pateikti tokie, kokie buvo gauti) ir procedūriniais (magistro darbo tema suformuluota remiantis *tiriamumo* (adekvatus tyrimo parinkimas) principu (pagal K. Kardelį, 2007).

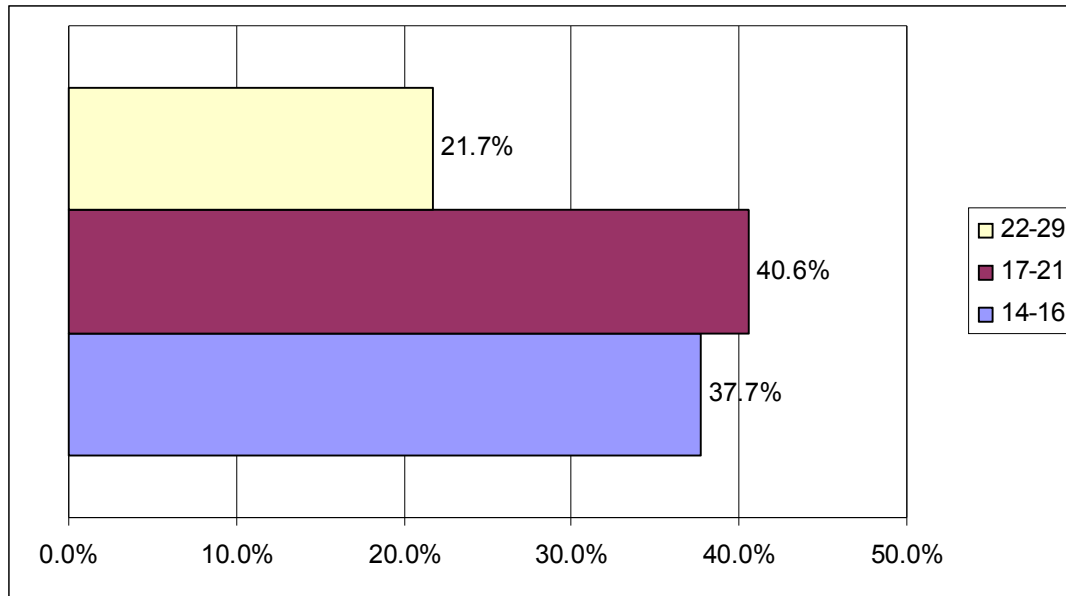
Statistinė duomenų analizė buvo atlikta *Microsoft Office Excel* programine įranga. Tai Microsoft Office programų paketo elektroninė skaičiuoklė. Duomenų aprašymui naudotos diagramos, procentai.

2.3. Tyrimo imties charakteristika

Anketine apklausta (raštu) apklausti Rambyno regioninio parko besilankantys ir šiame regione gyvenantys jauni asmenys nuo 14 iki 29 metų. Jaunimas, kaip ypatinga visuomenės dalis atrinkta atsižvelgiant į šios socialinės grupės galimą poreikių (norų), požiūrio reikšmingumą padedant parkui ateityje sukurti kitas ir tobulinti esamas bioedukacines programas (galbūt ir veiklas).

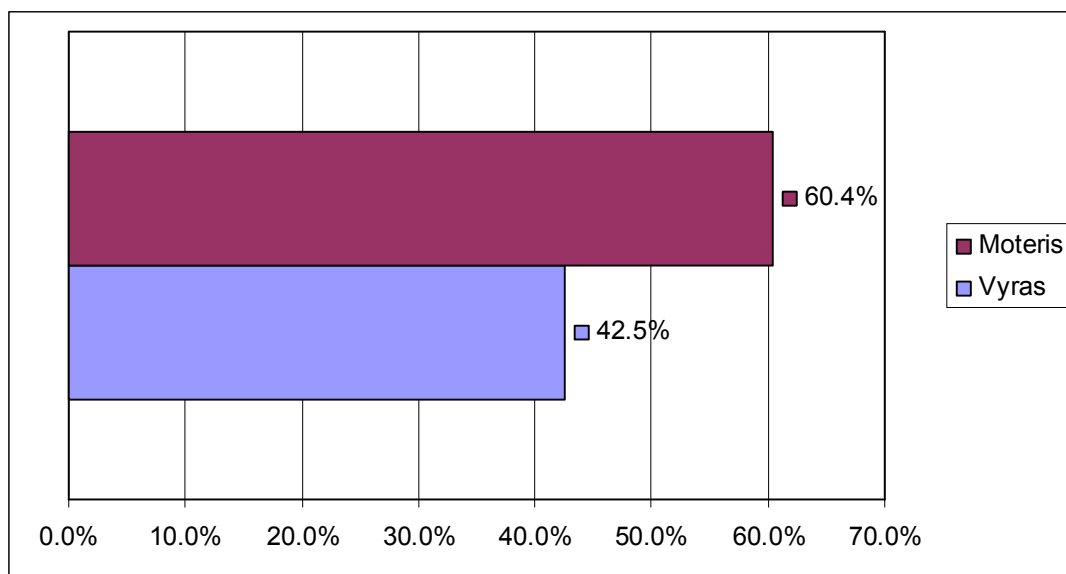
Tyrimas atliktas 2015 metų gegužės mėnesį. Tyrimo metu buvo išplatinta 150 anketų. 30 anketų pripažintos netinkamomis naudoti, o 11 anketų dėl neaiškių aplinkybių respondentai negrąžino (tik vėliau tyrėja išsiaiškino). Taigi iš viso užpildytos 109 anketos.

Analizuojant respondentų sociodemografinius rodiklius nustatyta, kad didžioji jaunimo respondentų dalis nuo 14 iki 21 metų amžiaus. Likusieji buvo bedarbiai arba studentai. Šie rodikliai leidžia teigti, kad tyrime dalyvavę respondentai buvo pakankamai jauni asmenys, kurie dar tik integruojasi į visuomenę, bręsta ir formuojasi išskirtinėmis asmenybėmis bei tampa nepriklausomais. Šiam amžiaus kontingentui ypatingai tampa svarbūs jų poreikiai (1 pav.).

1 pav. Respondentų amžiaus grupės

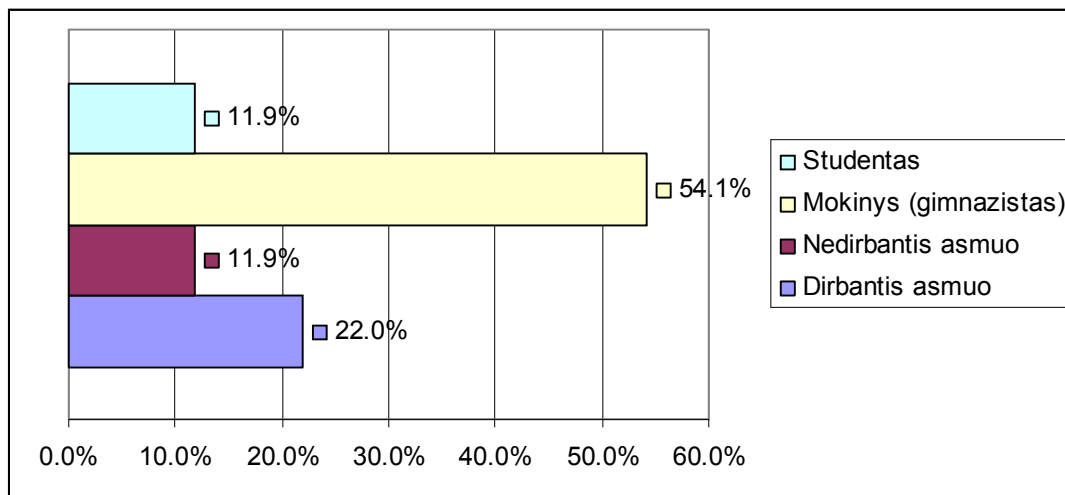
Kaip parodyta pirmajame paveiksle parke dažniausiai lankosi jaunimas nuo 14 iki 21 metų amžiaus. Kiek mažiau parke apsilanko 22 – 29 metų amžiaus jauni žmonės. Todėl galima būtų daryti prielaidą, jog parkas užima svarbią vietą jaunesniajai jaunimo kartai (t.y. jauniems asmenims nuo 14 iki 21 metų amžiaus). 2 paveiksle pavaizduoti kiti sociodemografiniai duomenys.

2 pav. Respondentų lytis

Kaip parodyta 2 paveiksle, daugiausia parke lankosi moterys (60.4%) ir kiek mažiau – vyrai (42.5%). Galima daryti prielaidą, kad moterys parke apsilanko žymiai dažniau.

Respondentų visuomeninės padėties pavaizduotos 3 paveiksle iš kurio matyti, kad parke labiausiai lankosi ir juo domisi mokiniai (gimnazistai) (54.1 %), kiek mažiau dirbantys asmenys (22.0 %), nedirbantys asmenys bei studentai (11.9 %).

3 pav. Respondentų – besimokančiųjų socialinis statusas (N=109)

Taigi tokiu atveju galima daryti prielaidą, kad mokiniai turi nemažai priežasčių ir interesų, dėl kurių apsilanko parke. Tai tikslinė grupė, kuriai galimai sudaromos didesnės galimybės veikimui gamtinėje parko aplinkoje. Besimokančiųjų egzistenciniai išsireiškimai kategorijomis bei jų sritimis – suskirstyti ir surašyti lentelėje.

6 lentelė. Respondentų egzistencinės išraiškos ypatumai apie gamtą ir gamtinę aplinką (N=109)

Kategorija (klasteris)	Kategorijų sritys	Ilustruojantys teiginiai (teiginių skaičius)
Besimokančiojo egzistencija	Savęs pažinimas	<ul style="list-style-type: none"> „labiau suprasti save, stiprėti dvasiškai“.
Pojūčių ypatumai	Klausa, uoslė, lytėjimas, regėjimas, Skonis	<ul style="list-style-type: none"> „atsipalaidavimą“; „atsipalaiduočiau emociškai, pajusčiau ramybę“; „geras emocijas“; „medžių šakų ošimas“; „pajausti gaivų vėjo dvelksmą, žydinčių gėlių“.

		kvapą“; <ul style="list-style-type: none"> • „pamatyti daugybę paukščių rūšių, medžių įvairovę“; • „pamatyčiau Nemuno bei miško besikeičiančias spalvas“; • „pamatyti naktį žvaigždes“; • „pamatyti briedį, šerną“; • „pamatyti šviežiai nupjautą žolę, augančius krūmokšnius, medelius“; • „pajausti laukų ir pievų kvapą“; • „pajusčiau gaivaus oro pliūpsnį“; • „paukščių čiulbėjimas“; • „pamatyti gražią gamtą, ošiančių medžių“.
Gamtos balansas	Aktyvi veikla	<ul style="list-style-type: none"> • „galima patirti gamtos teikiamus malonumus“; • „atrasti dar nepatirtų nuotykių ar sužinoti ką nors naujo“.
	Ramybė	<ul style="list-style-type: none"> • „atgaučiau pusiausyrą“; • „patirti atsipalaidavimą, pajausti ramybę, šilumą“; • „susikaupimas“; • „jėgų suteikimas“; • „apmąstymai“; • „koncentracija“; • „gamtoje aš atsipalaiduju, nes raminančiai veikia žaluma, grynas oras, paukščių čiulbėjimas“; • „gamtoje atpalaiduoja ir dvelkia ramybė, medžiai, žolė“.

*Citata iš klausimyno, kalba - netaisyta

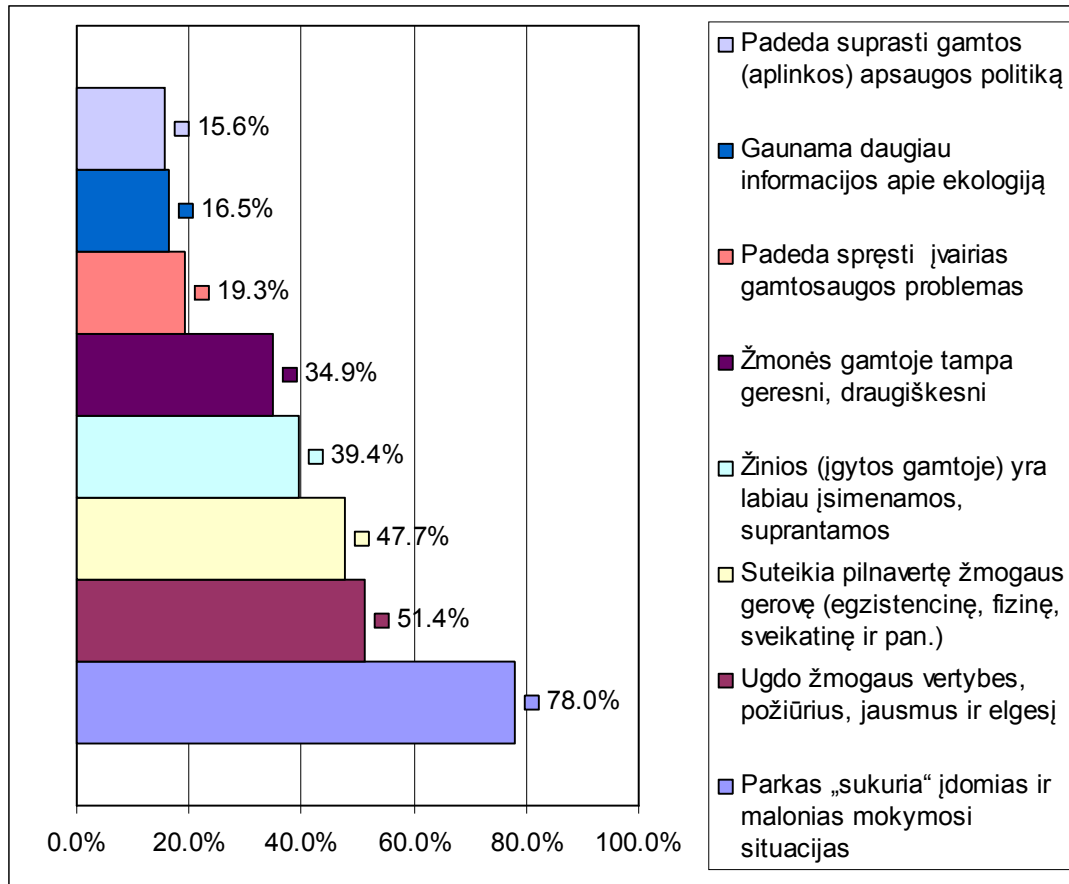
Į anketoje pateiktą 4 – ajį atvirą klausimą „*Užmerkite akis ir atsipalaiduokite...Pagalvokite apie parko gamtą ir papasakokite ką Jūs ten galėtumėte patirti, pajausti, pamatyti ir pan.?*“. Konstruojant šį klausimą buvo tikimasi išsiaiškinti besimokančiųjų egzistencinės būklės sąveiką su įveiklinančia gamtine parko aplinka. Siekta pateikti adekvačias rekomendacijas bioedukacinės programos tobulinimui egzistenciniu požiūriu.

Taigi iš pateiktos lentelės matyti, kad daugeliui besimokančiųjų yra svarbus gamtos balansas ir pojūčių išgyvenimai. Respondentų atsakymai atskleidė, kad jiems norisi patirti kažko naujo ir neįtikėtino, atsipalaiduoti, pailsėti, pajusti fizinę, dvasinę ramybę ir kt. Argumentuojant šį teiginį galima daryti prielaidas, kad viena iš galimybių tobulinant programos kokybę yra jos turinį planuoti taip, tarytum bioedukacinės veiklos išreikštų gamtos balanso ir patirtinio

ugdymo(si) sinergiją. Todėl būtina taikyti vieną iš bioeducacinių programų gyvavimo užsienio parkuose kriterijų – *besimokantiesiems sudaryti saviraiškos ir harmonijos sąlygas*. Tai reiškia, kad būtina padėti realizuoti kūrybinį potencialą, o bioeducacinės programos tikslą tobulinti atsižvelgiant į tiesioginę asmens saviraišką, t.y. į tiesioginius besimokančiojo pasisakymus (ką galvoja, ką jaučia, ko nori ir kodėl nori bei kt.). Šiuos ir kitus bioeducacinių programų funkcionavimo kriterijus taiko užsienio parkai kurdami ir tobulindami savo bioeducacines programas.

Paaikškėjo, jog besimokantiesiems – svarbus *gyvenimo įprasminimas*, kadangi jiems norisi išsivaduoti iš šių dienų kasdienybės įtampos ir atsirandančių apribojimų (tai simbolizuoja tokie išsireiškimai, kaip „koncentracija“, „labiau suprasti save, stiprėti dvasiškai“ ir pan.), o egzistencinių klausimų kėlimas atskleidė, kad itin aktualus šiai postmoderniai jaunimo kartai. Tokiu atveju būtina suteikti galimybę permąstyti ir įprasminti gebėjimus išsivaduojant iš šių dienų kasdienybės įtampos ir atsirandančių apribojimų. Todėl reikia programos koncepciją planuoti taip, kad kiekvienas besimokantysis parke atrastų būdą kaip save realizuoti, atkreipiant dėmesį į tai, kad kiekvienas nori jaustis reikalingu ir reikšmingu. Taigi galima daryti prielaidą, kad tobulinant programos tikslą būtina sudaryti visas bioeducacines sąlygas holistiniam (visuminiam) asmenybės ugdymui(si).

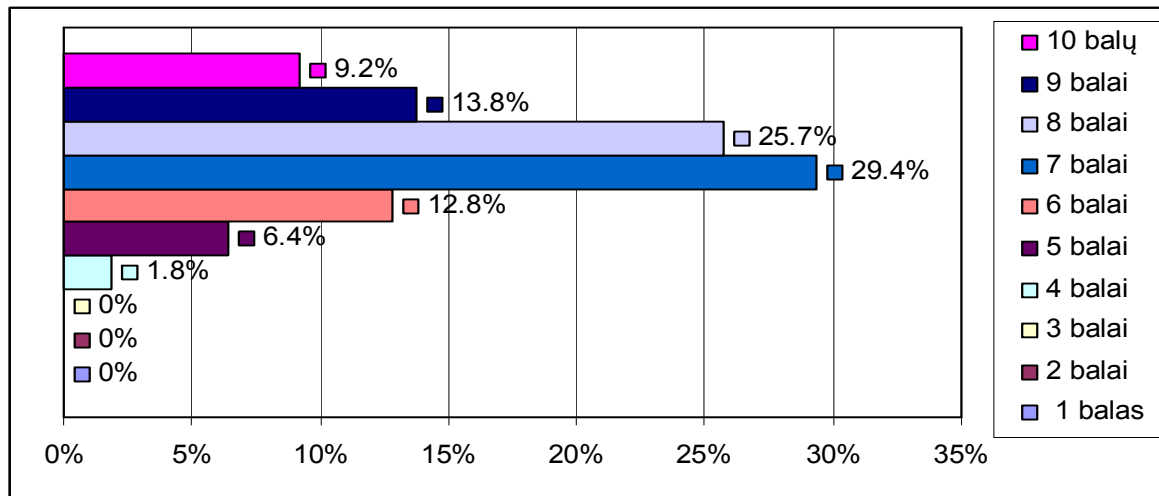
Klausimyne buvo pateiktas kitas klausimas, kuris padėjo atskleisti jaunimo požiūrį ir suvokimą apie mokymo(si) reikšmę bei naudingumą gamtoje, kuris galimai padės kuriant ir tobulinant bioeducacinę programą. Duomenys pavaizduoti diagramoje.

4 pav. Bioedukacijos reikšmė parko aplinkoje jaunimo požiūriu (N=109)

Taigi respondentai beveik vieningai pripažįsta, kad parkas, tai unikali bioedukacinė aplinka, kurioje yra galimybė mokytis patiriant įdomias ir smagias mokymo(si) situacijas (78.0%). Šiek tiek daugiau nei pusė respondentų sutinka, kad mokymasis parke konstruoja asmens vertybines nuostatas, požiūrius, jausmus bei elgseną (51.4%). 47.7 procentai jaunimo sutinka, kad mokymas(is) gamtoje suteikia pilnavartai reikšmingą egzistencinę, dvasinę, fizinę gerovę. Remiantis šiais trimis jaunimo požiūrių pasiskirstymais galima daryti prielaidas, kad bioedukacinės programos kokybės tobulinimas vėlgi priklauso nuo bioedukatoriaus stiprybės – tai žinojimo į ką reikia atkreipti dėmesį. Šiuo atveju svarbus dėmesys - *asmens ir bioedukacinės aplinkos interakcijai*. Tai reiškia, kad būtina stengtis sukurti ne tik kūrybišką, bet ir egzistencinei besimokančiojo išraiškai skirtą bioedukacinę aplinką.

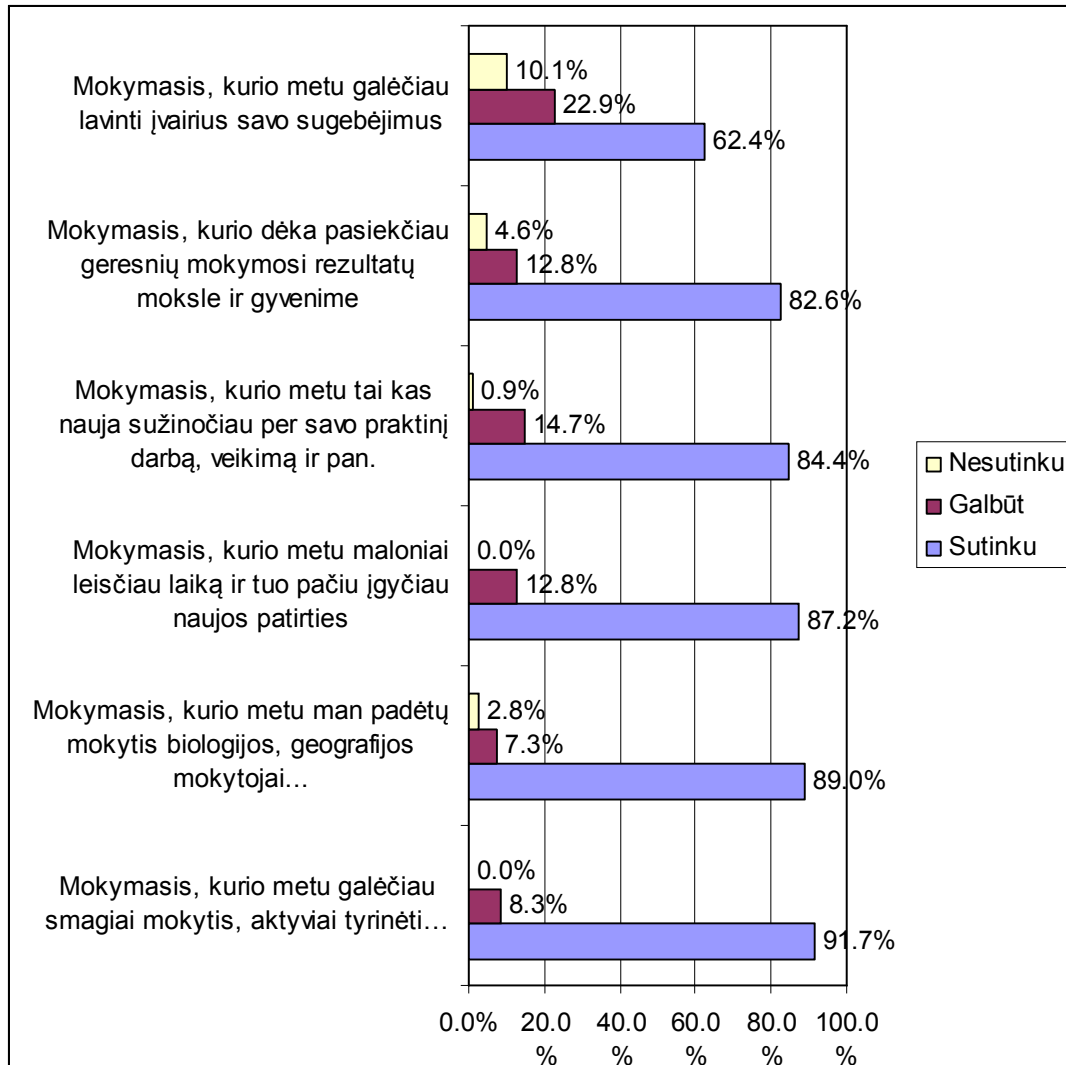
Siekiant įvertinti parką kaip tam tikrą netradicinę erdvę ugdymui(si) analizė (žr. 5-ą pav., didesnis procentinis įvertis reiškia didesnę sutikimą su teiginiu) atskleidė, kad respondentai parką įvertina 7 (pakankamai) arba 8 (gerai).

5 pav. Bioedukacijos parke svarbumo vertinimas (N=109)

Paveiksle matyti respondentų įverčiai (dešimties balų sistemoje), kuriais remiantis galima daryti prielaidą, jog parkas, kaip neformalioji ugdymo(si) institucija respondentų mokymui(si) atlieka pakankamai svarbią poziciją. Galima daryti prielaidą, kad viena iš galimybių dar labiau pagerinti bendrai suvoktos kokybės veiksnius, būtina taikyti bioedukacinių programų sėkmės rodiklius (sėkmės rodikliai yra akcentuojami teorinėje darbo dalyje). Vienas iš sėkmės rodiklių – *tobulybės siekimas*. Tai reiškia, kad parko bioedukatorius turėtų nepaisyti nesėkmių (jeigu tokių yra) ir gebėtų drąsiai keisti priimant šiuolaikinius bioedukacinių programų turinio lankstumo iššūkius. Kitas sėkmės kriterijus padėsiantis parkui pasiekti puikių įvertinimo rezultatų – bioedukatoriaus, kaip programos kūrėjo ir įgyvendintojo kūrybiškumas. Tik kūrybiškas bioedukatorius gali kelti parko bioedukacinę ir socialinę vertę, t.y. bioedukatoriaus stiprybė – žinojimas į ką reikia orientuotis kuriant ar tobulinant programą. Taigi šie sėkmės kriterijai galioja ir visiems parkams, ir jų bioedukacinėms programoms.

Kitas aspektas, padedantis pasiekti šio magistro darbo tikslą, pavaizduotas 6 paveiksle.

6 pav. Jaunimą dominančios bioedukacinės galimybės

Remiantis šios diagramos duomenimis respondentai beveik vieningai sutinka, kad juos sudomintų aktyvus patirtinis mokymas(is) (91.7%), o net 89.0 procentų respondentų norėtų sulaukti pagalbos iš įvairius dalykus išmanančių ir dėstančių mokytojų. Beveik visi (87.2%) respondentai pritaria, kad parke mokymasis turėtų vykti „čia ir dabar“ ne tik įgyjant naujos patirties, bet ją paverčiant kūrybišką, malonią ir smagią. Taip pat jaunimas sutinka, kad žinios, supratimas ir įgūdžiai turėtų būti konstruojami per praktinį veikimą (84.4%). Pritaria, kad mokymasis turėtų būti naudingas, kuris darytų teigiamą poveikį jų mokymosi rezultatams bei gyvenimui (82.2%). Ir paskutinis aspektas, kuris sudomintų jaunimą mokyti parke yra saviraiškos gebėjimų ugdymas(is). Su pastaruoju teiginiu sutiko daugiau nei pusė tyrime

dalyvavusių respondentų (62.2%), tačiau penktadalis respondentų šiuo teiginiu abejoja ir nemano, kad toks mokymosi būdas ugdytų tam tikrus jų sugebėjimus (22.9%). Apibendrinant šį paskutinį teiginį galima daryti prielaidą, jog penktadalis jaunimo turi labai specifinių gebėjimų, kurių, jų manymu, parkas nelabai padėtų realizuoti.

Aptarus duomenis galima būtų daryti pagrindinę išvadą, jog jauną žmogų mokyti parke motyvuotų sėkmingo, reikšmingo ir įdomaus mokymo(si) prasmės pajautimas ir akivaizdaus tokio mokymo(si) rezultato matymas, pajautimas. Šiuo atveju, egzistenciniu požiūriu, kuris akcentuoja jauno besimokančiojo prasmingą patyrimą, bioedukacinė programa tampa kokybišku „tiltu“ tarp bendrų parko ir besimokančiojo poreikių kokybės patenkinimo. Suponuojant pagrindinę išvadą galima teigti, kad jaunimas vis dėlto aiškiai sutinka su visomis 6 paveiksle pavaizduotomis galimybėmis, kurios yra pasitelkiamos įgyvendinant bei tobulinant užsienio parkų bioedukacines programas.

7 lentelė. Respondentų siūlytini darbai (veiklos) jaunų žmonių bioedukacijos tobulinimui
(N-109)

Kategorija (klasteris)	Kategorijų sritys	Iliustruojantys teiginiai
Aplinkos priežiūra	Švaros akcijų organizavimas	<ul style="list-style-type: none"> • „sukviesčiau daug draugų į talką; • „sutvarkyčiau aplinką”.
Bioedukatorius	Profesionalumas	<ul style="list-style-type: none"> • „mano parko gidas mokėtų daug užsienio kalbų, ne tik lietuvių”.
Biologinės įvairovės saugojimas	Sodinimas	<ul style="list-style-type: none"> • „atsatyčiau iškirstus medžius”; • „apsodinčiau spalvingais, kvepiančiais augalais”.
Infrastruktūra	Parko vidaus infrastruktūra	<ul style="list-style-type: none"> • „įkurčiau žaliąją mokymosi aplinką – klasę”; • „įrengčiau patogias sąlygas mokytis”.
	Parko gamtinės aplinkos	<ul style="list-style-type: none"> • „padaryčiau geresnį labirintą”;

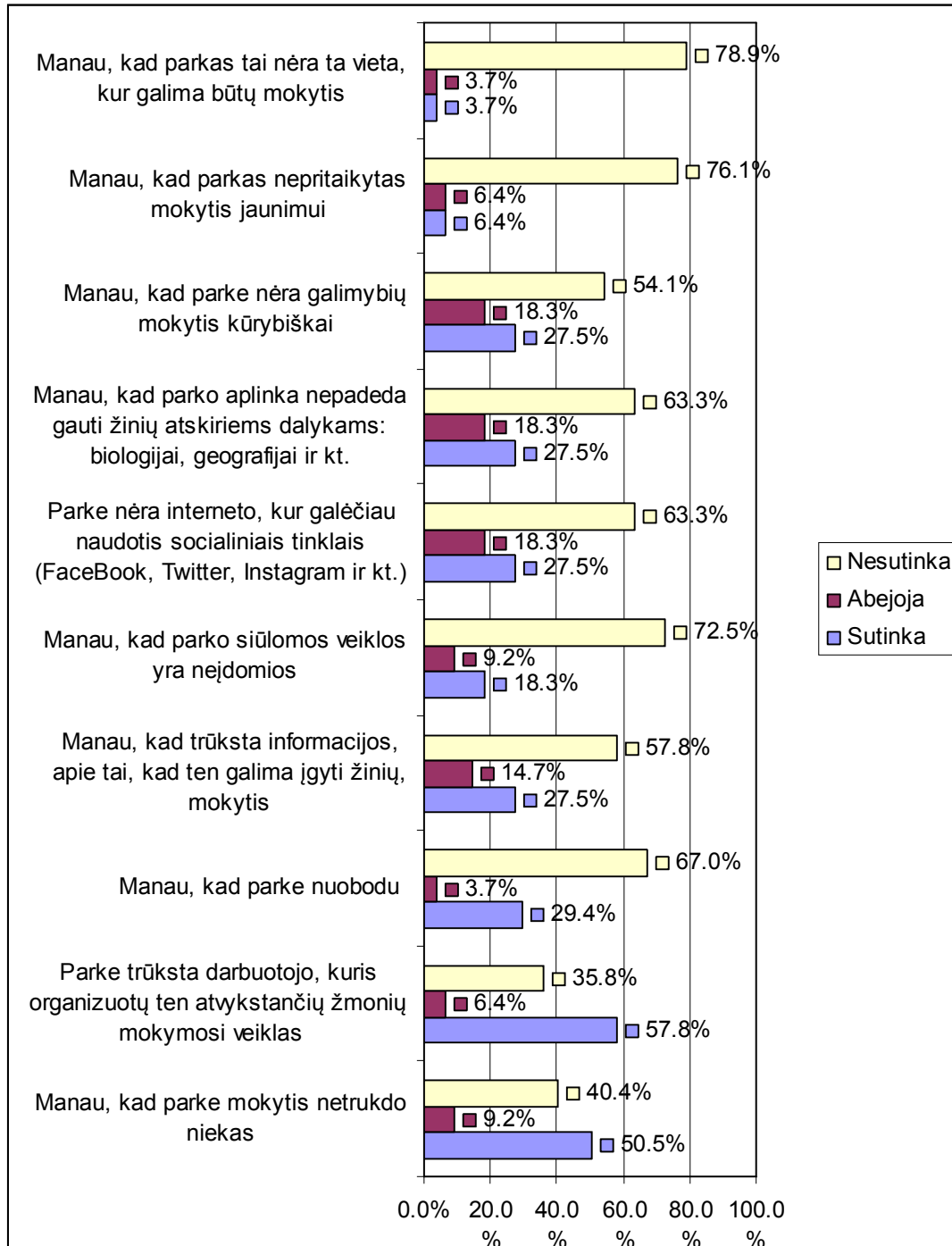
	infrastruktūros gerinimas	<ul style="list-style-type: none"> • „pakoreguočiau laiptus“; • „įrengčiau normalias žaidimų vietas“; • „fontanas“; • „įrengčiau naujas poilsio vietas“; • „pastatyčiau daugiau suoliukų“; • „pakoreguočiau kūrybiškai informacijos stendus“; • „įrengčiau ypatingus informacijos taškus, kuriuose žmonės galėtų sužinoti apie mano augalus“.
Bioedukacijos organizavimas	Programos įgyvendinimo sąlygos	<ul style="list-style-type: none"> • „surasčiau ypač tinkamą vietą gamtoje jaunų žmonių mokymuisi (pvz: upės pakrantė, miško glūduma. Papasakočiau apie parke esančio tam tikro objekto istoriją. Kūrybinis darbas susijęs su gamtos puoselėjimu, išsaugojimu“; • „pasinaudoti kraštovaizdžiu nemokamai kaip edukacine priemone“; • „naudočiau nemuno upę kaip mokymosi plaukti veiklą“; • „naudočiau pasivaikščiojimus (ekskursijas) po regioninio parko vietovę“; • „supažindinčiau jaunas žmones su gandrų kolonija“; • „užsiimtume edukacine veikla „Susipažink su Rambyno kraštu““; • „šviesčiau jaunimą dėl parko gerovės lietuvių gyvenimui“; • „įvairių pažintinių žaidimų, istorijų“; • „papasakočiau istorijas apie Rambyno kalną“; • „užtikrinčiau ramias sąlygas bendrauti su bendraamžiais“; • „susipažindinti su krašto gamta“; • „miške įrengti estafečių lauką“; • „išmokyti vaikus išgyventi gamtoje“; • „vasarą organizuočiau gamtos pažinimo savaitėles“; • „rengčiau mini konkursus, kurie manau pritrauktų mokinius (kadangi

		būtų apdovanojimai), o 3 darbas – iniciatyvinis (pačių mokinių”; <ul style="list-style-type: none"> • „įkurčiau skautų stovyklą”.
	Besimokančiųjų poreikių patenkinimo atitiktis programos tikslams ir kokybei	<ul style="list-style-type: none"> • „renginys saviraiškai ugdyti”; • „suteikčiau puikias galimybes mokyts, geriau įsisavinti žinias”.
Poilsis	Atsipalaidavimas	<ul style="list-style-type: none"> • „atsipalaidavimas” • „kraštovaizdžio pajautimas atsipalaiduojant”.
	Ramybė	<ul style="list-style-type: none"> • „ramybė”.(26)
Socialinių ryšių kūrimas ir palaikymas	Bendradarbiavimas	<ul style="list-style-type: none"> • „surasčiau daug parko rėmėjų, kad būtų pinigų“; • „labai bendradarbiaučiau su savivaldybe“; • „žinau, kad ten atvyksta vokiečiai. Todėl bendradarbiautume su ten atvykstančiais vokiečiais, mokytumėmės vieni iš kitų”.
Pramogos	Koncertai	<ul style="list-style-type: none"> • „padaryčiau koncertą”.

Į anketoje pateiktą 8 – ajį atvirą klausimą „*Įsivaizduokite, kad filmuojatės naujame laukinės gamtos nuotykių filme, kuriame Jums suteikiamas Rambyno parko vadovo vaidmuo. Kokius 3 darbus nuveiktumėte, kad geriau išnaudotumėte parko teikiamas galimybes jaunų žmonių mokymuisi?*“ respondentai pateikė, pasiūlė tam tikras veiklas, kurios yra 7 lentelėje. Duomenys atskleidžia, jog respondentams rūpi parko veikla ir pasiūlė veiklas (darbus), kurios suteiktų geresnes galimybes jaunimo bioedukacijai. Respondentai apgalvojo įvairias galimybes nuo parko aplinkos priežiūros iki pramoginių renginių organizavimo. Tačiau daugelis dėmesį atkreipė į bioedukacijos organizavimą ir pabrėžė labiau aktyvias – patirtinio mokymosi

konceptijos veiklas išryškindami dvi mokymosi patirčių kryptis: tęstinumą (naują patirtį) ir sąveiką (respondentai nori aktyviai sąveikauti su parko bioeducacine aplinka, tikrindami iš aplinkos išmokus dalykus).

Atlikus mokslinės literatūros teorinę analizę ir sukūrus bioeducacinių programų kokybės ir besimokančiųjų poreikių realizavimo teorinį modelį paaiškėjo, jog bet kokios neformaliosios ugdymo(si) programos kokybę lemia vidiniai ir išoriniai veiksniai, todėl apklausiant respondentų buvo siekta išsiaiškinti, kokie veiksniai gali (ne)trukdyti pasinaudojant parko teikiama bioeducacija (teikiamomis galimybėmis). Duomenys pavaizduoti 7 paveiksle.

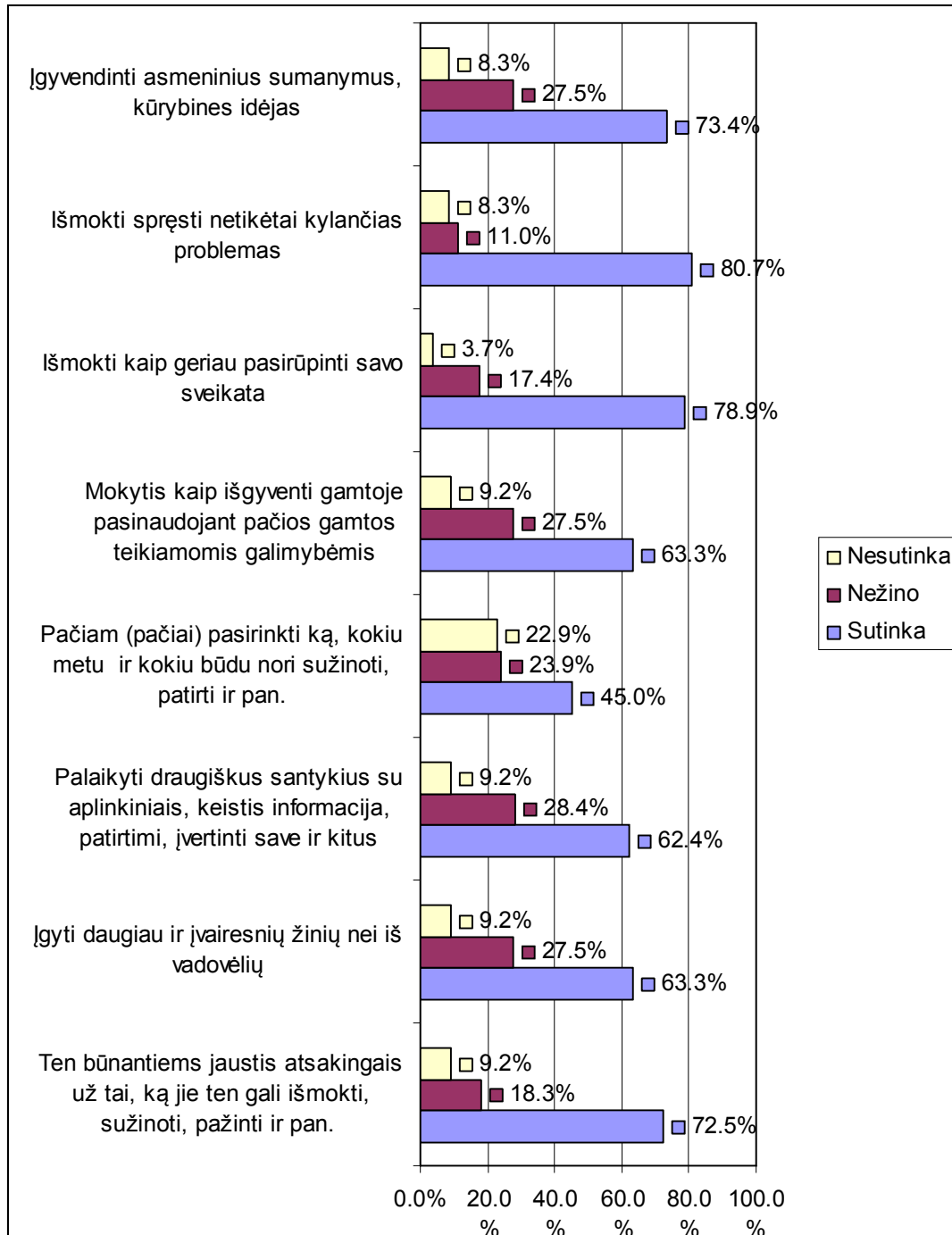

7 pav. Respondentų požiūriu, veiksniai (ne)trukdantys aktyviau pasinaudoti parko teikiamomis galimybėmis ugdymui(si)

Interpretuojant 7 paveiksle esančius mokslinės literatūros pagrindu darbo autorės nustatytus vidinius ir išorinius veiksnius, kurie lemia bioedukacinių programų įgyvendinimo kokybę, galima daryti tokias prielaidas, kad daugiau nei pusė tyrime dalyvavusiųjų apklaustųjų

nesutinka, kad parkas yra nuobodi aplinka mokymuisi, priešingai, respondentai parką identifikuoja kaip aplinką, kuri skatina smalsumą ir įdomumą. Taip pat daugiau nei pusė jaunimo nesutinka su teiginiu, kad parko siūlomos veiklos dažniausiai yra neįdomios. Todėl šiam teiginiui galima daryti prielaidą, kad respondentų manymu, veiklos, kurios yra siūlomos parke visada sukels susidomėjimą. Galbūt tai lemia parko, kaip netradicinės bioedukacinės aplinkos erdvės požymis. Taigi galima daryti išvadą, kad parkas, tai vieta, kurioje, jaunų respondentų manymu, galima sėkmingai ir įdomiai leisti laiką ir mokytis.

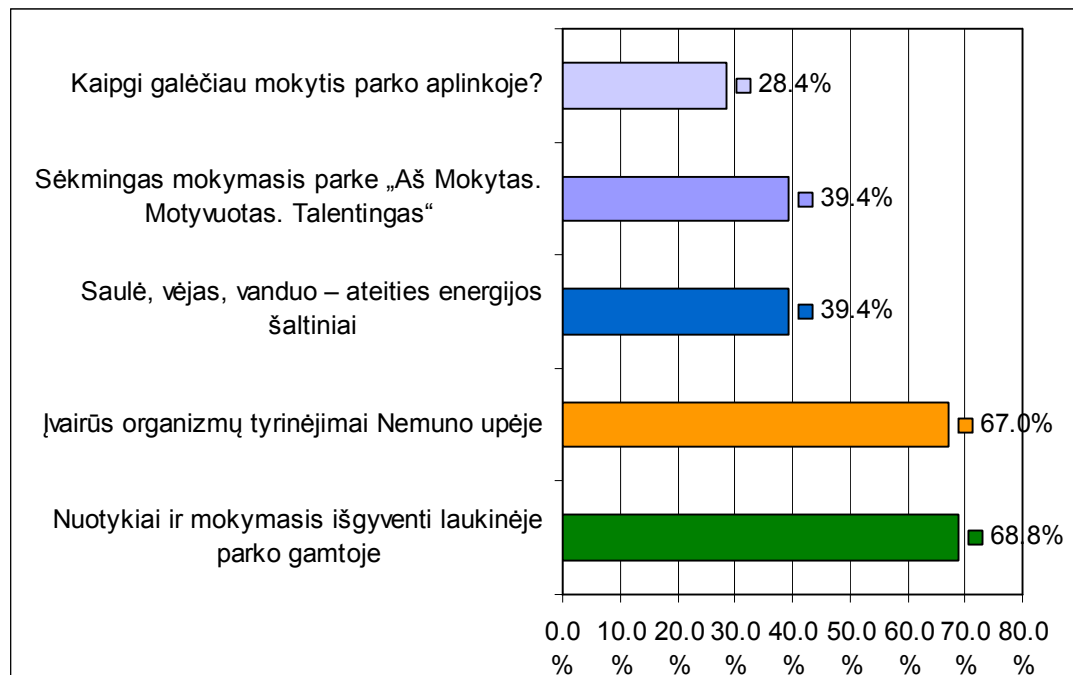
Nustatyta, kad bioedukacijos realizavimo galimybės gali būti įvairios, todėl daugelis respondentų sutinka, kad parke yra/būtų galimybių realizuoti asmenines idėjas; spręsti įvairias asmenines ir visuomenines problemas; galimybė gerinti sveikatą; mokytis išgyvenimo laukinėje gamtoje pasinaudojant pačios gamtos teikiamomis galimybėmis; galimybė jausti atsakingumą už savo paties mokymąsi ir kt. Taigi galima daryti prielaidą, kad šio klausimo išsiaiškinimas jaunimo poreikių aspektu sudaro galimybes bioedukacines programas tobulinti remiantis pateiktais duomenimis, kurie yra pavaizduoti 8 paveiksle.

8 pav. Bioedukacijos galimybės parke respondentų požiūriu

Taigi 8 paveiksle pavaizduoti duomenys atskleidžia bioedukacijos galimybes, kurios, respondentų požiūriu, yra svarbios jų egzistencinei savijautai ir konstruktyvistiniam mokymui(si).

9 paveiksle pavaizduotos 5 bioedukacinės veiklos - temos, kurias respondentai labiausiai rinkosi iš anketoje pateiktų užsienio parkų programose, tokių kaip Magnuson (JAV), Aldo Leopold Nature Centre (JAV), Velamsund ir Fredriksdal parkų programose (Švedija) realizuojamas bioedukacines veiklas - temas, tačiau šiek tiek adaptuotas pagal Rambynio regioninio parko aplinkos galimybes ir galimas įgyvendinimo sąlygas (įgyvendinimo sąlygos nurodytos „bioedukacinės gėlės“ modelyje) bioedukacinių veiklų – temų sąrašo (žr. 2 priedą, 11 klausimas). Iš minėtojo sąrašo kiekvienam respondentui buvo suteikiama galimybė išsirinkti po 5, jų nuomone, susidomėjimą keliančias bioedukacines veiklas – temas. Taigi daugelio respondentų manymu, pavaizduotos veiklos – temos parko gamtinėje aplinkoje būtų įdomiausios (9 pav.).

9 pav. Susidomėjimą keliančios bioedukacinės temos – veiklos

Iš 9 paveikslo matyti, kad daugiau nei pusei apklaustųjų labiausiai susidomėjo šiomis temomis – veiklomis: *nuotykių ir mokymąsi išgyventi laukinėje parko gamtoje* (68.8%) bei *įvairių organizmų tyrinėjimą Nemuno upės ekosistemoje* (67.0%). Šios temos - veiklos akcentuoja patirtinį ugdymą(si), prieinamą kiekvienam bet kokių gebėjimų turinčiam asmeniui, kurio tikslai gali būti orientuojami į smalsumo ir supratimo apie gamtos pasaulį skatinimą. Tokio pobūdžio bioedukacinės veiklos aktyviai realizuojamos užsienio parkų bioedukacinėse programose. Šiuo

aspektu galima daryti išvadą, kad Lietuvos jaunimas pasižymi smalsumu, ir poreikiai, lyginant su užsienio jaunimu, yra labai panašūs.

Kiek mažiau nei pusė respondentų pažymėjo dar dvi, susidomėjimą keliančias veiklas – temas: *saulė, vėjas, vanduo – ateities energijos šaltiniai* (39.4%) bei *sėkmingas mokymasis parke. Aš mokytas. Talentingas. Motyvuotas* (39.4%). Ši pasirinkimą galėjo sąlygoti susirūpinimas dėl gamtoje vykstančių globalizacijos procesų ir asmens saviraiškos siekio. Taigi šie duomenys patvirtina išanalizuotą užsienio bioedukacinių programų teorinę medžiagą, kuria remiantis programą būtina suvokti kaip besimokančiojo egzistencijos poreikio raišką.

Ketvirtadalis (28.4%) respondentų pasirinko temą: *kaipgi galėčiau mokytis parko gamtinėje aplinkoje?*. Tai reiškia, kad kurie respondentai nelabai yra patyrę bioedukaciją parke. Todėl galima daryti išvadą, kad tai galėjo sąlygoti ankstesnė, ribota besimokančiojo parke patirtis.

Taigi reziumuojant duomenis, būtų galima pateikti pagrindinę išvadą, kad respondentų poreikių tikslai orientuoti į smalsumą ir perspektyva į ateitį; teigiamą konstruktyvistinę patirtį gamtoje; tyrinėjimą, kuris žadina jaunimo kūrybiškumą ir moko įsisąmoninti procesą bei asmeninius atradimus; saviraišką - savęs motyvavimą ir pažinimą. Kitos respondentų siūlytos temos surašytos 8 lentelėje.

8 lentelė. Respondentų siūlytos bioedukacinės veiklos - temos (N- 109)

Kategorijos (klasteriai)	Iliustruojančios veiklos - temos (teiginių skaičius)
Savęs ieškojimas ir socialinė interakcija	<ul style="list-style-type: none"> • „Draugai ir aš“; • „Savęs pažinimas“; • „Susipažinimas su kitais“; • „Įdomūs žmonės – gamtosaugininkai“* (4)
Biologija	<ul style="list-style-type: none"> • „Biologija“; • „Parko paukščiai“; • „Parko medžiai“; • „Ekologija“; • „Varlių tyrinėjimas“; • „Augalų pažinimas“; • „Gamtos pažinimas“; • „Gyvūnijos pažinimas“; • „Kuo daugiau pažinti paukščių“;

	<ul style="list-style-type: none"> • „Rambyno kalno flora, fauna“; • „Kopuliavimas parko papėdėje“; • „Gandrų kolonijos tyrinėjimas“; • „Parko augmenija“; • „Mokymasis labirinte“; • „Pamoka apie parke gyvenančius ir augančius gyvūnus ir augalus“; • „Mokymasis atpažinti medžius“; • „Tyrinėti parką“; • „Vandens gyventojų įvairovė Nemuno upėje“; • „Pažinkime Rambyno parko aplinką“; • „Medžių įvairovė mano gimtajame krašte“; • „Mini paskaita apie taršą“; • „Gamtos poveikis žmogui“; • „Kokia parko nauda?“; • „Parkas žiemą“; • „Išmokime pažinti Rambyno kalną“; • „Susipažinimas su Rambyno parko kalno kraštovaizdžiu“*. (25)
Dailė ir darbų technologijos	<ul style="list-style-type: none"> • „Piešimas ant parko žolės, akmenų“; • „Darbai iš medžio“* (2)
Geografija	<ul style="list-style-type: none"> • „Mokytis apie geografiją“; • „Orientavimasis vietovėje“; • „Orientacinės varžybos ar mokymai“* (3)
Fizika	<ul style="list-style-type: none"> • „Astronomijos naktis“* (1)
Lietuvių kalba	<ul style="list-style-type: none"> • „Sukurkime pasaką apie šį parką“* (1)
Istorija	<ul style="list-style-type: none"> • „Parko įkūrimo istorija“ • „Mokytis apie istoriją“* (2)
Sportas ir kūno kultūra	<ul style="list-style-type: none"> • „Kūno kultūra“; • „Naktinis pasivaikščiojimas“; • „Sveikos gyvensenos propagavimas parke“; • „Kvėpavimas (atsipalaidavimas)“* (4)

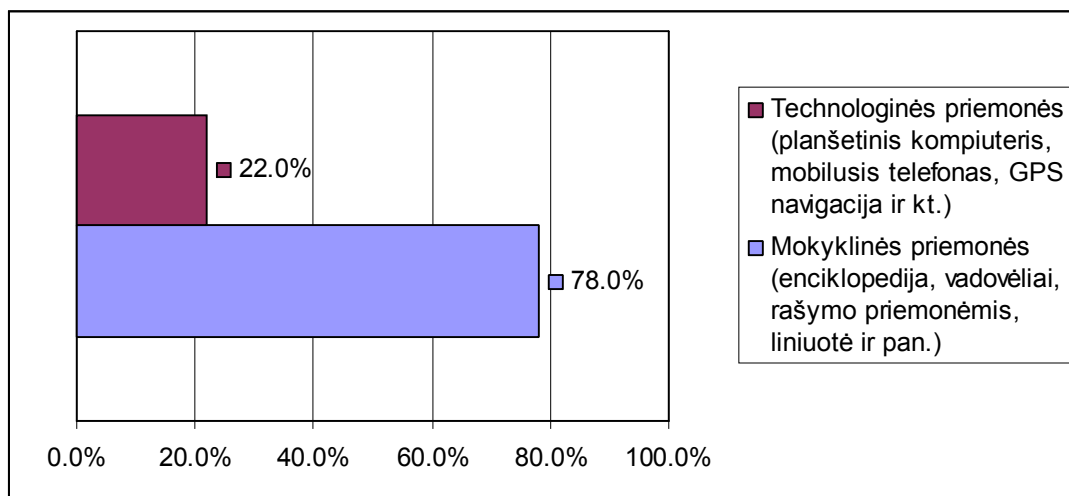
*Respondentų siūlytos veiklos - temos - netaisytos

Iš šios lentelės matyti, kad respondentai labiausiai orientavosi ir siūlė veiklas - temas apimančias biologijos mokslo ypatumus. Tokių temų besimokantieji pateikė daugiausiai - 25. Todėl galima daryti prielaidas, kad besimokantieji bioedukaciją parke labiausiai sieja ir

įsivaizduoja su biologijos mokslo disciplina, tiriančia gyvąją gamtą ir jos reiškinius. Tai teisingas požiūris, nors užsienio parkai, realizuodami bioedukacines programas, deklaruoja, kad biologijos, kaip vienos iš integralumu pasižyminčios programos mokslo disciplinų tikslų yra padėti suvokti kaip biologinės žinios ir patirtys gali būti pritaikomos ir panaudojamos besimokančiųjų gyvenimuose. Tačiau šį mokslą sieja su kitomis mokyklose dėstomomis mokslo disciplinomis (pavyzdžiui, Prancūzijos Saxo parke mokoma(si) prancūzų kalbos ir kt.). Bioedukacinės programos integralumas - programos pranašumas ir išskirtinumas. Todėl šiuo metu parkui ir bioedukatoriui uždavinys – sudominti ir besimokantiesiems atskleisti, kad bioedukacija yra labai integralus mokslas. Šis mokslas nuolat kinta, tobulėja, pateikdamas įvairovę bioedukacinių veiklų. Todėl galima daryti išvadą, kad dalyvaujant bioedukacinėje veikloje – stiprinama besimokančiųjų gyvenimo ir mokymo(si) bei savirealizacijos kokybė.

Analizuojant šių temų panašumą ir bioedukacinių programų funkcionavimo kriterijų tarpusavio sąsajas, būtų galima interpretuoti, kad visoms veikloms - temoms būdingas aktyvumas, kuris pasireiškia įveiklinančiomis užduotimis. Įveiklinančių užduočių arba aktyvių užduočių funkcionavimo kriterijaus esmė - tai, kad jų realizavimo metu patiriamas bendradarbiavimas, rūpestis kitais, pasitikėjimas savimi ir aplinkiniais; sukuriama bioedukacinis kontekstas, kuriame dalyvaujantieji gali pamatyti save, savo santykius ir bendradarbiavimą su kitais parko besimokančiais. Toks požiūris traktuojamas, kaip sėkmingos galimybės tobulinant bioedukacinės programos funkcionavimą.

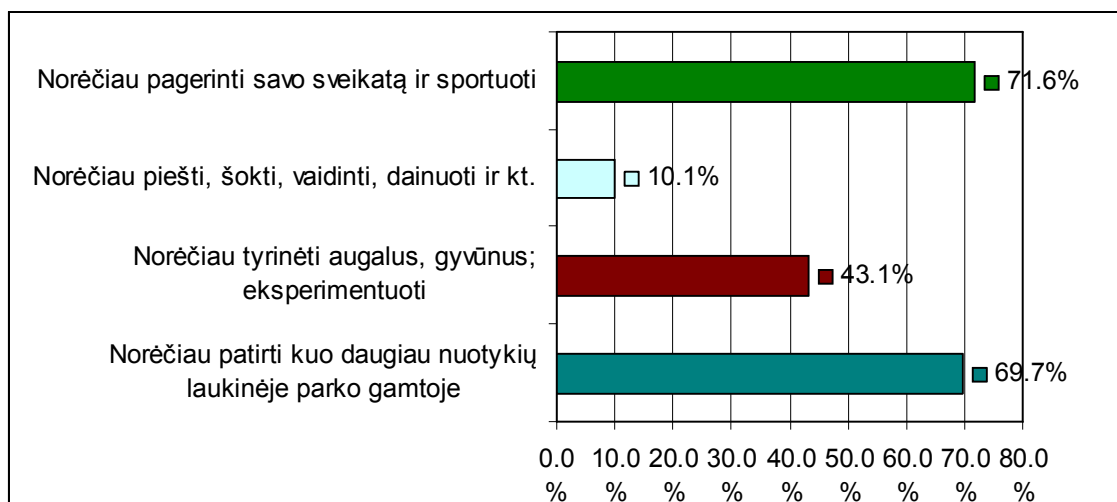
Kitoje diagramoje pavaizduoti duomenys, atskleidžiantys respondentų ugdymo(si) priemonių pasirinkimo poreikį (10 pav.).

10 pav. Ugdymo(si) priemonių poreikis gamtinėje aplinkoje

Taigi iš paveikslo matyti, kad daugiau nei pusė respondentų pirmenybę teikia įprastoms mokymo(si) priemonėms (78.0%) ir tik penktadalis respondentų norėtų parke naudotis technologinėmis priemonėmis. Keletas respondentų parašė, kad svarbios natūralios gamtinės medžiagos, kaip *akmenukai, šakelės ir kt.* Tai atskleidžia dar vieną aspektą, kad besimokantieji nelabai įsivaizduoja kokiomis ugdymo(si) priemonėmis būtų galima pasinaudoti realioje gamtinėje aplinkoje. Todėl būtų galima daryti išvadas, kad bioedukatoriaus tikslas - plėsti kūrybišką gamtinių natūraliųjų medžiagų panaudojamumą bioedukaciniams programos tikslams įgyvendinti. Taip pat pasiūlyti ir parinkti besimokančiųjų gamtoje poreikius tenkinančias tinkamas ugdymo(si) priemones. Šiuo atveju bioedukatoriui labai svarbu ugdyti besimokančiųjų aukštesnę – kūrybišką mąstymą atskleidžiant kūrybišką gamtinių priemonių panaudojimą bioedukacijos procese galimybes.

Kiti pateikti duomenys identifikuoja jaunimo lūkesčius dėl kurių dažnas jaunuolis (-ė) norėtų atvykti ir dalyvauti bioedukacijos procese minėtame regioniniame parke (11 pav.).

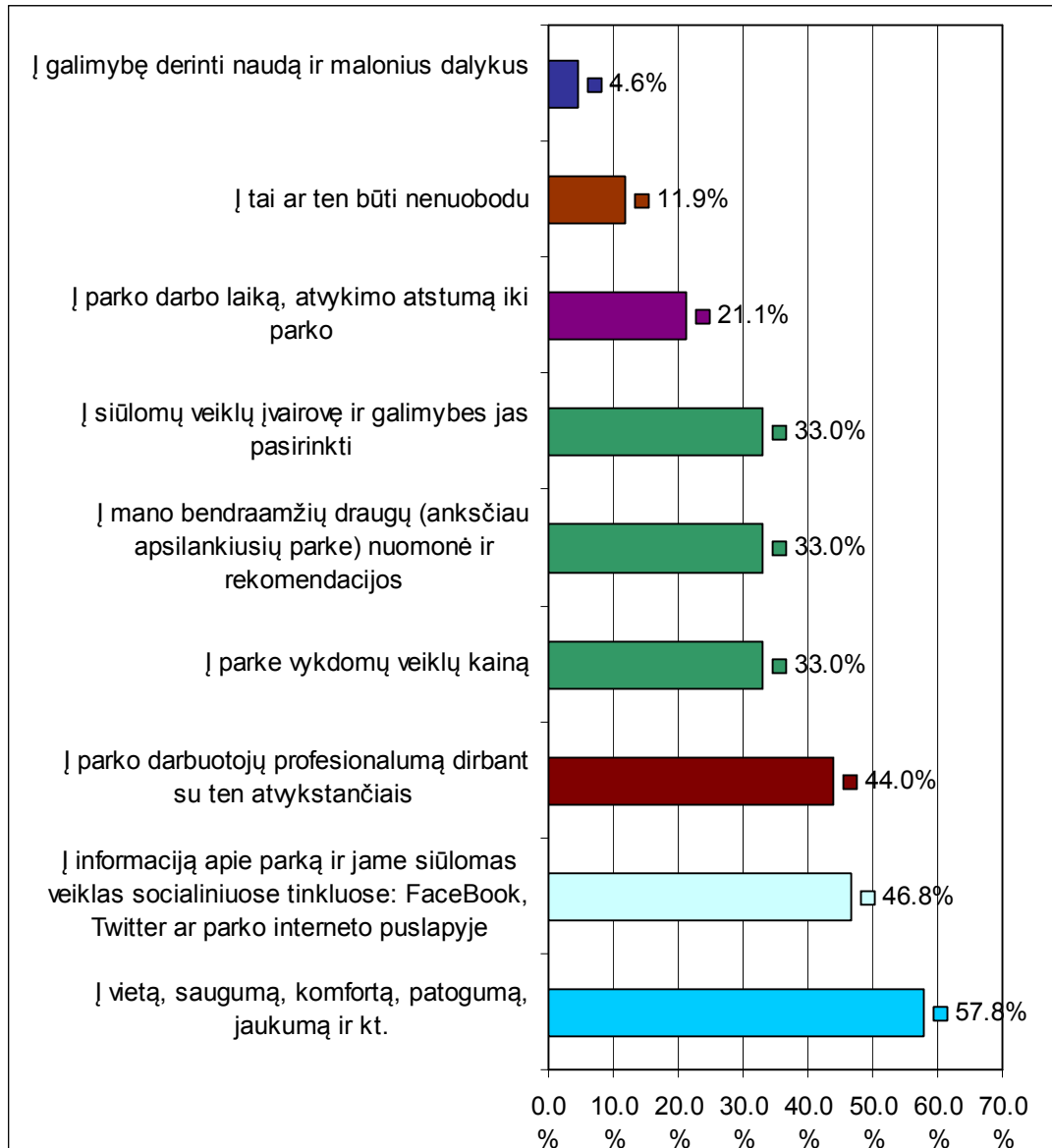

11 pav. Jaunimo lūkesčiai bioedukacinėms veikloms parke

Iš šio paveikslo galima spręsti, kas labiausiai motyuoja/motyvuotų respondentus. Daugiau nei pusė (71.6%) apklaustųjų nori parke pagerinti sveikatą ir sportuoti. Tai vienas iš pagrindinių motyvų dėl kurio atvyktų ir mokytųsi natūralioje parko gamtoje. Tačiau

respondentus lygiai taip pat motyvuotų nuotykių parko gamtoje (69.7%), o beveik pusė (43.1%) apklaustųjų norėtų tyrinėti bei eksperimentuoti ir tik 10.1 procentų - užsiimti kitomis veiklomis.

Taigi galima daryti išvadas, kad planuojant ir tobulinant bioedukacinę programą svarbu į jos turinį implikuoti kuo daugiau sporto ir nuotykių bioedukacija grįstų veiklų derinant su bioedukacijos „platformą“ (bioedukacijos teorijomis).

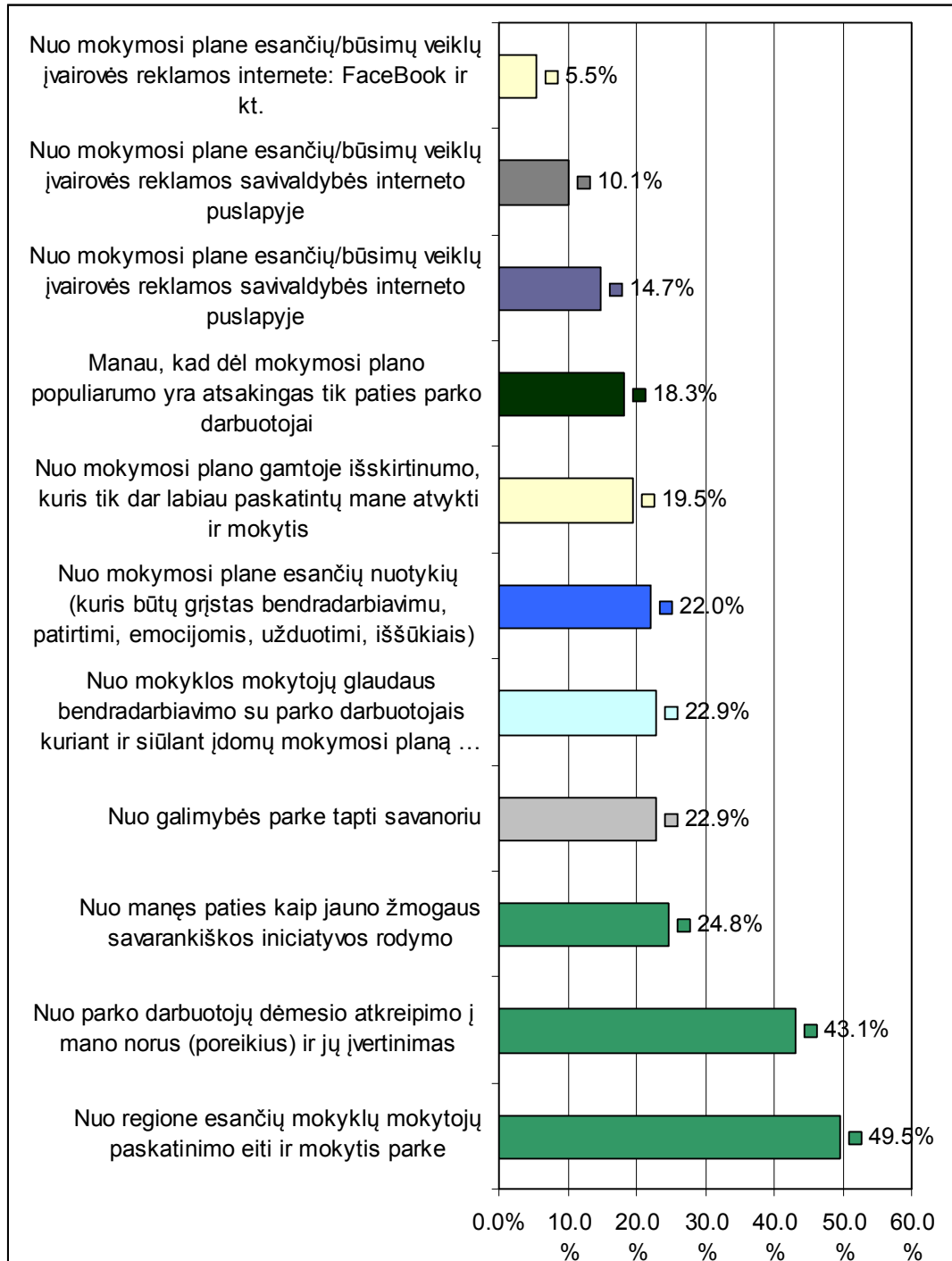

12 pav. Respondentų poreikių pasiskirstymas bioedukacijos parko gamtinėje aplinkoje realizavimo aspektu

Gauti rezultatai leidžia teigti, jog daugiau nei pusė respondentų nurodė, jog jiems svarbiausi yra psichosocialiniai aspektai, t.y. *parko vieta, saugumas, komfortas, patogumas, jaukumas* ir pan., (57.8%). Tai leidžia suponuoti teiginį, kad jaunimas geriausiai jaučiasi saugioje bioedukacinėje aplinkoje. Taip pat beveik pusė tyrime dalyvavusiųjų respondentų atkreiptų savo dėmesį į *socialinių tinklų informacijos sklaidą* apie *parko veiklas* (46.8%) ir į *parko darbuotojų profesionalumą* (44.0%). Trečdaliui apklaustųjų yra gana svarbu *vykdomų veiklų kaina, bendraamžių rekomendacijos ir galimybė patiems savarankiškai pasirinkti* (33.0%).

Taigi galima daryti išvadas, kad labai svarbu parinkti tinkamiausią bioedukacinę aplinką, kurioje bus įgyvendinama bioedukacinė programa.

Po to kiekvienam respondentui buvo suteikiama galimybė išsirinkti po tris, jo manymu, veiksnius, sąlygojančius bioedukacinių programų populiarumą ir tobulinimą. Duomenys pavaizduoti 13 paveiksle.

13 pav. Respondentų nuomonių pasiskirstymas populiariai jaunimo bioedukacijai

Iš paveikslo matyti, kad pusė tyrime dalyvavusiųjų besimokančiųjų sutinka, jog bioedukacijos populiarumą jaunimo tarpe labiausiai sąlygoja šie veiksniai: *regiono mokytojų paskatinimai* (49.5%) bei parko *besimokančiųjų poreikių patenkinimas ir įvertinimas* (43.1%).

Tačiau ketvirtadalis respondentų visgi pripažino, kad bioedukacijos parke populiarumas priklauso nuo jų pačių *savarankiškos iniciatyvos rodymo* (24.9%). Kiek daugiau nei penktadalis respondentų teigia, kad programos sėkmingumą ir socialinį naudingumą sąlgoja besimokančiųjų savanorystė ar savanoriška veikla (jaunimo savanorystė ypatingai skatinama Magnuson parke (JAV)). Todėl respondentai pritaria, kad *savanorystės galimybė parko gamtinėje aplinkoje* sudarytų sąlygas labiau atsiskleisti jų saviraiškai (22.9%).

Svarbu pažymėti tai, kad nors beveik pusė tyrime dalyvavusiųjų respondentų atkreiptų dėmesį į *socialinių tinklų informacijos sklaidą* apie *parko veiklas* (46.8%) (žr. 12 pav.). Hipotetiškai galima daryti išvadą, kuomet besimokantiejiems yra suteikiama galimybė rinktis tarp mokytojų žodinės vertės motyvavimo ir tarp internetinės erdvės rinkodaros ypatumų, tai šiuo atžvilgiu jaunimas beveik vienareikšmiškai sutiko, kad mokytojų paskatinimai dalyvauti bioedukacinėje programoje yra žymiai svaresni nei rinkodara interneto erdvėse. Šis poreikio tyrimas pagrindžia dar vieną aspektą, kad bendravimas ir bendradarbiavimas tarp mokytojų ir parko bioedukatorių palaiko ir stiprina bendrai suvoktą bioedukacinės programos kokybę. Todėl norint siekti populiarumo ir bioedukacinės programos sėkmingumo pirmiausia būtina sukurti ir palaikyti labai glaudžius bendradarbiavimo sandus su mokytojais ir bioedukatoriais.

DISKUSIJA

Šio magistro darbo tema yra nauja Lietuvos regioninių parkų mokslinių tyrimų kontekste. Todėl pradiniame etape šio darbo autorei buvo gana nesunku identifikuoti mokslinę problemą ir pagrįsti darbo metodologiją.

Užsienio parkuose besimokančiųjų (parko lankytojų) poreikių tyrimai yra labai aktualūs ir pasižymintys tokio pobūdžio tyrimų dažnumu, kadangi tai labai padeda tobulinti ir efektyvinti bioeducacinių programų įgyvendinimą ir jų kokybę. Todėl parkuose vykdyti ankstesnieji besimokančiųjų (jaunimo) poreikių moksliniai tyrimai atskleidė, kad jaunimui labai svarbi komfortiška, saugi, patikima bioeducacinė aplinka, tai patvirtina ir šis empirinis tyrimas.

Gauti tyrimo duomenys patvirtina teiginį, kad jaunimui yra svarbu: įdomus ir aktyvus mokymasis: patirtinis mokymasis ir įvairūs gamtos tyrinėjimai, eksperimentavimas; svarbūs jų nuomonių ir poreikio tyrimai (nes tai suteikia svarią galimybę jiems pasijausti reikalingais ir reikšmingais ugdymo(si) natūralioje gamtoje tobulinimo procese; jaustis lygiaverčiais bendradarbiavimo partneriais); pasirodo, kad egzistencinių klausimų kėlimas yra labai būdingas šiai postmoderniai Lietuvos jaunimo kartai.

Praktinis reikšmingumas yra tas, kad šis magistro darbas tampa/taps atspirties tašku kuriant, planuojant bei tobulinant bioeducacinių programų koncepcijas kitiems Lietuvos regioniniams ar nacionaliniams parkams.

Galimos tyrimo tęstinumo kryptys:

1. Atlikti besimokančiųjų (jaunimo) kokybinį poreikių tyrimą, tačiau taikant idėjų generavimo žingsnių metodiką. Toks atskiras tyrimas padėtų sukurti ir vėliau tobulinti išskirtinės/patraukliosios kokybės bioeducacinę programą.
2. Tobulinti bioeducacinių programų įgyvendinimo kokybę tiriant suaugusiųjų poreikius.
3. Tobulinti bioeducacinių programų įgyvendinimo kokybę išsiaiškinant pensinio amžiaus besimokančiųjų poreikius.

Šis jaunimo, suaugusiųjų bei pensinio amžiaus besimokančiųjų poreikių išsiaiškinimas padėtų sukurti naują arba labai patobulinti jau turimą bioeducacinę programą. Kodėl reikia visų trijų tikslinių grupių poreikio tyrimo? Todėl, kad bioeducacinės programos įgyvendinimas „virstų“ mokymo(si) patirčių apjungimo, idėjų generavimo ir puikiai įgyvendinimo sistema.

Kas susiję su tyrimo ribotumais? Tai nėra aiškaus dokumento reglamentuojančio Lietuvoje tikslingus bioedukacinių programų kūrimo parkuose principus, kriterijus, nuostatas ir pan. Kita išeitis – tobulinti visų parkų veiklų ir funkcijų nuostatas, įtraukiant bioedukacinių programų sampratos aspektus. Toks reglamentavimas padėtų aiškiau suvokti, kadangi šiuo metu Lietuvos regioniniams parkams bioedukacinės programos yra gana naujas fenomenas.

Šio tyrimo įgyvendintoja tikėjosi gauti labai daug įdomių minčių/idėjų iš tyrime dalyvavusiųjų respondentų (jiems atsakant į 4 – 8 – 12 anketos klausimus), tačiau respondentai gana pasyviai reagavo į šiuos pateiktus atviro tipo klausimus.

Magistro darbo autorė, remiantis „bioedukacinės gėlės“ teoriniu modeliu, kuria dar vieną, panašios struktūros modelį pavadinimu „Bioedukacija + Švedlerningas“. Šio modelio strategija – fokusavimo sistemos taikymas. Sisteminis modelio išskirtinumas ir pranašumas – greitai ir efektyviai, pasitelkiant bioedukaciją ir bioedukacinę aplinką, įvaldyti bet kokią užsienio kalbą.

IŠVADOS

Teorinis ir empirinis tyrimas patvirtino hipotezę: bioeducacinių programų tobulinimo (tuo pačiu ir bioeducacinės programos kūrimo) kokybę galima tobulinti išsiaiškinant besimokančiųjų poreikius.

Teorinės literatūros analizė atskleidė, kad:

1. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad bioeducacinių programų visuminis reikšmingumas ir tobulinimas yra būtinos sąlygos, nuo kurių priklauso ne tik besimokančiojo saviraiška, bet ir visos visuomenės gerovė bei kokybinė pažanga.
2. Lietuvos regioninių parkų programų dabartinės situacijos teorinė apžvalga atskleidė, jog bioeducacinėse programose trūksta nuoseklumo, aktyvumo, įsigilinimo, viso parko personalo įsitraukimo, programų trukmės ir tęstinumo, ilgalaikės programų įgyvendinimo apimties. Išvada – nėra aiškiai apibrėžtos bioeducacinių programų įgyvendinimo sąlygos, nėra jų vieningos sistemos.
3. Išanalizavus užsienio parkų bioeducacines programas paaiškėjo, kad šių programų kokybės samprata traktuojama įvairiai, tačiau vieningai pritariama, kad besimokančiojo poreikio atitikties, skatinantis asmens realizavimo (veiklos galimybės, kūrybingumo realizavimas, asmenybės tobulėjimas) potencialo galimybės yra viena iš svarbiausių parko bioeducacinių programų bendrai suvoktos kokybės įgyvendinimo siekiamybė.
4. Atlikta užsienio parkų bioeducacinių programų analizė; dėka šios analizės išgryninti programų funkcionavimo arba „gyvavimo“ kriterijai, kuriuos sėkmingai taiko užsienio parkai kurdami ir tobulindami savo bioeducacines programas (žr. 1 priedas).
5. Vadovaujantis bioeducacinių programų kokybės įgyvendinimo dėsningumais galima teigti, kad abipusiai naudingo ir sėkmingo kokybės tobulinimo svarbiausių veiksnių yra parko lankytojų poreikių išsiaiškinimas. Galimybės suteikimas parko lankytojams vertinti bioeducacinių programų kokybę turi didelės reikšmės tiek ugdymo procesui, tiek parkų funkcijų bei nuostatų sistemos tobulinimui bei visuomenės demokratiškumui.
6. Kadangi besimokančiųjų, kaip bioeducacinių programų vartotojų pažinimas bei jų poreikių analizė tampa reikšmingu veiksniu siekiant bioeducacinių programų kokybės, todėl jų būtina paisyti strateguojant programos nuolatinės ciklo gerovės (projektavimo, vertinimo, pertvarkymo procesų) kaitą.

7. Paaiškėjo, jog parko bioeducacinių programų įgyvendinimo kokybei yra svarbūs rinkodara, parko įvaizdis, aktyvus bendravimas ir bendradarbiavimas tarp parko lankytojų (besimokančiųjų) ir skirtingų ugdymo institucijų, kurios leidžia kurti naujoves užtikrinant bioeducacinių programų sėkmės principus.

8. Paaiškėjo, jog užsienio parkų programų kūrėjai – bioeducatoriai vadovaujasi bioeducacinių programų sėkmės principais (programos etosas, tikėjimas paprastumu, aktyvus bendradarbiavimas su skirtingomis institucijomis, programos integralumas, bioeducatoriaus kūrybiškumas, įsitraukimas į problemos sprendimo procesą ir programos esmingumas), kurie ypatingai prisideda prie bioeducacinių programų sėkmės ir populiarumo.

9. Lietuvos regioniniai parkai dar nepasirengę dalyvauti bioeducacinių programų kokybės įgyvendinimo tobulinimo procesuose, kai galutiniame etape vykdomos atviros diskusijos, nes nėra aiškiai susiformavusios bendrai (tarp parko ir besimokančiųjų) suvokiamos bioeducacinės programos tobulinimo kokybės veiksniai iš kurių pagrindinis – besimokančiųjų poreikių tyrimai.

10. Galiausiai remiantis užsienio parkų bioeducacinių programų įgyvendinimo ir tobulinimo gerąja patirtimi, sudarytas bioeducacinių programų tobulinimo teorinis „bioeducacinės gėlės“ modelis, kuris tikėtina padės Lietuvos nacionaliniams ir regioniniams parkams sėkmingai ir kokybiškai realizuoti bioeducacines programas.

Besimokančiųjų (jaunimo) poreikių tyrimas atskleidė, kad:

11. Besimokančiųjų (jaunimo nuo 14 iki 29 metų) empirinis tyrimas leido sukonkretinti teorinėje dalyje išskirtus bioeducacinės programos ir parko bendros kokybės požymius priskiriant jiems su besimokančiųjų pateikta poreikių informacija.

12. Egzistuoja du bendrai suvoktos kokybės su parku besimokančiųjų poreikių tipai: *patirti* besimokančiųjų kokybės poreikiai bioeducacinių programų aspektu ir *laukiami poreikiai* bioeducacinių programų aspektu. Labiau patyrę ugdymą(si) gamtinėje aplinkoje besimokantieji turi įvairių idėjų bei pasiūlymų, tuo tarpu mažiau besilankantis jaunimas tenkinasi tais poreikiais, kokie jiems yra pasiūlomi.

13. Jaunimo poreikiai gali būti identifikuojami pagal jų vertybių, elgsenos tipą, todėl siekiant valdyti vieną iš bioeducacinės programos kokybės įgyvendinimo tobulinimo požymių - *besimokančiojo įtraukimą į ilgalaikius ryšius su parko gyvenimu yra svarbu nustatyti jaunimo, kaip paslaugos vartotojų tipą.*

14. Besimokančiųjų poreikio tyrimas dar kartą įrodė, kad objektyviai vertinti ir nustatyti bioedukacinės programos kokybę yra gana sudėtinga, kadangi daugeliu atveju skiriasi besimokančiųjų skonis ir poreikiai, nes dažniausiai besimokantieji paslaugų kokybę įvertina subjektyviai.

15. Aktualiausomis ir įdomiausiomis jaunimui mokymosi veiklomis parko gamtinėje aplinkoje laikytinos tos, kurioms būdingas aktyvumas bei, kurios yra pasižyminčios įveiklinančiomis – aktyviomis užduotimis: sveikatos gerinimas ir sportas, gamtiniai tyrinėjimai, nuotykiams paremtas ugdymas(is) gamtoje.

16. Bioedukacinės programos populiarumo ir socialinio naudingumo parkuose sklaida labai priklauso nuo regione esančių ir mokyklose dirbančių pedagogų paskatinimo ir nukreipimo dalyvauti tokio tipo ir paskirties programose.

17. Jaunimui yra labai svarbūs tokie aspektai: parko vieta, saugumas, komfortas, patogumas, jaukumas; socialinių tinklų informacijos sklaida apie parke vykdomas veiklas; parko darbuotojų profesionalumas.

Bioedukacinių programų įgyvendinimo kokybės tobulinimo „bioedukacinės gėlės“ teorinio modelio išbandymas atskleidė, kad:

18. Bioedukacinės programos kokybės įgyvendinimo tobulinimas yra gana sudėtingas ir laiko, žmogiškųjų bei materialųjų išteklių reikalaujantis procesas.

19. Siekiant vykdyti bioedukacinės programos įgyvendinimo kokybės tobulinimą į jį įtraukiant pagrindines suinteresuotas puses (parką ir besimokančiuosius) būtina laikytis anonimiškumo ir diskretiškumo. Be to, būtina šiam procesui laipsniškai ir atsakingai ruoštis, šviečiant besimokančiuosius (parko lankytojus), juos atitinkamai informuojant (pvz.: išsiaiškinti esminius lankytojų poreikius; generuoti, nustatyti ir įvertinti jų idėjas įtraukiant į bioedukacinės programos turinį; susitarti ir abipusiai apibrėžti bioedukacinės programos kokybės sampratą ir pan.).

REKOMENDACIJOS

1. Tam, kad bioedukacinės programos taptų labai populiarios ir sėkmingos, rekomenduojama aiškiai apibrėžti išskirtinę šių programų etosą.
2. Kuriant ir tobulinant bioedukacinės programos koncepciją rekomenduotina remtis ugdymo(si) visą gyvenimą ir patyriminio ugdymo(si) koncepcijomis. Tai ugdymo(si) teorijos, kurios labiausiai padeda atsiskleisti jaunimo saviraiškai gamtoje, tuo pačiu pabrėžia programos paprastumą, esmingumą, pranašumą ir išskirtinumą prieš kitas parkų bioedukacines programas.
3. Į parko bioedukacinių programų tobulinimo procesą rekomenduotina įtraukti parko lankytojų - besimokančiųjų poreikio tyrimą, kaip vieną iš pagrindinių parko direkcijos nuostatuose atliekamų funkcijų, daugiau jais pasitikėti kaip lygiaverčiais partneriais.
4. Siekiant bioedukacinės parko programos kokybės, rekomenduojama nusistatyti prioritetus bei apibrėžti principus, kuriais remiantis būtų renkama informacija apie parko programos įgyvendinimo sąlygas.
5. Siekiant bendrai suvoktos bioedukacinės programos kokybės tarp parko administracijos ir esamų/būsimų parko besimokančiųjų rekomenduojama sukurti bendradarbiavimo aplinką, tinklaraštį, socialinį tinklą (FaceBook socialinio tinklalapio paskyros grupę su išskirtiniu pavadinimu ir kt.) atvirą anoniminį diskusijų portalą ir pan., Tai labai padėtų aktyviai palaikyti parko rinkodarą, parko įvaizdį, bendravimą ne tik tarp savivaldybėje gyvenančių besimokančiųjų, bet ir nacionaliniu lygmeniu ir kt.
6. Rekomenduojama sukurti atskirą bendradarbiavimo aplinką su pedagogais ir parko bioedukatoriais. Tai būtų labai naudinga tiek pedagogų, tiek bioedukatorių darbo proceso tobulinimui.
7. Bioedukacines parko veiklas galima tobulinti į jų turinį implikuojant kuo daugiau sporto ir nuotykiams grįstą projektines veiklas. Tai sudarytų efektyvias sąlygas bioedukacinės programos funkcionavimui, o funkcionavimo koncepcijai akcentuoti nuotykių bioedukaciją, kuri savyje talpintų: nuotykiams grįstą patirtinį mokymąsi, mokslo disciplinų integraciją, besimokančiųjų draugystės ryšių stiprinimą, gyvenimiškų klausimų aptarimą, tyrimus ir patirtis ir kt.
8. Tam, kad parko programa tikrai „gyvuotų“ jaunimo tarpe; į bioedukacinę programą rekomenduojama įtraukti mokymo(si) teorijų dermę arba *bioedukacijos „platformą“* (kadangi šia „platforma“ remiantis užsienio parkų programos susilaukia didelio populiarumo, aktyvaus

funkcionavimo): bendradarbiavimu grįstą mokymą(si), patirtinį mokymą(si), emocinį mokymą(si), užduotimi grįstą mokymą(si), iššūkius skatinantį mokymą(si) ir mokymą(si) skirtingais būdais.

9. Rekomenduojama kartas nuo karto atnaujinti parko internetinio tinklalapio įvaizdį, pavyzdžiui, siūlytina nuoroda į „idėjų banką“ („idėjų banką“ turi Švedijos Fredriksdal parko tinklalapis ir tai labai pasiteisina planuojant bioeducaciją), kuriame galėtų būti talpinamos metodinės medžiagos savaiminiam parko lankytojų mokymui(si). Taip pat rekomenduotina patalpinti audio arba garsinį programos trumpo aprašymo įrašą, trumpametražinius mokymo(si) veiklų fotoreportažus (tai padėtų suaktyvinti ir įveikinti parko lankytojus, skatintų jų smalsumą) ir kt.

10. Rekomenduojama sukurti ne tik kūrybišką, bet ir pasitikėjimu, saugumu grįstą bioeducacinės aplinkos atmosferą.

11. Rekomenduojama palaikyti glaudžius bendradarbiavimo ryšius, pavyzdžiui, su Lietuvos neformaliojo mokinių švietimo centru, kurie galėtų padėti inicijuoti, koordinuoti bei vykdyti šalies bei tarptautinius vaikų neformaliojo švietimo renginius ir kitą veiklą gamtinio, ekologinio ugdymo(si) srityse. Tobulinti išteklių panaudojimo tikslumą: bioeducacinę programą sieti, derinti su kitomis švietimo programomis ar jų modeliais.

12. Rekomenduojama parkui (taip pat galimai ir kitiems Lietuvos regioniniams parkams), tobulinant savo bioeducacinių programų kokybės įgyvendinimą besimokančiųjų poreikių išsiaiškinimo kontekste, remtis šiuo magistro darbu bei magistro darbo autorės sukurtu teoriniu - praktiniu „bioeducacinės gėlės“ modeliu. Labai tikėtina, kad ateityje bioeducacinės programos taps tikslingomis nuolatinėmis šalies alternatyvomis formaliajam švietimui.

NAUDOTA LITERATŪRA IR INTERNETIKA

1. Athamn J. A., Monroe M. C., (2015). *Elements of Effective Environmental Education programs*. [Žiūrėta 2015-02-16]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/DcN3PH>>
2. A collection of gardens, nature centers, playgrounds and animal farms as examples of the possibilities in De Gamles By (2008). *Nature education*. [Žiūrėta 2015-01-01]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/jyqDNK>>
3. A strategic plan for environmental education in Ohio, (2000). Best practises for environmental education: guidelines for success. Chapter 2. *Guidelines for content: What is learned in EE?* [Žiūrėta 2015-02-17]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/nRloIU>
4. Aldo Leopold Nature Centre, (2013). Our programs. *Our programs – a natural approach*. [Žiūrėta 2014-12-17]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/1ltBEO>>
5. Baršauskienė V., Leliūgienė I., (2001). Sociokultūrinis darbas bendruomenėje. *Užsienio šalių patirtis*. Monografija. Kaunas: Technologija.
6. Bieliūnienė J., (2008). Skaitymo skatinimo koncepcija. *Galimos numatomo teisinio reguliavimo pasekmės*. [Žiūrėta 2015-03-06]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/2OQmBd>
7. Bitinas B. (2006). *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Vilnius: Kronta.
8. Bitinas B., (2011). Edukologijos terminologija: kokybė ir problemos. *Iniciatyvinės grupės nagrinėti ugdymo ir jo dedamųjų apibrėžimo variantai*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
9. Burvytė S., (2014). Sėkmingo mokymosi mokykloje pagrindas – sukaupta ikimokyklinė patirtis. [Žiūrėta 2014-12-18]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/akzOli>>
10. Bold Park. Events and activities. *Education* (2015). [Žiūrėta 2015-02-11]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/OITJSC>>
11. Garbauskaitė – Jakimovska J., (2014). *Ugdymas dirbant su jaunimu: jaunimo neformaliojo ugdymo kokybės paieškos*. [Žiūrėta 2015-02-03]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/hynYQc>

12. Garškaitė R., (2015). *V. Targamadžė: metas susitarti, kas yra gera mokykla*. [Žiūrėta 2015-04-02]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/KGa7iG>>
13. Gustavsson A., Palm P., (2014). *Odling och gemenskap*. [Žiūrėta 2014-12-12 ir 2015-01-31]. *Mokslinė – metodinė konferencija. Švedija, 2014 m. kovo 20 d.*, Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/ox9FNm>>
14. Grand Canyon National park. Grand Canyon activities (2014). [Žiūrėta 2014-12-22]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/mbGHW2>>
15. Corte De E., (2000). *High powered learning communities: A European perspective*. [Žiūrėta 2015-02-01]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/S7SZDD>
16. Cruse E., G och Sundbaum A., Ch (2014). *Att undersöka rummen för lärande* [Žiūrėta 2014-10-25]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/7h1uZH>
17. Čepukienė V., Pakrošnis R., (2011). *I sprendimus sutelktos savirefleksijos metodo veiksmingumas siekiant asmeninių pokyčių*. [Žiūrėta 2014-11-24]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/sxy82p>>
18. Dabkus R., (2002). *Filosofija*. Kaunas: Technologija.
19. Dannet N., Swanwick C., Woolley H., (2002). *Improving Urban Parks, Play Areas and Green Spaces*. [Žiūrėta 2015-03-20]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.ocs.polito.it/biblioteca/verde/improving_full.pdf
20. Dewey J., (2013). *Demokratija ir ugdymas*. Klaipėda: Baltic printing house.
21. *Edukacijos „Ilgiausio Lietuvos ežero slėpiniai ir archeologinis paveldas“ programa*, (2015). Asvejos regioninis parkas. [Žiūrėta 2015-04-12]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <[file:///C:/Users/user/Downloads/Edukacijos%20aprasymas%20Nr%201%20\(mokiniai\)%20-%204%20val%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/Edukacijos%20aprasymas%20Nr%201%20(mokiniai)%20-%204%20val%20(1).pdf)>
22. Eriksson C., (2010). *Nationellt centrum för främjande av god hälsa hos barn och ungdom*. NCFE. [Žiūrėta 2014-10-19]. Vertim., Eriksson C., (2010). *Nacionalinis centras vaikų ir jaunimo geros sveikatos skatinimui*. NCFE. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/N4ryfk>
23. Europos Komisija (2009). *„Veiklus jaunimas“ programos vadovas*. [Žiūrėta 2015-04-19]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/1C9T3Z>>

24. The North American Association for Environmental Education (2010). *Early Childhood Environmental Education Programs: guidelines for excellence*. [Žiūrėta 2015-02-10]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/ohz6Pi>>
25. Europos Komisijos komunikatas Europos parlamentui, tarybai, Europos ekonomikai, ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui (2012). *Švietimo persvarstymas. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų* [Žiūrėta 2015-01-04]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/o6Xf2i>>
26. *European Youth Forum input to the consultation on the promotion and validation of non-formal and informal learning* (2011). [Žiūrėta 2015-02-02]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/rtW2jd>>
27. Ekman A., (2005). *Lāra in matematik ute*. [Žiūrėta 2014-09-30]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/VwMTI5>> Vertim., Ekman A., (2005). *Mokytis matematikos lauke*.
28. *Explore More Nature With Seattle Parks and Recreation*, (2015). [Žiūrėta 2014-12-18]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/uy63MS>>
29. Furmark S., G., (2014). *Upplevelsebaserat lärande*. [Žiūrėta 2014-10-13]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/tmkUUf>> Vertim. Furmark S., G., (2014). *Patyriminis mokymasis*.
30. Fredriksdal museer och trädgårdar. *Idebänk för skolan*. [Žiūrėta 2014-10-19]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/TUIWeH>> Vertim., Fredriksdal muziejai ir sodai. *Idėjų bankas mokyklai*.
31. Gečėnienė S., (2004). *Pareigūnų, dirbančių su nepilnamečiais, požiūris į prevencijos priemonių veiksmingumą*. [Žiūrėta 2014-11-16]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą:
32. Gugevičiūtė G., (2013). Austėja Landsbergienė: „Aš noriu, kad augtų kitokia karta, noriu, kad mokiniai pranoktų mokytojus“. [Žiūrėta 2014-11-14]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/5dExvG>>
33. Herlemann K., (2013). Kultūrinė edukacija Vokietijoje ir Lietuvoje. *Edukacija – kas tai?* [Žiūrėta 2014-12-16]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/gGoIH0>>
34. *Lauko mokslo erdvės pristatymas Gufunesbaere* (2014). [Žiūrėta 2015-02-07]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.pakis.lt/>
35. Lamanuskas V., (1997). *Mokyklos siekis: integrali asmenybė*. Mokykla, 2, 30-32 psl.

36. Larsdotter T. P., Lindbland S., (2014). Centrum för naturvägledning. *Naturvägledning i skolan – en handling*. [Žiūrėta 2014-10-08]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/evsK7n>> Vertim., Larsdotter Thiel P., Lindbland S., (2014). *Gamtos vadovai mokykloje – dokumentas*.
37. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas (2011). [Žiūrėta 2014-11-15]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/A0bZgy>>
38. Lietuvos Respublikos sprendimų projektų poveikio vertinimo metodika (2003). [Žiūrėta 2014-11-15]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/h65O20>> *Mokslas ir edukaciniai procesai* (2011). Nr., 3 (16) ISSN 1822-4644
39. Mikėnaitė G., (2015). *Mokinių saviraiška turėtų būti kiekvieno mokytojo siekis*. [Žiūrėta 2015-02-26]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/eVR8DG>
40. Neifachas S., (2007). *Švietimo reformos iššūkiai: politikos veiksmingumo vertinimas*. Vilnius: Spauda - Prekyba.
41. Naturvårdsverket (2008). Fritt fram för friluftsliv – för barn och ungdomar i skolan och på fritiden. *Blodomloppet mitt i backen. 6 psl*. [Žiūrėta 2014-10-09]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/kyPg0l>>
42. Naturskoleföreningen (2013). *Bladet*. Att lära in ute. Nr.,4/13 [Žiūrėta 2014-10-07]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/EsNsMt>> Vertim., Naturskoleföreningen (2013). *Lapas. Mokytiis lauke*.
43. National Park. A guide To Wallace Trail At Dairy Farm Nature Park (2014). *What you can see on this trail*. [Žiūrėta 2014-12-17]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/X83yc8>>
44. Paliukėnienė D., (2004). *Regiono administravimo veiksmingumas: pilietinės bendruomenės įtaka*. [Žiūrėta 2014-11-17]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/2XqnOM>>
45. Pettersson L., (2014). Stadsodling för välbefinnande. *Mokslinė - metodinė konferencija. Švedija, 2014 m. kovo 20 d.*, [Žiūrėta 2014-09-08]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/Qq8zKx>> Vertim., Pettersson L., (2014). *Miesto augalininkystė gerovei*.
46. Pålsson S., (2014). *Omvärldensbloggen*. [Žiūrėta 2014-10-20]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/tLZX8m>> Vertim., Pålsson S., (2014). *Pasaulinis aplinkos bloga's*.

47. Justickis V., Gečėnienė S., Čėpas A., (2005). *Nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programų ir priemonių veiksmingumo vertinimo metodika*. [Žiūrėta 2014-11-15]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/MiuPwF>>
48. Jakušovaitė I., Luneckaitė Ž., Peičius E., Urbonas G., (2007). *Filosofija*. Kaunas: KMU leidykla. 79 psl.
49. Thomson G., Hoffman J., (2015). Measuring the Success of Environmental education programs. *Elements of Excellent Environmental Education Programs*. 10 p. [Žiūrėta 2015-02-14]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/uUKxfu>>
50. Kings Park Education (2015). *Learning comes naturally*. [Žiūrėta 2015-02-11]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/QNNTMj>>
51. Wamala S., Eriksson C., (2012) *Mer än bara i ett klassrum - inspirationsmaterial kring pedagogiska miljöer som främjar hälsa och lärande*. Örebro: Örebro universitet. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/S8umJo>> Vertim., Wamala S., Eriksson C., (2012). *Daugiau, nei būti klasėje – inspiruojantys metodai apie pedagogines aplinkas, kurios skatina mokymąsi ir stiprina sveikatą*. Örebro: Örebro universitetas.
52. National Park Service (2014). Ranger Led – Programs. *Schedule of free ranger led programs in Everglades national park*. [Žiūrėta 2014-12-18]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/8XEDhS>>
53. Nekrašas E., (2012). *Filosofijos įvadas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
54. Sætermo B., (2013). NEED – Northern Environmental Education Development. *A comparative analysis between learning opportunities provided by Norwegian target areas and the National Core Curriculum*. [Žiūrėta 2015-02-14]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/W03Q9E>>
55. Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*.- [Žiūrėta 2014-10-09]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/Coibs5>> Vertim., Skolverket (2011). *Ugdymo planas pagrindinei mokyklai, ikimokyklinėms įstaigoms ir laisvalaikio namams 2011*.
56. Valantinas A., (2009). *Socialinis emocinis ugdymas. Kas tai? Kuo gali mums padėti?* [Žiūrėta 2015-02-07]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/0aj5ea>>

57. Važgėlaitė R., (2014). *Kas ugdys ateities Lietuvos vaikus?* [Žiūrėta 2014-11-14]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/A6tyco>>
58. Strazdienė G., (2014). Imitacinės verslo įmonės modelio veiksmingumas ugdant kolegijų studentų eršlumo gebėjimus. *Verslumo ugdymo programų veiksmingumo matavimo teoriniai pagrindai*. [Žiūrėta 2014-12-16]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/2DBvKo>>
59. Wānas konst. *Skolprogram* (2014). [Žiūrėta 2014-12-16]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/tu3Ges>>
60. *Magnuson Nature Programs* (2014). [Žiūrėta 2014-12-17]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/tlSbN5>>
61. The National Park service. Teacher Ranger Teacher program. *Program summary. Program goals* (2014). [Žiūrėta 2014-12-20]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/p7QQA1>
62. Šimunienė A., (2014). *Ugdomosios veiklos tikslingumas, veiksmingumas ir rezultatyvumas*. [Žiūrėta 2014-12-21]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/DucZHs>>
63. *Student's programmes* (2014). [Žiūrėta 2014-12-23]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/Sbg4NS>>
64. NYC parks (2014). Urban Parks Rangers. *The natural classroom*. [Žiūrėta 2014-12-28]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/EP6l2S>>
65. *Earth Day 2015 at Chimney Rock, 2014*. [Žiūrėta 2014-12-28] Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/H2huPo>>
66. Isaacson W., (2012). *Steve Jobs*. Vilnius: Obuolys. 235 - 465 psl.
67. Leonavičiūtė N., (2009). Pasaulio aplinkos fondo mažųjų projektų programos Lietuvoje galutinė analitinė apžvalga. *Poveikis, Tvarumas, Patirtis*. [Žiūrėta 2015-02-08]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <[file:///C:/Users/user/Downloads/Poveikis_Tvarumas_Patirtis_small\[1\].pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/Poveikis_Tvarumas_Patirtis_small[1].pdf)>
68. *Lietuvių kalbos žodynas* (2008). [Žiūrėta 2015-01-05]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/2lEmLz>
69. Lietuvos Respublikos nutarimas. *Dėl regioninių parkų nuostatų patvirtinimo* (2011). [Žiūrėta 2015-04-11]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/2FUZSD>>

70. Pålsson E., (2010). *Gröna skolgårdar*. Malmö Naturskola. [Žiūrėta 2014-12-12].
29 psl. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/Bwa0X0>>
71. Skominienė D., (2013). R. Baškytė: žmonės bijo gamtos. *Gamtą pažinti vaikai gali jau dabar*. [Žiūrėta 2015-01-01]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/dUYWfh>>
72. Schiefelbeinas E., Noelis F., McGinnas F., (2011). *Mokomės ugdyti: siūlymai Lotynų Amerikos švietimui pertvarkyti*. Lyginamosios edukologijos studijos. Tarptautinis švietimo biuras. Švietimo ir mokslo ministerijos aprūpinimo centras.
73. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas 2013 m. įsakymu V - .
Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų planas 2014 – 2016 m.
[Žiūrėta 2015-02-01]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/6ARjah>>
74. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m., kovo 29 d., įsakymo Nr., V – 554 redakcija. *Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija*. [Žiūrėta 2015-02-01].
[Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/Qk0tMD>>
75. Neifachas S., (2008). *Ikimokyklinio ugdymo programos kokybės užtikrinimas: turinio konkretizavimas, tikslų ir uždavinių įgyvendinimas, atitikties nustatymas*. Vilnius: Ciklonas.
76. Pranaitytė R., Malinauskienė D., (2011). *Pedagogų nuomonė apie kokybišką vaikų ugdymą sąlygojančius veiksnius ikimokyklinėse įstaigose*. [Žiūrėta 2015-02-02].
[Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/CzSJHE>
77. *Programų vertinimo metodikos taikymo rekomendacijos*, (2011). [Žiūrėta 2015-02-15].
[Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/MLgaZf>>
78. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimas 2011 m. kovo 27 d., Lietuvos švietimo įstatymas. *Ugdymo turinys* (4 straipsnis), *Švietimo sistemos principai* (5 straipsnis). [Žiūrėta 2015-02-02].
[Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/FJ5iIE>
79. *Naturfärgning och Textila Hantverk* (2014). Fredriksdal. Žiūrėta [2015-02-26].
[Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/QBak0o>
80. Nemuno deltos regioninis parkas (2015). *Edukacinis kelias po Rusnės salą*. [Žiūrėta 2015-04-12]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/uGuRe8>>
81. Nezvalova D., Lamanauskas V., (2009). *A constructivist approach for the improving quality of science teacher training*. 35 p.

82. Neifachas S., (2007). Švietimo reformos iššūkiai: naujoji strateginė kryptis ir vadovavimas ikimokyklinio ugdymo įstaigos tobulinimui. Politikos veiksmingumo vertinimas. *Švietimo sistemos kokybinių pokyčių metaanalizė kaip valdymo sritis*. Vilnius.
83. Prakapienė D., (2011). *Edukologinio turizmo panaudojimo galimybės gamtamoksliniame ugdyme*. [Žiūrėta 2015-02-04]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/QPl207>
84. Šulcienė L., (2010). *...Ir Filosofija*. Kaunas: Technologija.
85. Šliogeris A., (1985). *Žmogaus pasaulis ir egzistencinis mąstymas*. Vilnius: Mintis.
86. Šliogeris A., (1981). *Egzistencijos filosofija: istorija ir dabartis*. Vilnius: Mintis.
87. Ūsaitė J., (2013). *Asmeninio tikslo siekimas*. [Žiūrėta 2015-02-26]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/rq0WfL>
88. *Pradinio ir Pagrindinio ugdymo bendrosios programos (2008)*. [Žiūrėta 2015-03-03]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/aIXWFX>
89. *2012 metų Nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų rezultatų apžvalga*. [žiūrėta 2013-03-03]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/8oB7RZ>
90. Stähle A., (2014). What makes a city smart (er). [Žiūrėta 2015-01-26]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/FULUS2>
91. Skärbäck E., (2012). Framtidens kunskapsmiljöer. [Žiūrėta 2015-04-04]. *Mokslinė – metodinė konferencija*. Švedija. 2012 metai. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/WiZHvB>
92. *Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas* (Žin., 2003, Nr. 119-5406). [Žiūrėta 2015-04-17]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/QZtZ8S>
93. Jucevičienė P., (2007). Besimokantis miestas. *Miesto gyventojų mokymosi poreikiai, nuostatos, motyvai*. Kaunas: Technologija.
94. Kano N., (2001). *Life cycle and creation of attractive quality*. Proceeding of 4 th International QMOD conference. [Žiūrėta 2015-03-19]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/vniGzb>
95. Jovaiša L., (2011). Edukologija. Ugdytojo charakteristika. *Bendrojo ugdytojo charakteristika*. Vilnius: Agora.
96. Leliūgienė I., (2012). Socioedukacinis darbas bendruomenėje. *Bendruomenių poreikio tyrimas*. Kaunas: Technologija.

97. Ugdymo plėtotės centras (2012). Pagrindiniai kompetencijų ugdymo aspektai. *Ugdymo turinio aktualizavimas*. [Žiūrėta 2015-03-23]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/xXMk0e>>
98. Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija (2013). *Strategijos tikslai ir kaitos kryptys (uždaviniai)*. [Žiūrėta 2015-01-01]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/ITjPZo>>
99. Vanagas P., (2004). *Visuotinės kokybės vadyba*. Kaunas: Technologija.
100. *Varnių regioninio parko direkcija* (2015). [Žiūrėta 2015-04-12]. Prieiga per internetą: <http://www.varniuparkas.lt/>
101. Verslo edukacijos portalas (2011). *Efektyvumas*. [Žiūrėta 2014-12-16]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/7cZwkH>
102. Vengrinienė B., Langvinienė N., (2005). *Paslaugų teorija ir praktika*. Kaunas: Technologija.
103. Velamsund park (2014). Temadagar för barn och ungdom. *Linnévandring* [Žiūrėta 2014-12-22]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/2yrXv4>>
104. Via Experiantia: Tarptautinė patirtinio mokymosi akademija. Patirtinio mokymosi filosofija ir teorija. Įvadas. (2015). *Konstruktivizmas - refleksijos orientavimas*. [Žiūrėta 2015-02-26]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/jexc4e>
105. Wohlin A., (2014a). *Gröna lärmiljöer i staden*. [Žiūrėta 2015-01-09]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/Obgpoa>>
106. Wohlin A., (2014b). *Regionalt perspektiv i gröna lärmiljöer*. [Žiūrėta 2015-01-30]. Prieiga per internetą: <<http://goo.gl/VGH1kg>>
107. Witell L., Lögfren M., Gustafsson A., (2011). *Identifying ideas of attractive quality in the innovation process*. [Žiūrėta 2015-03-18]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/qNIKBx>
108. Witell L., Lögfren M., (2007). Classification of quality attributes. *Managing Service Quality*. [Žiūrėta 2015-03-18]. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/UnhVOD>
109. Želvys R., (1999). *Švietimo vadyba ir kaita*. Monografija. Vilnius: Garnelis.
110. Žvinienė V., Zuzevičiūtė V., (2007). *Projektų rengimas ir valdymas: metodinė priemonė*. Vilnius: Vytauto Didžiojo universitetas.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Užsienio ir Lietuvos parko bioedukacinės programos (Magnuson parko programa, 2014; Aldo Leopold Nature Centre programa 2013; Velamsund parko programa, 2014; Fredriksdal programa, 2014) **funkcionavimo patirtis besimokančiojo saviraiškos siekio kontekste**

Kriterijai
1. Tipas
1.1. Bioedukacinės programos – formalios/neformalios.
2. Tikslai ir uždaviniai
2.1. Sužinoti daugiau, išmokti daugiau, tyrinėti daugiau ir kt., (pagrindinis programų tikslas).
2.2. Skatinti smalsumą ir supratimą apie gamtos pasaulį.
2.3. Užtikrinti bet kokio amžiaus asmeniui galimybę sąveikauti su gamta siūlydami teigiamą ir konstruktyvaus mokymosi galimybes, pažinti save, įtraukti savo pojūčius ir vertinti visų gyvų organizmų tarpusavio sąsajas.
2.4. Siekti pagerinti išgyvenimui reikalingą mokymąsi.
2.5. Suteikti teigiamos patirties gamtoje, ryšium su jausmais ir sąryšį su žaliosiomis lauko erdvėmis.
2.6. Stiprinti asmens mokymąsi, suteikiant tikrų patirčių ir padedant įveikti įvairius gyvenimo sunkumus.
2.7. Įrodyti, kad gamta yra mūsų kasdieninio gyvenimo dalis.
2.8. Inspiruoti mokėjimui mokytis.
3. Paskirtis
3.1. Kiekvienos tikslinės grupės specialių poreikių įgyvendinimas.
4. Konceptija ir koncepcijos planavimas
4.1. <i>Patyriminis</i> mokymasis ir <i>mokymosi visą gyvenimą</i> koncepcija (akcentuoja dvi mokymosi patirčių kryptis: tęstinumą (prasmingas naujos patirties apjungimas su ankstesne) ir sąveiką (aktyviai sąveikauti su bioedukacine aplinka, tikrinti iš aplinkos išmokus dalykus).
4.2. Besimokančiųjų poreikių, lūkesčių ir pasiekimų išsiaiškinimas.

<p>4.3. Turinį planuoja lanksčiai, kad prireikus veiklas būtų galima nesunkiai tobulinti ir pritaikyti, atsižvelgiant į naujas saviraiškos realizavimo galimybes ar iškilusius sunkumus. Mokymąsi pojūčiais akcentavimas.</p> <p>4.4. Bioedukatorių bendradarbiavimas.</p>
<p>5. Veiklos atitiktis amžiaus grupei</p>
<p>5.1. Ypatingas dėmesys skiriamas ikimokyklinio amžiaus vaikams, tačiau yra veiklų skirtų vyresniojo amžiaus vaikams, suaugusiesiems.</p> <p>5.2. Vyresniems vaikams siūlomos savarankiškos aplinkotyros veiklos.</p>
<p>6. Pagrindinė didaktinė nuostata arba požiūris į mokymą (si)</p>
<p>6.1. Holistinis požiūris į besimokantįjį, nusiteikimas sudaryti visas bioedukacines sąlygas visuminiam asmenybės ugdymui (si), specialiai žadinant kūrybiškumą ir mokant įsisąmoninti procesą ir asmeninius atradimus.</p>
<p>7. Besimokančiojo saviraiškos ir harmonijos sąlygų sudarymas</p>
<p>7.1. Aiškus asmens kūrybinio potencialo realizavimas (pavyzdžiui, <i>tyrinėjimų gamtoje strategijų kūrimas ir įgyvendinimas</i> „Vabzdžių detektyvai“ veikloje), programos tikslo tobulinimas atsižvelgiant į tiesioginę (ką galvoja, kaip jaučiasi, ko nori ir kodėl, tiesioginis pasisakymas) asmens saviraišką.</p>
<p>8. Besimokančiojo vertybinio „stuburo“ puoselėjimas</p>
<p>8.1. Visuomenės moralinė krizė, pasaulio chaosas skatina ieškoti žmogiškųjų vertybių buvimo „čia ir šiandien“, nagrinėti transcendentinę būtį. Todėl bioedukacinėje programoje Dvasinės asmens raidos pamatas tampa itin svarbus.</p>
<p>9. Besimokančiojo gyvenimo įprasminimas</p>
<p>9.1. Besimokančiojo galimybių permąstymas ir gebėjimų įprasminimas išsivaduojant iš šių dienų kasdienybės įtampos ir atsirandančių apribojimų.</p> <p>9.2. Egzistencinių klausimų kėlimas, kurie itin aktualūs postmoderniai kartai.</p> <p>9.3. Kiekvienas atranda būdą kaip save realizuoti.</p>
<p>10. Įveiklinančios užduotys</p>
<p>10.1. Aktyvių užduočių realizavimo metu patiriamas bendradarbiavimas, rūpestis kitais, pasitikėjimas savimi ir aplinkiniais. Sukuriamas kontekstas, kuriame dalyvaujantieji gali pamatyti save, savo santykius ir bendradarbiavimą su kitais.</p>

11. Šviečiamasis pobūdis
11.1. Galimybė nuolat tobulėti, mokytis, augti.
12. Mokymosi metodai
12.1. Edukaciniai žaidimai, diskusijų inicijavimas ir klausimai, pateikčių parko aplinkoje pristatymas, maisto gaminimas, tyrimai gamtoje, eksperimentavimas, konkrečios situacijos analizė, problemų sprendimas.
13. Mokymosi prasmės priėmimas (polinkis spręsti įvairias problemas)
13.1. Suteikiamos galimybės besimokantiems patiems „susirasti“ žinias.
14. Asmens ir bioedukacinės aplinkos interakcija
14.1. Geresni mokymosi, savirealizacijos rezultatai.
14.2. Aukštos autonomijos išreiškimo galimybė.
14.3. Parko išteklių pasinaudojimas (pagal poreikį)
14.4. Stengiasi sukurti ne tik kūrybišką, bet ir pasitikėjimo, saugumo atmosferą.
15. Nuotykių pedagogikos įtraukimo į bioedukacinį procesą esmingumas
15.1. Nuotykių pedagogika savyje talpina: tyrimus ir patirtis, laisvalaikio veiklą, holistinę pedagogiką (kuri sudaro sąlygas kiekvienam augti ir tobulėti), nuotykiams grįstą projektinę veiklą, dalykų integraciją, darnų vystymąsi.
15.2. Motyvuoja ir įkvepia asmens mokymąsi.
15.3. Padidina spektrą veiklų suteikiančių galimybę suvokti savo kūrybines galias.
15.4. Gamtamokslinių žinių konstravimas ir pritaikomumas gyvenimui.
16. Bioedukatoriaus, kaip fasilitatoriaus, kurstytojo, mokymo vadovo, vertintojo vaidmuo asmens saviraiškos atžvilgiu
16.1. Besimokančiojo poreikiams siūlomos atitinkančios mokymosi idėjos ir būdai.
17. Mokymosi teorijų dermė (bioedukacijos „platforma“)
17.1. Bendradarbiavimu grįstas mokymas (is), patirtinis mokymasis, emocinis mokymasis, užduotimi grįstas mokymasis, iššūkius skatinantis mokymasis, mokymasis skirtingais būdais.
18. Išteklių panaudojimo tikslingumas
18.1. Bioedukacinės programos sąsajos su kitomis švietimo programomis ir jų modeliais.
18.2. Visos bioedukacinės programos yra nuolatinės šalių alternatyvos formaliajam ugdymui.
19. Išskirtinumas

19.1. Specialiųjų poreikių turinčių vaikų integravimas į parko bioedukacines veiklas.
20. Bioedukacinių programų misija
20.1. Šviesti ir suteikti įkvėpimo mokykloms, ikimokyklinėms įstaigoms, visai visuomenei.
21. Veiklų tipai
21.1. Knygų skaitymas. 21.2. Augalų ir gyvūnų pažinimas. 21.3. Sodininkystė. 21.4. Maisto gaminimas. 21.5. Lauko išvykos. 21.6. Dailė, muzika ir choreografija. 21.7. Dizainas ir dizaino projektai.
22. Siūlomų veiklų įvairovė: pavyzdžiai
„Ryklių slėnio dienos programa“, „Karališkosios Palmės dienos programa“, „Kilpos kelio stovyklos programa“, „Paslėpto ežero stovyklos programa“, „Vandens kelionė ir grįžimas“, „Linėjaus žygiai“, „Smulkūs vandens gyvūnai ežere“, „Pėdos po ledynmečio“, „Rudens mozaika“, „Matematika lauke“, „Gyvenimas ežere“, „Fotosintezė“, „Saulė, vėjas, vanduo – ateities energijos šaltiniai“, „Vanduo judėjime“, „Darni ateitis“, „Ežero tyrimas“. „Kultūrinės – istorinės aplinkos“, „Regiono augalų aplinkos“,

„Gēlēs ir bitēs“,

„Gamtos ir kultūros takais“,

„Žiemos biologija“,

„Medžiai ir krūmai žiemā“ ir kt.

ANKETINĖ APKLAUSA

Gerb., Respondente, kviečiu Jus dalyvauti tyrime, kurio tikslas – išsiaiškinti mokymosi Rambyno parko gamtoje tobulinimo galimybes tiriant besimokančiųjų poreikį. Tyrimą atlieka Šiaulių universiteto bioedukacijos magistro studijų programos studentė Evelina Ališkevičiūtė.

Anketa **anoniminė** – vardo, pavardės ir kitų duomenų žymėti nereikia. Jūsų atsakymai svarbūs tyrimo rezultatams, kurie bus panaudoti ir skelbiami tik statistiškai apibendrinti.

Iškilius klausimams galite rašyti tyrimo organizatorei elektroniniu paštu: alievalina@gmail.com

Visus atsakymų variantus žymėkite „X“.

Pažymėkite vieną tinkamiausią atsakymo variantą

1. Jūsų amžius:	☐ 14-16 metų ☐ 17-21 metų ☐ 22-29 metų
2. Jūsų lytis:	☐ Vyras ☐ Moteris
3. Jūs esate:	☐ Dirbantis asmuo ☐ Nedirbantis asmuo ☐ Mokinys (gimnazistas) ☐ Studentas

4. Užmerkite akis ir atsipalaiduokite...Pagalvokite apie parko gamtą ir papasakokite ką Jūs ten galėtumėte patirti, pajauti, pamatyti ir pan.? (Įrašykite į žemiau esantį laukelį)

<p>.....</p> <p>.....</p>

5. Kaip suprantate mokymą(si) parko gamtoje? (Pasirinkite 3 teiginius, kurie labiausiai atitinka Jūsų požiūrį)

Nr.	TEIGINIAI	Pažymėkite „X“
-----	-----------	----------------

1.	Parkas „sukuria“ įdomias ir malonias mokymosi situacijas	☐
2.	Ugdo žmogaus vertybes, požiūrius, jausmus ir elgesį	☐
3.	Suteikia pilnavertę žmogaus gerovę (egzistensinę, fizinę, sveikatinę ir pan.)	☐
4.	Žinios (įgytos gamtoje) yra labiau išimenamos, suprantamos	☐
5.	Padedą spręsti įvairias gamtosaugos problemas	☐
6.	Žmonės gamtoje tampa geresni, draugiškesni	☐
7.	Gaunu daugiau informacijos apie ekologiją	☐
8.	Padedą suprasti gamtos (aplinkos) apsaugos politiką	☐
9.	Kita (įrašykite).....	☐

6. Kiek Jūsų mokymuisi yra svarbus šis gamtos parkas? (10 balų skalėje pažymėkite „X“ tik vieną skaičiuką pagal svarbą)

Nesvarbu

Labai svarbu

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

7. Koks mokymasis galėtų sudominti jaunus žmones Rambyno gamtinėje aplinkoje?

(Įvertinkite **KIEKVIENA** teiginį pasirinkdami sau tinkamiausią atsakymo variantą) (Pažymėkite „X“)

Nr.	TEIGINIAI	Sutinku	Galbūt	Nesutinku
1.	Mokymasis, kurio metu galėčiau lavinti įvairius savo sugebėjimus	☐	☐	☐
2.	Mokymasis, kurio metu galėčiau smagiai mokytis, aktyviai tyrinėti, pažinti, bendrauti, surasti, išsiaiškinti ir kt.	☐	☐	☐
3.	Mokymasis, kurio metu man padėtų mokytis biologijos, geografijos, istorijos, lietuvių, užsienio kalbos mokytojai ir kt.	☐	☐	☐

4.	Mokymasis, kurio dėka pasiekčiau geresnių mokymosi rezultatų moksle ir gyvenime	☐	☐	☐
5.	Mokymasis, kurio metu maloniai leisčiau laiką ir tuo Pačiu įgyčiau naujos patirties	☐	☐	☐
6.	Mokymasis, kurio metu tai kas nauja sužinočiau per savo praktinį darbą, veikimą ir pan.	☐	☐	☐
7.	Kita (įrašykite)	☐	☐	☐

8. Įsivaizduokite, kad filmuojatės naujame laukinės gamtos nuotykių filme, kuriame Jums suteikiamas Rambynų parko vadovo vaidmuo. Kokius 3 darbus nuveiktumėte, kad geriau išnaudotumėte parko teikiamas galimybes jaunu žmonių mokymuisi? (Įrašykite į žemiau esantį laukelį (ius))

Pirmasis mano darbas:
Antrasis mano darbas:
Trečiasis mano darbas:

9. Kaip manote, kas Jums neleidžia aktyviau pasinaudoti parko teikiamomis aplinkomis mokymuisi? (Įvertinkite KIEKVIENA teiginį pasirinkdami sau tinkamiausią atsakymo variantą) (Pažymėkite „X“)

Nr.	TEIGINIAI	Sutinku	Galbūt	Nesutinku
1.	Manau, kad parke mokytis netrukdo niekas	☐	☐	☐
2.	Parke trūksta darbuotojo, kuris organizuotų ten atvykstančių žmonių mokymosi veiklas	☐	☐	☐
3.	Manau, kad parke nuobodu	☐	☐	☐
4.	Manau, kad trūksta informacijos, apie tai, kad ten galima įgyti žinių, mokytis	☐	☐	☐
5.	Manau, kad parko siūlomos veiklos yra neįdomios	☐	☐	☐
6.	Parke nėra interneto, kur galėčiau naudotis socialiniais tinklais (FaceBook, Twitter, Instagram, Google +, LinkedIn ir kt.)	☐	☐	☐

7.	Manau, kad parko aplinka nepadedą gauti žinių atskiriems dalykams: biologijai, geografijai, užsienio kalbos, matematikai ir kt.)	☐	☐	☐
8.	Manau, kad parke nėra galimybių mokytis kūrybiškai	☐	☐	☐
9.	Manau, kad parkas nepritaikytas mokytis jaunimui	☐	☐	☐
10.	Manau, kad parkas tai nėra ta vieta, kur galima būtų mokytis	☐	☐	☐
11.	Kita (įrašykite).....	☐	☐	☐

10. Kaip manote, ar parko gamtinėje aplinkoje yra galimybių: (Įvertinkite **KIEKVIENA** teiginį pasirinkdami sau tinkamiausią atsakymo variantą) (Pažymėkite „X“)

GALIMYBĖS	Sutinku	Nežinau	Nesutinku
1. Ten būnantiems jaustis atsakingais už tai, ką jie ten gali išmokti, sužinoti, pažinti ir pan.	☐	☐	☐
2. Įgyti daugiau ir įvairesnių žinių nei iš vadovėlių	☐	☐	☐
3. Palaikyti draugiškus santykius su aplinkiniais, keistis informacija, patirtimi, įvertinti save ir kitus	☐	☐	☐
4. Pačiam (pačiai) pasirinkti ką, koku metu ir koku būdu nori sužinoti, patirti ir pan.	☐	☐	☐
5. Mokytis kaip išgyventi gamtoje pasinaudojant pačios gamtos teikiamomis galimybėmis	☐	☐	☐
6. Išmokti kaip geriau pasirūpinti savo sveikata	☐	☐	☐
7. Išmokti spręsti netikėtai kylančias problemas	☐	☐	☐
8. Įgyvendinti asmeninius sumanymus, kūrybines idėjas	☐	☐	☐
9. Kita	☐	☐	☐

(įrašykite).....			
------------------	--	--	--

11. Kokia tema, Jūsų nuomone, būtų IDOMIAUSIA mokymuisi Rambyno parko gamtinėje aplinkoje? (Pažymėkite TIK 5 Jums įdomias ir keliančias susidomėjimą temas)

Nr.	TEMOS	Pažymėkite „X“
1.	Įdomioji lietuvių kalba parke	☐
2.	Laimės mokslas parke	☐
3.	Skandinavijos (danų, islandų, suomių, norvegų, švedų) kalbos parke	☐
4.	Indoeuropiečių (anglų, prancūzų, italų, vokiečių ir kt.) kalbos parke	☐
5.	Istorija parke	☐
6.	Kaipgi galėčiau mokytis parko aplinkoje?	☐
7.	Matematika lauke	☐
8.	Sėkmingas mokymasis parke „Aš Mokyta. Motyvuotas. Talentinga“	☐
9.	Grybai	☐
10.	Saulė, vėjas, vanduo – ateities energijos šaltiniai	☐
11.	Regiono augalai parko aplinkoje	☐
12.	Medžiai ir krūmai pavasarį, vasarą, rudenį ir žiemą	☐
13.	Vabzdžių (tyrėjai) „detektyvai“. Praktinė veikla: Kaip pastatyti vabzdžių „viešbutį“?	☐
14.	Mini paskaita apie vabzdžius su parko ekologu	☐
15.	Įvairūs organizmų tyrinėjimai Nemuno upėje	☐
16.	Mokomės kurti paukščių „vonias“	☐
17.	Mažųjų vabalų pasaulio pajautimas	☐
18.	Nuotykių ir mokymasis išgyventi laukinėje parko gamtoje	☐

12. Kadangi jau atsakėte į 11 – ajį klausimą, tai dabar sugalvokite 3 SAVO temas, kuriomis būtų įdomu Jums mokytis parke? (Įrašykite į žemiau esančius laukelius)

Pirmosios mano temos pavadinimas:
Antrosios mano temos pavadinimas:
Trečiosios mano temos pavadinimas:

13. Kokiomis mokymo(si) priemonėmis norėtumėte naudotis parke? (Pažymėkite Jums VIENA tinkamiausią variantą)

Nr.	MOKYMO (SI) PRIEMONĖS	Pažymėkite „X“
1.	Mokyklinėmis priemonėmis (enciklopedija, vadovėliai, rašymo priemonėmis, liniuotė ir pan.)	☐
2.	Technologinėmis (planšetinis kompiuteris, mobilusis telefonas, GPS navigacija ir kt.)	☐
3.	Kita (įrašykite).....	☐

14. Kuri veikla Jus labiausiai skatina (skatintų) atvykti ir mokytis parko gamtinėje aplinkoje (Pažymėkite tik 2 teiginius)

Nr.	TEIGINIAI	Pažymėkite „X“
1.	Norėčiau patirti kuo daugiau nuotykių laukinėje parko Gamtoje	☐
2.	Norėčiau tyrinėti augalus, gyvūnus; eksperimentuoti	☐
3.	Norėčiau piešti, šokti, vaidinti, dainuoti ir kt.	☐
4.	Norėčiau pagerinti savo sveikatą ir sportuoti	☐
5.	Kita (įrašykite).....	

15. Jei Jums organizuotų mokymosi parke veiklas, į ką daugiausiai kreiptumėte dėmesį? (Pasirinkite 3 Jūsų požiūrį labiausiai atitinkančius teiginius)

Nr.	TEIGINIAI	Pažymėkite „X“
1.	Į informaciją apie parką ir jame siūlomas veiklas socialiniuose tinkluose: Facebook, Twitter, parko interneto puslapyje	☐
2.	Į vietą, saugumą, komfortą, patogumą, jaukumą ir kt.	☐
3.	Į parko darbuotojų profesionalumą dirbant su ten atvykstančiais	☐
4.	Į parke vykdomų veiklų kainą	☐

5.	Į mano bendraamžių draugų (anksčiau apsilankiusių parke) nuomonė ir rekomendacijos	☐
6.	Siūlomų veiklų įvairovę ir galimybes jas pasirinkti	☐
7.	Į galimybę derinti naudą ir malonius dalykus	☐
8.	Į tai ar ten būti nenuobodu	☐
9.	Parko darbo laiką, atvykimo atstumą iki parko	☐
10.	Kita (įrašykite).....	☐

16. Kaip manote, nuo ko priklauso **POPULIARUS** jaunimo mokymasis parke? (Pasirinkite 3 Jūsų požiūrį labiausiai atitinkančius teiginius)

Nr	TEIGINIAI	Pažymėkite „X“
1.	Nuo regione esančių mokyklų mokytojų paskatinimo eiti ir mokytis parke	☐
2.	Nuo mokyklos mokytojų glaudaus bendradarbiavimo su parko darbuotojais kuriant ir siūlant įdomų mokymosi planą gamtoje jaunimui	☐
3.	Nuo parko darbuotojų dėmesio atkreipimo į mano norus (poreikius) ir jų įvertinimas	☐
4.	Nuo manęs paties kaip jauno žmogaus savarankiškos iniciatyvos rodymo	☐
5.	Nuo mokymosi plane esančių/būsimų veiklų įvairovės reklamos savivaldybės interneto puslapyje	☐
6.	Nuo mokymosi plane esančių/būsimų veiklų įvairovės reklamos internete: FaceBook ir kt. Tai, manau, man kaip jaunam asmeniui būtų efektyviau, patogiau, greičiau sužinoti	☐
7.	Nuo mokymosi plano gamtoje išskirtinumo, kuris tik dar labiau paskatintų mane atvykti ir mokytis	☐
8.	Nuo mokymosi plane esančių nuotykių (kuris būtų grįstas bendradarbiavimu, patirtimi, emocijomis, užduotimi, iššūkiais) įdomumo dėl kurio iškart atvykčiau į parką	☐

9.	Nuo galimybės pačiam (pačiai) susidaryti nuoseklų mokymosi parke planą. Tai užtikrintų mokymosi parko gamtoje pasisekimą, sėkmingumą	☐
10.	Nuo galimybės parke tapti savanoriu. Savanorystės metu geriau pažinčiau save, sužinočiau kas man patinka ir kas nepatinka; galbūt tai leistų man labiau atsiskleisti...	☐
11.	Nuo galimybės į mokymosi planą įtraukti įžymius žmones, kurie kartais atvyktų ir pasakotų įdomias istorijas	☐
12.	Manau, kad dėl mokymosi plano populiarumo yra atsakingas tik paties parko darbuotojai	☐
13.	Kita(įrašykite).....	☐

☺AČIŪ UŽ BENDRADARBIAVIMĄ! SĖKMĖS! ☺